

J. Krishnamurti

Toplu Eserleri 6

Korku Üzerine

Çeviren: Anita Tatlıer

AYNA yayınevi
FELSEFE

Korku Üzerine

J. Krishnamurti

1. basım
nisan 2000, istanbul

Çevıren:
Anita Tatlıer

Korku vardır. Korku hiçbir zaman bir gerçeklik değildir; etkin şimdiden ya önce ya da sonradır. Etkin şimdide korku varsa, bu korku mudur? Korku oradadır ve ondan kaçış yoktur, ondan kurtulmak olası değildir. Orada, o gerçek anda, fiziksel ya da psişik bağlamda, tehlike anına karşı tam bir dikkat vardır. Tam bir dikkat olduğunda korku yoktur. Ama gerçek dikkatsizlik olgusu korkuyu doğurur; korku, gerçek olgudan sakındığınızda, bundan bir kaçış olduğunda ortaya çıkar; o zaman kaçışın kendisi korkudur.

Krishnamurti'nin Not Defterinden

İçindekiler

9 Önsöz
11 Bombay, 30 Ocak 1982
12 Ojai, 8 Mayıs 1982
14 *Bilinen'den Özgürlük*'ten
25 Saanen, 22 Temmuz 1965
27 Saanen, 21 Temmuz 1964
29 *Olanaksız Soru*'dan, Saanen, 3 Ağustos 1970
41 *Olanaksız Soru*'dan, Saanen, 2 Ağustos 1970
51 Saanen, 25 Temmuz 1972
52 Saanen, 2 Ağustos 1962
55 Roma, 7 Nisan 1966
61 Rajghat Okulu'nda Öğrencilere Yapılan Konuşma, 5 Ocak 1954
69 Paris, 22 Mayıs 1966
71 *Şiddetin Ötesi*'nden, San Diego Eyalet Okulu, 6 Nisan 1970
76 Bombay, 22 Şubat 1961
79 Bombay, 22 Ocak 1978
81 Brockwood Park, 1 Eylül 1979
87 Brockwood Park, 26 Ağustos 1986
88 *Kartalın Uçuşu*'ndan, Londra, 16 Mart 1969
98 Madras, 7 Ocak 1979
99 Madras, 1 Ocak 1984
103 Mary Zimbalist ile Konuşma, Brockwood Park, 5 Ekim 1984

110 Yeni Delhi, 1 Kasım 1981
113 Ojai, 12 Mayıs 1981
117 *Krishhamurti'nin Not Defteri*'nden,
Paris, Eylül 1961
132 San Francisco, 11 Mart 1973
137 Saanen, 31 Temmuz 1974
141 *Saanen'de Son Konuşmalar 1985*'den,
14 Temmuz 1985

Önsöz

1895 yılında Hindistan'da doğan Jiddu Krishnamurti, on üç yaşındayken Theosophical Society tarafından geleceği ilan edilen *"dünya öğretmeni"* olarak seçildi. Krishnamurti kısa zaman içinde *güçlü, ödün vermeyen* ve *sınıflandırılamayan* bir öğretmen olarak ortaya çıktı. Konuşmaları ve yazıları herhangi bir özel dinle bağıntılı değildi. Ne Doğu'ya ne de Batı'ya, ama bütün dünyaya aitti. 1929 yılında kendisine yakıştırılan mesihlik imgesini büyük bir kararlılıkla yadsıdı. Çevresinde oluşturulmuş geniş ve zengin örgütü açık bir biçimde dağıttı. Hakikatin, *yolları olmayan bir ülke* olduğunu ve ona herhangi bir biçimsel din, felsefe ya da tarikat aracılığıyla yaklaşılamayacağını açıkladı.

Yaşamının kalan bölümünde Krishnamurti, başkalarının kendisine kabul ettirmeye çalıştıkları *guru statüsüne* ısrarlı bir biçimde karşı çıktı. Bütün dünyada geniş dinleyici topluluklarını cezbetmeyi sürdürdü. Fakat *hiçbir yetke iddia etmedi, kimsenin müridi olmasını arzulamadı* ve her zaman *bir birey ile bir başka birey olarak* konuşmayı yeğledi. Öğretisinin kalbinde bulunan şey ise, toplumda gerçekleşecek bir köklü değişimin ancak *bireysel bilinçlilikte bir dönüşüm* ile olanaklı olduğuydu. Kendini bilmeye duyulan gereksinim ile *dinsel ve milliyetçi koşullanmaların sınırlayıcı, ayırıcı etkilerinin* anlaşılmasını vurguladı. Krishnamurti her zaman, *içinde hayal bile edilemeyecek kadar büyük bir ener-*

ji barındıran beynin içindeki geniş uzay için açıklığın ivedi gereksinimini gösterdi. Bu ise insanın kendisindeki yaratıcılığın birdenbire bir yay gibi fırlayarak ortaya çıkmasının ve yavaş yavaş etki eden bir ilaç gibi halkın geniş bir bölümünü etkilemesinin anahtarıydı.

Krishnamurti, 1986'da doksan yaşında ölene kadar dünyanın her yerinde konuşmalarını sürdürdü. Konuşmaları, söyleşileri, gazete yazıları ve mektupları altmışın üzerinde kitapta ve yüzlerce kayıtta toplandı. Öğretilerinin bu geniş bedeninden, konularına göre sınıflandırılmış bu kitaplar düzenlendi. Her kitap bizim günlük yaşamımız içindeki önceliğine göre odaklanarak oluşturuldu.

Bombay, 30 Ocak 1982

Birlikte korku konusu üzerine konuşacağız. Ama buna girmeden önce, duyma sanatını öğrenmemiz gerektiğini düşünüyorum. Yalnızca konuşmacıyı değil, karınızı ya da kocanızı, en sevdiğiniz müziği, gürültüyü, ağaçtaki kargaları nasıl dinlemeli? Biz insanları gerçekten dinlemiyoruz, yalnızca rastgele dinliyor ve bazı sonuçlara varıyoruz ya da açıklamalar arıyoruz, ama gerçekte, bir başkasının söylediklerini kesinlikle dinlemiyoruz. Her zaman başkalarının söylediklerini yorumluyoruz. Birlikte, son derece karmaşık korku sorunu üzerine konuşurken, çok fazla ayrıntıya girmeden korku hareketini bütünüyle ele alacak ve bunu sözel ya da gerçek olarak nasıl anladığımızı inceleyeceğiz. Sözcüklerin anlaşılması ve gerçek korku durumunun anlaşılması arasında bir fark vardır. Bizler, korkuyu soyutlamaya, başka bir deyişle korku hakkında bir fikir oluşturmaya eğilimliyiz. Ama görünüşe bakılırsa, kendi öyküsünü anlatan korkunun sesini hiç dinlemiyoruz. Birlikte, bütün bu konuları konuşacağız.

Ojai, 8 Mayıs 1982

Milyonlarca yıldır bu dünya üzerinde yaşayan, teknolojik açıdan gelişmiş bir zekaya sahip insanların; savaşların, insanların birbirlerini öldürmelerinin başlıca nedenlerinden biri olabilecek bu son derece karmaşık korku sorununun kurtulmak için zekalarını neden kullanmadıklarını sorgulamayı istiyoruz. Ne dünyaya yayılan dinler, ne gurular, ne kurtarıcılar, ne de idealler bu sorunu çözebildiler. Öyleyse, dış güçlerin—her ne kadar yüceltilmiş, propaganda aracılığıyla halka tanıtılmış olursa olsun—insanın bu korku sorununu çözebilmesi olası değildir.

Korku sorununu bütün yönleriyle sorguluyorsunuz, araştırıyorsunuz ve irdeliyorsunuz. Belki de korku düzeneğini öyle çok benimsedik ki, bundan uzaklaşmayı bile istemiyoruz. Peki, korku nedir? Korkunun oluşumunu destekleyen etkenler nelerdir? Tıpkı bir ırmağın olağanüstü hacmini sağlayan irili ufaklı sayısız akıntıda, dereciklerde olduğu gibi, korkuyu ortaya çıkaran, korkunun olağanüstü gücüne sahip ufak akıntılar nelerdir? Korkunun nedenlerinden biri karşılaştırma mıdır? Kendini bir başkasıyla karşılaştırma. Kuşkusuz öyle. Kendinizi kimseyle karşılaştırmadan bir yaşam sürdürebilir misiniz? Söylemek istediğimi anlıyor musunuz? Kendinizi ideolojik, psişik, hatta fiziksel açılardan bir başkasıyla karşılaştırdığınızda onun gibi olmaya çalışırken, olamama korkunuz da vardır. Bu gerçekleştirme iste-

ğidir, ama gerçekleştirmeye yetkin olamayabilirsiniz. Karşılaştırmanın olduğu yerde korkunun olması kaçınılmazdır.

Dolayısıyla kişi, tek bir karşılaştırma yapmaksızın, güzel ya da çirkin, haklı ya da haksız olup olmadığınıza ilişkin kesinlikle hiçbir karşılaştırmaya gitmeden, kendinizi birtakım ideallere, bazı değer kalıplarına yakınlaştırmadan yaşanıp yaşanamayacağını sorgular. Bu karşılaştırmalar sürekli devam eder. Bunun korkunun nedenlerinden biri olup olmadığını soruyoruz. Buna kuşku yok. Karşılaştırmanın olduğu yerde ise uygunluk göstermenin, öykünmenin olması kaçınılmazdır. Öyleyse karşılaştırmanın, uygunluk sağlamanın ve öykünmenin korkuyu destekleyici nedenler olduğunu söylüyoruz. İnsan psişik açıdan karşılaştırmadan, öykünmeden veya uygunluk göstermeden yaşayabilir mi? Elbette yaşayabilir. Bunlar korkuyu destekleyen etkenlerse ve siz korkunun sona erdirilmesiyle ilgileniyorsanız, bu, içsel bağlamda karşılaştırmanın olmadığını çağrıştırır ki, bu da dönüşümün olmadığı anlamına gelir. Karşılaştırmanın asıl anlamı, daha iyi, daha yüce, daha soylu olduğunu düşündüğünüz şeye dönüşmek anlamına gelir. Dolayısıyla karşılaştırma, dönüşmek demektir. Bu, korkunun etkenlerinden biri midir? Bunu kendiniz için keşfetmelisiniz. Bunların korkunun etkenleri olduğu doğruysa, zihin bu etkenlerin korkuyu ortaya çıkardığını görüyorsa, bunların algılanması, destekleyici nedenleri sona erdirir. Mide ağrınıza yol açan fiziksel bir neden olduğunda, bunun nedeninin bulunmasıyla birlikte bu ağrınız da sona erer. Benzer biçimde, herhangi bir nedenin olduğu yerde bir son da vardır.

Bilinenden Özgürleşme'*den*

Yaşamdaki temel ve sürekli ilgi odağınız nedir? Buna verebileceğiniz tüm dolaylı yanıtlar bir yana, bu soruyu dolaysız ve dürüstçe ele aldığınızda yanıtınız ne olurdu? Biliyor musunuz?

Yanıt kendiniz değil mi? Gerçek anlamda yanıtladığımızda, çoğumuz bunu söylerdi. Beni ilgilendiren, gösterdiğim gelişme, işim, ailem, yaşamda bana ait ufak bir köşe, kendim için daha iyi bir konum, daha çok saygınlık, daha çok güç, başkaları üzerinde daha büyük bir egemenlik, vb. elde etmektir. Çoğumuzun en başta bununla ilgilendiğini—önce ben!—kendimize itiraf etmenin mantıklı olacağını düşünüyorum, öyle değil mi?

Bazılarımız öncelikle kendimizle ilgilenmenin yanlış olacağını söyleyebilir. Ama hata bunun neresinde? Yalnızca bunu ender olarak dürüstçe ve yeterince kabul ederiz. Kabul ettiğimizde ise, bundan genellikle utanç duyanz. Öyleyse sonuçta kişi, temelde kendisiyle ilgilenir ve çeşitli ideolojik ya da geleneksel nedenlerden dolayı bunun yanlış olduğunu düşünür. Ama kişinin bu düşüncesinin konuyla ilgisi yoktur. Bunun yanlış olduğu unsurunu neden gündeme getirelim? Bu bir fikir, bir kavramdır. Gerçek olan ise, kişinin temelde ve kalıcı bir biçimde kendisiyle ilgilendiğidir.

Kendiniz hakkında düşünmektense, bir başkasına yardım

etmenin daha doyurucu olduğunu söyleyebilirsiniz. Aradaki fark nedir? Burada da yine kendine yönelik bir ilgi görüyoruz. Başkalarına yardım etmek size daha büyük bir doyum sağlıyorsa, siz kendinize daha büyük bir doyum sağlayacak olanla ilgileniyorsunuz demektir. İdeolojik kavramları neden buna dahil edelim? Niçin bu ikiyüzlülüğe düşelim? Neden "Gerçekte istediğim, ister sekste, ister başkalarına yardım etmekte, ister büyük bir aziz, bilim adamı ya da siyasetçi olmakta olsun, doyum sağlamaktır," demeyelim? Hepsi aynı süreçtir, değil mi? Bizim istediğimiz, gizli ve açık türlü yollarla doyum sağlamaktır. "Özgürlük istiyoruz" dediğimizde, özgürlük isteriz, çünkü bunun olağanüstü ölçüde doyurucu olabileceğini düşünürüz ve buradaki en büyük doyum, kuşkusuz bu tuhaf kendini gerçekleştirme fikridir. Gerçekte aradığımızsa içinde doyumsuzluğun hiç bulunmadığı bir doyumdur.

Çoğumuz toplumda bir konum sahibi olmanın sağlayacağı doyumu özleriz, çünkü hiç kimse olamamak bizi korkutur. Toplumun yapısı gereği, saygın bir konuma sahip bir vatandaş büyük bir saygıyla karşılanırken, herhangi bir konum sahibi olmayan kişi çevreden dışlanır. Dünyada herkes ister toplumda, ailede, isterse Tanrı'nın sağ kolu olarak bir konuma sahip olmak ister ve bu konumun diğerleri tarafından tanınması gerekir, yoksa bu kesinlikle bir konum sayılmaz. Her zaman öne çıkmak zorundayız. İçsel bağlamda sefalet ve yıkım girdabında yol alırız, bu nedenle dışarıdan büyük biri gibi görünmek bizi son derece memnun eder. Bu, konum, saygınlık, güç elde etme, toplum tarafından bir biçimde önemli biri olarak tanınma arzusu, başkalarını yönetme isteğidir ve bu yönetme isteği bir tür saldırganlıktır. Kendi alanında daha yüksek bir konuma ulaşma arayışında olan bir aziz, en az çiftliğin bahçesini didikleyen tavuk kadar saldırgandır. Bu saldırganlığın nedeni nedir? Korkudur,

değil mi?

Korku, yaşamdaki en büyük sorunlardan biridir. Korkuya kapılmış bir zihin, karmaşa, çatışma içinde yaşar, dolayısıyla şiddet yüklü, çarpık ve saldırgan olması kaçınılmazdır. Kendi düşünce kalıplarından uzaklaşmaya cesaret edemez ve bu da ikiyüzlülüğü besler. En yüksek dağa tırmanabilir, her çeşit Tanrı'yı yaratabiliriz, ama korkudan özgür olmadıkça, karanlıkta yaşamaya zorunluyuz.

Bu denli yozlaşmış, anlayışsız bir toplumda yaşarken, korkuyu doğuran, birbirimizle yarışmaya dayalı aldığımız eğitim nedeniyle, hepimiz çeşitli korkularla yüklüyüz ve korku, günlerimizi karartan, yaşamımızda çarpıklılıklara yol açan korkunç bir şeydir.

Fiziksel korku vardır, ama bu hayvanlardan bizlere miras kalan bir tepkidir. Burada bizi ilgilendiren psişik korkulardır, çünkü kökleri derinlere uzanan psişik korkuları anladığımızda, hayvansal korkuları da karşılayabileceğiz, oysa ilk önce hayvansal korkuları ele almak, psişik korkuları anlamada bizlere kesinlikle yardımcı olmaz.

Hepimiz bir şeylerden korkarız; soyut bağlamda korku yoktur, her zaman bir şeyle ilişki halinde korku vardır. Kendi korkularınızı biliyor musunuz—işinizi kaybetme, yeterince yiyecek ya da para bulamama, komşularınızın ya da toplumun sizin hakkında ne düşündükleri, başarılı olamama ya da toplumda sahip olduğunuz konumu kaybetme, küçümsenme ya da alay edilme korkusu—acı çekme ve hastalık, yönetilme, aşkın ne demek olduğunu hiçbir zaman bilememe ya da sevilmeme korkusu, karınızı ya da çocuğunuzu kaybetme, ölüm, ölümle eşdeğer bir dünyada yaşamak, can sıkıntısı, başkalarının sizinle ilgili kurdukları im-

geye ulaşamama ya da inancınızı kaybetme korkusu—tüm bunlar ve sayısız diğer korkular—kendinize özgü korkuları biliyor musunuz? Genelde bunlar hakkında ne yapıyorsunuz? Bunlardan kaçıyorsunuz değil mi? Ya da bunları örtmek için fikirler ve imgeler yaratıyorsunuz? Ama korkudan kaçmak onu yalnızca çoğaltmaktır.

Korkunun başlıca nedenlerinden biri, kendimizle olduğumuz gibi yüzleşmek istemeyişimizdir. Öyleyse korkunun kendisini olduğu kadar, kendimizi bunlardan kurtarmak amacıyla geliştirdiğimiz kaçış yollarını da incelememiz gerekiyor. Zihin, ki buna beyin de dahildir, korkuyu yenmeye, onu bastırmaya, disiplin altına almaya, denetmeye, başka bağlamlara dönüştürmeye çalışırsa, sürtüşme oluşur, çatışma oluşur ve bu çatışma bir enerji kaybıdır.

Bu nedenle, kendimize yönelteceğimiz ilk soru, korkunun ne olduğu ve bunun nasıl ortaya çıktığıdır? *Korku* sözcüğünün kendisi ne anlama geliyor? Kendime nelerden korktuğumu değil, korkunun ne olduğunu soruyorum.

Yaşantımı belirli bir biçimde sürdürüyorum; belirli bir kalıba göre düşünüyorum; belirli inançlara ve dogmalara sahibim ve bu varoluş kalıplarının bozulmasını istemiyorum, çünkü köklerim bunlarda saklı. Bunların bozulmasını istemiyorum, çünkü bu bozulma bir bilinmezlik durumu yaratıyor ve ben bunu sevmiyorum. Bildiğim ve inandığım her şeyden koparılırsam, yöneldiğim şeylerin durumundan oldukça emin olmak istiyorum. Öyleyse beyin hücreleri belirli bir kalıp yaratmıştır ve aynı beyin hücreleri belirsiz olabilecek bir başka kalıbı yaratmayı kabul etmez. *Belirlilikten belirsizliğe olan hareketi ben korku olarak adlandırıyorum.*

Şu anda burada otururken korkmuyorum; şu anda korkmu-

yorum, bana hiçbir şey olmuyor, hiç kimse beni tehdit etmiyor ya da benden hiçbir şey almıyor. Ama yaşadığım bu anın ötesinde, zihnin derin bir tabakası, bilinçli ya da bilinçsiz bir biçimde, gelecekte neler olabileceğini düşünüyor ya da geçmişte olan bir şeyin beni ele geçirmesinden kaygılanıyor. Dolayısıyla, geçmiş ve gelecekten korkuyorum. Zamanı, geçmiş ve gelecek diye ikiye böldüm. Düşünce buna atlayarak, "Dikkat et bir daha olmasın," ya da "Gelecek için hazırlan. Gelecek senin için tehlikeli olabilir. Şimdi bir şey elde ettin, ama bunu kaybedebilirsin. Yarın ölebilirsin, kanın kaçabilir, işini kaybedebilirsin. Hiçbir zaman ünlü olmayabilirsin. Yalnız kalabilirsin, yanından emin olmayı istiyorsun," der.

Şimdi size özgü korku biçimini ele alın. Buna bakın. Buna karşı tepkilerinizi gözleyin. Herhangi bir kaçış, doğrulama, kınama ya da bastırma eğilimi olmaksızın, buna bakabiliyor musunuz? Söz konusu korkuya, bu korkunun nedeni olan sözcük olmaksızın bakabiliyor musunuz? Örneğin ölüme, ölüm korkusunu doğuran sözcük olmaksızın bakabiliyor musunuz? Sözcüğün kendisi bir ürpertiye neden oluyor değil mi, tıpkı *aşk* sözcüğünün de kendine özgü bir ürpertiye, imgeye sahip olması gibi? Zihninizde ölüme ilişkin sahip olduğunuz imge, tanık olduğunuz birçok ölümün anısı ve kendinizi bu olaylarla bağdaştırma—korkuyu yaratan bu imge mi? Ya da sonu yaratan imgeden değil de, gerçekte bir sona gelmekten mi korkuyorsunuz? Sizde korkuya neden olan *ölüm* sözcüğü mü, yoksa gerçek son mu? Korkmanıza neden olan bu sözcük ya da bunun anısı ise, bu kesinlikle korku değildir.

Diyelim iki yıl önce hastaydınız, o hastalıktan çektiğiniz ağrılarından kalan anılar şimdi "Dikkatli ol, yeniden hastalanma," der. Öyleyse, yarattığı çağrışımlarıyla bellek korkuyu

ortaya çıkarır, ama bu kesinlikle korku değildir, çünkü gerçekte, siz şu an çok sağlıksınızdır. Düşünce her zaman eskidir, çünkü düşünce belleğin yanıtıdır ve anılar her zaman eskidir—düşünce, zaman içinde korktuğunuz duygusunu yaratır ki, bu gerçek bir olay değildir. Gerçek, sizin iyi olduğunuzdur. Ama zihinde bir anı olarak kalan deneyim, "Dikkatli ol, yeniden hastalanma;" düşüncesini doğurur.

Böylece düşüncenin bir tür korkuya neden olduğunu görüyoruz. Ama bunun dışında hiç korku yok mudur? Korku her zaman düşüncenin bir sonucu mudur, eğer öyleyse korkunun başka biçimi var mıdır? Ölümden—başka deyişle, yarın ya da yarından sonra zaman içinde meydana gelecek bir şeyden—korkarız. Şimdiyle gelecek arasında bir uzaklık vardır. Düşünce bu durumu deneyimlemiştir; ölümü gözlemleyerek, "Ben öleceğim," der. Düşünce, ölüm korkusunu yaratır, eğer bunu yaratmazsa korku var mıdır?

Korku düşüncenin bir sonucu mudur? Eğer öyleyse, düşünce her zaman eski olduğu için, korku da her zaman eskidir. Daha önce de söylediğimiz gibi yeni düşünce yoktur. Bunu kabul ettiğimizde, bu zaten eskimiştir. Dolayısıyla, bizim korktuğumuz eskinin—geleceğe yansıtılan şeyin düşüncesinin—yinelenmesidir. Bu nedenle düşünce korkudan sorumludur. Bu böyledir, bunu kendiniz için de görebilirsiniz. Bir şeyle karşılaştığınız anda korku yoktur. Yalnızca düşünce araya girdiğinde korku vardır.

Bu nedenle şimdiki sorumuz şudur; zihnin tamamıyla, bütünüyle şimdide yaşaması olası mıdır? Ancak bu biçimde zihnin korkusu olmaz. Ama bunu anlamak için, düşünce, bellek ve zamanın yapısını anlamanız gerekiyor. Bunu anladığınızda, entelektüel, sözel anlamda değil, bunu gerçekten, yüreğinizde, zihninizde, bütün varlığınızla anladığınız-

da, korkudan özgür olacaksınız; böylece zihin korkuyu yaratmadan düşünceyi kullanabilir.

Düşünce kuşkusuz tıpkı bellek gibi, günlük yaşam için vazgeçilmezdir. Bu, iletişim sağlama, işimizde çalışma, vb. için sahip olduğumuz tek araçtır. Düşünce, deneyimler, bilgi, gelenekler, zaman aracılığıyla biriktirilen belleğe verilen yanıttır. Biz, belleğin bu donanımından yola çıkarak tepki veririz ve bu tepki düşünmedir. Öyleyse, düşünce bazı düzeylerde temeldir, ama düşünce psişik bağlamda kendini geçmiş ve gelecek olarak yansıttığında, korkuyu olduğu kadar hazzı da yarattığında, zihin hantallaşır ve dolayısıyla hareketsizlik kaçınılmaz olur.

Dolayısıyla kendime soruyorum: "Neden, neden, neden, gelecek ve geçmiş hakkında, bu tür düşüncelerin korkuyu yarattığını bilmeme karşın, haz ve acı çerçevesinde düşünüyorum? Düşüncenin, psişik açıdan durması olası değil mi, çünkü korku hiçbir zaman sona ermeyecek?"

Düşüncenin işlevlerinden biri, sürekli bir şeylerle uğraşmaktır. Çoğumuz zihnimizin sürekli bir şeylerle uğraşmasını isteriz, böylece kendimizi gerçekte olduğumuz gibi görmemiz engellenmiş olur. Boş olmaktan korkarız. Korkularımıza bakmak bizi korkutur.

Bilinçli olarak, korkularınızın farkında olabilirsiniz, ama zihninizin daha derin düzeylerinde bunların farkında mısınız? Saklanmış, gizli korkularınızı nasıl ortaya çıkaracaksınız? Korku, bilinç ve bilinçaltı olmak üzere bölünebilir mi? Bu son derece önemli bir sorudur. Uzmanlar, psikologlar ya da analistler korkuyu derin ya da yüzeysel düzeylere bölerler, ama siz psikologlann söylediklerini ya da benim söylediklerimi izlerseniz bizim kuramlarımızı, dogmalarımızı, bil-

gimizi anlamış olursunuz; kendinizi anlamış olmazsınız. Kendinizi, Freud ya da Jung'a göre ya da bana göre anlayamazsınız. Başka insanların kuramları, her ne olursa olsun önem taşımaz. Soruyu kendinizden yola çıkarak sormalısınız; korku, bilinç ve bilinçaltı olmak üzere ikiye bölünebilir mi? Ya da farklı biçimlere dönüştürdüğünüz tek bir korku mu vardır? Yalnızca tek bir arzu vardır; yalnızca arzu vardır. Arzularsanız, arzunun nesneleri değişir, ama arzu her zaman aynıdır. Dolayısıyla belki aynı biçimde, yalnızca korku vardır. Siz, türlü şeylerden korkarsınız, ama yalnızca tek bir korku vardır.

Korkunun bölünemeyeceğini anladığınızda, bu bilinçaltı sorunundan bütünüyle kurtulduğunuzu, psikolog ve psikanalistlerin sizi aldattıklarını göreceksiniz. Korkunun, kendini çeşitli yollarla ifade eden tek bir hareket olduğunu anladığınızda ve bu hareketin yöneldiği nesneyi değil, hareketin kendisini gördüğünüzde, olağanüstü bir soruyla karşılaşacaksınız: Buna, zihnin beslediği parçalanma olmaksızın nasıl bakabilirim?

Yalnızca tek bir korku vardır, ama parçalar halinde düşünen zihin bu tam olan görüntüyü nasıl gözlemleyebilir? Gözlemleyebilir mi? Parçalanmalardan oluşan bir yaşam sürdürdük ve bu tam olan korkuya, yalnızca düşüncenin parçalara ayırıcı süreci aracılığıyla bakabilir miyiz? Düşünce düzeneğinin bütün süreci, her şeyi parçalara ayırmaktır: Seni seviyorum ve senden nefret ediyorum; sen benim düşmanımsın, sen benim dostumsun; benim kendime özgü huylarım ve eğilimlerim, işim, konumum, saygınlığım, karım, çocuğum, benim ülkem ve senin ülken, benim Tanrım ve senin Tanrın bütün bunlar düşüncenin parçalanmasıdır. İşte bu düşünce, korkunun tek bir haline bakar ya da buna bakmaya çalışır ve bunu parçalara indirger. Dolayısıyla

zihnin bu tek bir korkuya, ancak hiçbir düşünce hareketi olmadığında bakabildiğini görüyoruz.

Korkuya herhangi bir sonuç olmadan, buna ilişkin biriktirdiğiniz bilgi araya girmeden bakabilir misiniz? Yoksa baktığınız korku değil, geçmiştir; bakabilirseniz, geçmiş araya girmeden korkuya ilk kez bakmış olursunuz.

Bakabilmeniz için zihninizin son derece sessiz olması gerekir, tıpkı ancak zihniniz kendi içinde konuşup durmadığında, kendine özgü sorunlar ve kaygılar hakkında karşılıklı bir konuşma sürdürmediğinde birinin söylediklerini dinleyebileceğiniz gibi. Aynı biçimde korkunuza, bunu çözmeye çalışmadan, bunun karşıtı olan cesareti gündeme getirmeden bakabilir misiniz—bundan kaçmaya çalışmadan buna gerçekten bakabilir misiniz? "Bunu denetlemeliyim, bundan kurtulmalıyım, bunu anlamalıyım," dediğinizde, bundan kurtulmaya çalışıyorsunuz demektir.

Bulutları ya da bir ağacı ya da bir ırmağın hareketini sessiz bir zihinle gözlemleyebilirsiniz, çünkü bunlar sizin için pek önem taşımazlar, ama kendinize bakmak bundan çok daha zordur, çünkü buradaki istekler son derece güncel, tepkiler ise çok hızlıdır. Bu nedenle korku, umutsuzluk, yalnızlık, kıskançlık ya da zihnin hoş olmayan başka bir durumuyla doğrudan temas içinde olduğunuzda, buna bir bütünlük içinde bakabilir misiniz—öyle ki, zihniniz bunu görebilecek kadar yeterince sessiz olsun?

Zihin, korkunun çeşitli biçimlerini değil de, korkuyu algılayabilir mi—korktuğunuz şeyi değil de, korkunun bütününü algılayabilir mi? Korkunun yalnızca ayrıntılarına baktığınızda ya da korkularınızla birer birer baş etmeye çalıştığınızda, temel konuya hiçbir zaman varamazsınız, bu da kor-

kuyla birlikte yaşamayı öğrenmektir.

Korku gibi canlı bir şeyle birlikte yaşamak, içinde sonuç barındırmayan ve dolayısıyla korkunun her hareketini izleyebilen son derece duyarlı bir zihin ve yürek gerektirir. Böylece bunu gözlemler ve bununla birlikte yaşarsanız—ve bu tam bir gününüzü bile almaz, korkunun doğasını bütünüyle anlamak bir dakika ya da bir saniye sürebilir—eğer bununla, tamamını kapsayacak biçimde birlikte yaşarsanız kaçınılmaz olarak şunu sorarsınız: "Korkuyla birlikte yaşayan varlık kim? Korkuyu gözlemleyen, korkunun çeşitli biçimlerinin hareketlerini seyrettiği gibi, korkunun merkezi olgusunun da farkında olan kim? Gözlemleyen ölü, kendi hakkında pek çok bilgi ve açıklamalar biriktirmiş, durağan bir varlık mı ve korkunun hareketini gözlemleyen ve onunla birlikte yaşayan bu ölü şey mi? Gözlemleyen geçmişi mi simgeler, yoksa yaşayan bir şey midir?" Sizin yanıtınız nedir? Bana değil, kendinize yanıt verin. Siz gözlemleyen olarak, yaşayan bir şeyi seyreden ölü bir varlık mısınız, yoksa yaşayan bir şeyi seyreden, canlı bir şey misiniz? Çünkü gözlemleyenin içinde her iki durum da vardır.

Gözlemleyen korkuyu istemez ve sansür uygular; gözlemleyen, korkuya ilişkin bütün deneyimlerinin toplamıdır. Öyleyse gözlemleyen, korku olarak adlandırdığı o şeyden ayrıdır; aralarında uzaklık vardır; sonsuza dek bunu yenmeye ya da bundan kaçmaya çalışır, sonuçsa, kendisi ile korku arasında sürüp giden bu savaşımdır—büyük bir enerji kaybı demek olan bir savaştır bu.

Seyretmeyi sürdürdüğünüzde, gözlemleyenin hiçbir geçerliği ve doğruluğu olmayan bir fikirler ve anılar yumağı olduğunu, ama korkunun güncel bir gerçek olduğunu ve bir olayı soyutlamayla anlamaya çalıştığınızı ve kuşkusuz bunu

başaramadığınızı öğrenirsiniz. Aslında "Korkuyorum" diyen, gözlemleyen kişiyle gözlemlenen şey, ki bu korkudur, arasında bir fark var mıdır? Gözlemleyen korkudur ve bu anlaşıldığında korkudan kurtulma çabası nedeniyle artık enerji harcanmaz ve gözlemleyen ile gözlemlenen arasındaki zaman-uzay aralığı ortadan kalkar. Korkunun bir parçası olduğunuzu, bundan ayrı olmadığınızı—korku olduğunuzu—gördüğünüzde, bunun hakkında hiçbir şey yapamazsınız; böylece korku tamamıyla sona erer.

Saanen, 22 Temmuz 1965

Bütün korkuları sona erdirmek olanaklı mıdır? Kişi karanlıktan korkabilir, aniden bir yılana rastlamaktan, bazı hayvanlarla karşılaşmaktan ya da uçurumdan yuvarlanmaktan korkabilir. Örneğin bir otobüsün yolunuza çıkmamasını dilemek doğal ve sağlıklı olanıdır, ama korkunun diğer sayısız biçimleri de vardır. Bu nedenle kişi, fikrin olgudan—olan şeyden—daha önemli olup olmadığı sorusuna yanıt aramalıdır. Kişi, fikre değil de olana, gerçeğe bakarsa, korkuyu yaratanın yalnızca düşünce, gelecek, yarın kavramı olduğunu görür. Korkuyu yaratan, olgu değildir.

*

Yüklendiği korku, uygunluk ve düşünenle ağırlaşmış bir zihin özgün olarak adlandırılabilecek şeyi anlayamaz. Zihin özgünün ne olduğunu anlamayı ister. Bunun Tann olduğunu söyledik—ama bu da yine, içinde bulundukları korku, sefalet, yaşamdan kaçma sonucu insanlar tarafından uydurulmuş bir sözcüktür. İnsan zihni tüm korkulardan özgür olursa, özgün olanın ne olduğunu bilmeyi isterse, bunda kendine özgü bir haz ya da bir kaçış aracı aramaz ve bu nedenle, bu sorgulama sırasında tüm yetke ortadan kalkar. Anlıyor musunuz? Konuşmacının yetkesi, kilisenin yetkesi, sanının, bilginin, deneyimin, insanların söylediklerinin yetkesi—tüm bunlar tamamıyla sona erer ve boyun eğme

ortadan kalkar. Ancak böyle bir zihin kendisi için, özgünün ne olduğunu bulabilir—bunu bireysel bir zihin olarak değil, bütünlüğe sahip bir insan olarak bulabilir. 'Bireysel' zihin kesinlikle yoktur—hepimiz tamamıyla birbirimizle ilişkiliyiz. Lütfen bunu anlayın. Zihin ayrı bir şey değildir; bütün bir zihindir. Hepimiz uygunluk gösteriyoruz, hepimiz korkuyoruz, hepimiz kaçıyoruz. Özgünün ne olduğunu anlamak için kişi—bir birey olarak değil, bütünlüğe sahip bir insan olarak—insanın sefaletini, çağlar boyunca yarattığı tüm kavramları, kuralları tamamıyla anlamalıdır. Ancak bütün bunlardan özgür olduğunuzda özgün bir şey olup olmadığını bulabilirsiniz. Yoksa ikinci el insanlar oluruz; ikinci el, sahte insanlar olduğumuz için de, üzüntünün sonu gelmez. Öyleyse üzüntünün sona ermesi, temelde özgünün başlangıcıdır. Ama üzüntünün sona ermesini sağlayan anlayış, yalnızca size ya da bana özgü üzüntünün anlaşılması değildir, çünkü sizin üzüntünüz ve benim üzüntüm, bütün insanlığın üzüntüsüyle ilişkilidir. Bu yalnızca bir duygu ya da duygusallık değildir; bu gerçek, acımasız bir olgudur. Üzüntünün bütün yapısını anladığımızda ve böylece üzüntünün sona ermesini sağladığımızda, işte ancak o zaman, tüm yaşamın başlangıcı olan o tuhaf şeyin ortaya çıkması olanaklıdır—bu, bilim adamlarının yaptıkları gibi bir deney tüpü içinde bulunmaz, o tuhaf enerji sürekli patlayarak açığa çıkar. Bu enerji, herhangi bir yöne doğru hareket etmez ve bu nedenle patlar.

Saanen, 21 Temmuz 1964

Korkuyu anlamak için kişi karşılaştırma konusunu incelemelidir. Niçin karşılaştırıyoruz? Teknik konularda karşılaştırma gelişmeyi ortaya çıkarır, bu da görecelidir. Elli yıl önce atom bombası, süpersonik uçaklar yoktu, ama bizler şimdi bunlara sahibiz; elli yıl sonra ise, şimdi bilmediğimiz başka şeylere sahip olacağız. Bu, gelişme olarak adlandırılır ve her zaman karşılaştırmaya açık, görecelidir ve zihnimiz bu düşünce biçimine saplanmıştır. Yalnızca dışsal bağlamda değil, aynı zamanda içsel bağlamda, psişik yapımızda da karşılaştırmalı olarak düşünürüz. "Ben böyleyim; böyleydim ve gelecekte bundan iyisini olacağım," deriz. Bu karşılaştırmalı düşünmeyi, gelişme, evrim olarak adlandırıyoruz ve bütün—işimiz ve sosyal ilişkilerimizdeki ahlâksal, töresel, dinsel—davranışlarımız buna dayanır. Kendimizi, bu karşılaştırmalı mücadelelerin sonucu olan bir topluma göre, karşılaştırmalı olarak gözlemleriz.

Karşılaştırma korkuyu doğurur. Bu olayı kendinizde gözlemleyin. Daha iyi bir yazar olmayı ya da daha güzel ve akıllı biri olmayı istiyorum. Başkalarından daha çok bilgi sahibi olmayı istiyorum; başarılı olmayı, birinci olmayı, dünyada daha çok üne sahip olmayı istiyorum. Başarı ve ün, psişik olarak karşılaştırmanın özünü oluşturur, bunların aracılığıyla korkuyu sürekli besleriz. Karşılaştırma aynı zamanda, oldukça saygın olarak görülen çatışmaya, savaşıma

yol açar. Bu dünyada ayakta kalmak için yarışmaya açık olmak gerektiğini söylersiniz, böylece iş yerinde, aile içinde ve dinsel konularda karşılaştırmalar yapar ve birbirinizle yarışırsınız. Cennete ulaşmanız ve İsa'nın ya da kurtarıcınız kimse onun yanında olmanız gerekir. Bu karşılaştırmacı zihniyet, sırasıyla başpiskopos, kardinal ve sonunda papa olan rahiplere de yansır. Biz bu aynı zihniyeti yaşamımız boyunca bıkmadan usanmadan besleriz, daha iyi olmak ya da bir başkasından daha yüksek bir konuma ulaşmak için çabalanz. Toplum ve ahlâk yapımız bu temele dayanır.

Sonuç olarak, yaşamımızda bu sürekli karşılaştırma, yarışma durumu ve devamlı biri olma—ya da hiç kimse olmama, bu da aynıdır—çabası vardır. Bunun, tüm korkuların kökeni olduğunu hissediyorum, çünkü bu imrenmeyi, kıskançlığı, nefreti doğurur. Nefretin olduğu yerde kuşkusuz sevgiye yer yoktur ve korku giderek artar.

Olanaksız Soru'*dan*
Saanen, 3 Ağustos 1970

Yaşamı, bir hareket olarak parçalayan, kendini sen ve ben olarak ayıran 'ben'in (me) bütün hareketinin bir bölümünü oluşturan korku hakkında konuşuyoruz. "Korku nedir?" diye sorduk. Korku hakkında, biriktirici bir tutum izlemeden öğrenmek istiyoruz; *korku* sözcüğünün kendisi, korku olarak adlandırdığımız o tehlike duygusuyla temas etmemizi engeller. Bakın, olgunluk bir insanın tam, doğal gelişimini gerektirir; doğal, çelişkili olmama, uyumlu olma anlamındadır ve bunun yaşla hiçbir ilgisi yoktur. Korku etkeni, zihnin bu doğal, tam gelişimini engeller.

Kişi, yalnızca fiziksel olaylardan değil, psişik etkenlerden de korktuğunda, bu korkuda ne oluşur? Yalnızca fiziksel olarak hastalanmaktan, ölmekten, karanlıktan korkmam—insanın, hem biyolojik hem de psişik sayısız korkularını bilirsiniz. Bu korkular, bunları yaratan zihne ne yapar? Sorumu anlıyor musunuz? Hemen yanıt vermeyin, kendinize bakın. Korkunun zihin üzerindeki, kişinin bütün yaşamı üzerindeki etkisi nedir? Ya da korkuya öyle alıştık ki, kendimizi korkuya öyle çok alıştırdık ki bu bir alışkanlık halini aldı, peki bizler bunun etkisinin farkında değil miyiz? Kendimi Hindu milliyetçi duygularına—dogmalarına, inançlarına—alıştırırsam bu koşullanmanın içinde hapsolurum ve bunun etkilerini kesinlikle fark etmem. Yalnızca

içimde yeşeren duyguyu, milliyetçilik duygularını görürüm ve bununla yetinirim. Kendimi ülkeyle, inançlarla özdeşleştiririm. Ama bu tür bir koşullanmanın etkilerini tüm yönleriyle göremeyiz. Aynı biçimde, korkunun—psikosomatik açıdan ve psişik açıdan—ne yaptığını da göremeyiz. Peki, ne yapar?

S: Bu olayın olmasını engellemeye çabalarım.

K: Bu, eylemi durdurur ya da hareketsiz kılar. Kişi bunun farkında mıdır? Siz farkında mısınız? Genelleme yapmayın. Gerçekte içimizde neler olduğunu görmek amacıyla tartışıyoruz; yoksa bu bir anlam taşımaz. Korkunun ne yaptığını incelemek ve onun bilincine varmak yoluyla korkuyu aşmamız olanaklıdır. Öyleyse, bu konuda ciddiysem, korkunun etkilerini görmeliyim. Korkunun etkilerini biliyor muyum? Yoksa bunları yalnızca sözel olarak mı biliyorum? Bunları, geçmişte olan ve anısı kalan, "Bunun etkileri işte bunlardır," diyen bir şey olarak mı biliyorum? Böylece, bellek korkunun etkilerini görür, ama zihin gerçek etkiyi görmez. Bunu görüp görmediğinizi bilmiyorum. Aslında, bu söylediğim oldukça önemli.

S: Bunu yineleyebilir misiniz?

K: Korkunun etkilerini biliyorum dediğimde, bu ne anlama gelir? Bunu ya sözel, başka bir deyişle entelektüel açıdan bilirim ya da bunu bir anı olarak, geçmişte olan bir şey olarak bilirim ve "Bu olmuştu" derim. Öyleyse geçmiş bana bunun etkilerini açıklar. Ama şu anda, gerçekte, bunun etkilerini görmem. Dolayısıyla bu anımsanan ve gerçek olmayan bir şeydir, oysa 'bilmek', biriktirici olmayan görmeyi—tanımayı değil—gerçek olguyu görmeyi çağrıştırır. Anlatabildim mi?

"Açım" dediğimde bunu bana söyleten, dün aç olduğumu anımsamam mı, yoksa şimdi aç olduğum gerçeği mi? Şimdi aç olduğuma ilişkin şu andaki farkındalık, dün aç olduğumu ve dolayısıyla şimdi de aç olabileceğimi bana söyleyen belleğimin bir yanıtından bütünüyle farklıdır. Korkunun etkilerini size geçmişiniz mi söylüyor, yoksa korkunun etkilerinin şu andaki sonuçlarının farkında mısınız? Bu ikisinin hareketleri tamamıyla farklıdır, değil mi? Korkunun şimdiki etkilerinin tamamıyla farkında olan kişi, anında harekete geçer. Ama belleğim bana bunların etki olduğunu söylerse, ilgili hareket de farklı olur. Yeterince açıklayabildim mi? Şimdi, sizce bunlardan hangisi?

S: Belirli bir korku ve—korkunun etkilerini anımsamak dışında—korkunun etkilerinin şu andaki farkındalığı arasında bir fark gözetebilir misiniz?

K: Ben de işte bunu açıklamaya çalışıyordum. Bu ikisinin hareketleri tamamıyla farklıdır. Bunu görebiliyor musunuz? Lütfen, bunu görmüyorsanız 'evet' demeyin, burada birbirimizle oyun oynamayalım. Bunu anlamak son derece önemli. Korkunun etkilerini size geçmişiniz mi söylüyor, yoksa korkunun etkilerine ilişkin şimdi doğrudan bir algılama ya da farkındalık mı söz konusu? Korkunun etkilerini size geçmişiniz söylüyorsa, hareket eksiktir ve dolayısıyla çelişkilidir; çatışma yaratır. Ama kişi korkunun etkilerinin şimdi tamamıyla farkındaysa, hareket tamdır.

S: Şimdi, bu çadırda otururken korkum yok, çünkü sizin söylediklerinizi dinliyorum, bu nedenle korkmuyorum. Ama bu korku, çadırdan çıktığımda yeniden ortaya çıkabilir.

K: Ama siz bu çadırda otururken, dünkü olası korkunuzu göremez misiniz? Bunu anımsayamaz, uyandıramaz mısınız?

S: Bunlar yaşama ilişkin korkular olabilir.

K: Korku ne olursa olsun, "Şimdi korkum yok, ama dışarı çıktığımda olacak," demeniz mi gerekiyor? O korkular orada!

S: Bu korkuyu uyandırabilirsiniz—sizin de dediğiniz gibi—onu anımsayabilirsiniz. Ama siz bunu, korku hakkındaki düşünceyi anımsamak bağlamında söylediniz.

K: Şimdi soruyorum: "Korkularımın ne olduğunu bulmak için bu çadırdan çıkmayı beklemem mi gerekiyor? Yoksa burada otururken, bunların farkında olabilir miyim?" Şu anda, birinin bana söyleyebileceklerinden dolayı korku duymuyorum. Ama bunları söyleyecek olan adamla karşılaştığımda, bu beni korkutacak. Olayın bu gerçeğini, şimdi göremiyor muyum?

S: Bunu yaparsanız, zaten bu konuda bir alıştırma yapmış olursunuz.

K: Hayır, bu bir alıştırma değil. Görüyorsunuz, alıştırma olabilecek bir şeyi yapmaktan çok korkuyorsunuz! Bayım, işinizi kaybetmekten korkmuyor musunuz? Ölümden korkmuyor musunuz? Başarılı olamamaktan korkmuyor musunuz? Yalnız kalmaktan korkmuyor musunuz? Sevilmemekten korkmuyor musunuz? Bu tür korkularınız yok mu?

S: Yalnızca meydan okunduğunda.

K: Ama ben size meydan okuyorum! Bu zihniyeti anlayamıyorum!

S: Bir dürtü olduğunda harekete geçersiniz, bir şeyler yap-

manız gerekir.

K: Hayır! Bunu karmaşık hale getiriyorsunuz. Bu en az trenin yanınızdan gürültüyle geçmesini duymak kadar doğaldır. Ya o trenin şesini anımsarsınız ya da o anda sesi dinlersiniz. Lütfen bunu karmaşık bir hale getirmeyin.

S: Korkuyu uyandırmaktan söz ederek siz de bir biçimde bunu karmaşık hale getirmiyor musunuz? Korkularımdan hiçbirini uyandırmam gerekmiyor—yalnızca burada otururken tepkilerimi gözleyebilirim.

K: Benim bütün söylediğim de bu.

S: Burada, iletişim kurabilmemiz için, beyin ile zihin arasındaki farkı bilmemiz gerekir.

K: Bunu daha önce tartıştık. Şimdi, korkunun ne olduğunu bulmaya, bunun hakkında öğrenmeye çalışıyoruz. Zihin, korku hakkında öğrenme özgürlüğüne sahip midir? Öğrenmek, korkunun hareketini seyretmektir. Korkunun hareketini, ancak geçmiş korkuları anımsamadığınızda ve bu anılarla birlikte bakmadığınızda seyredebilirsiniz. Aradaki farkı görebiliyor musunuz? Hareketi seyredebilirim. Korku olduğunda, gerçekte neler olduğunu öğreniyor musunuz? Sürekli korkuyla dolup taşıyoruz. Bundan kurtulmaya yetkin görünmüyoruz. Geçmişte korkulannız olduğunda ve bunların farkında olduğunuzda, bu korkular sizi ve çevrenizi nasıl etkiliyordu? Ne oldu? Başkalarından ayn düşmediniz mi? Bu korkuların etkileri sizi soyutlamıyor muydu?

S: Beni hasta ediyordu.

K: Çaresiz hissetmenize neden oluyordu, ne yapacağınızı bi-

lemiyordunuz. Şimdi, bu soyutlama olayı yaşandığında harekete ne oldu?

S: Parçalara ayrıştı.

K: Lütfen bunu dikkatle dinleyin. Geçmişte korkularım oldu ve bu korkular beni etkilerken, soyutlanmama, kendimi hasta, çaresiz hissetmeme neden oldu. Kaçma duygusu, bir şeylere sığınma duygusu egemendi. Tüm bunları şu an için, kişinin kendini bütün ilişkilerden soyutlaması olarak adlandıracağız. Bu soyutlamanın harekete yansıyan etkisi ise, parçalanmanın ortaya çıkmasıdır. Bu sizin başınıza hiç gelmedi mi? Korktuğunuzda ne yapacağınızı bilemediniz; ondan kaçtınız, onu bastırmaya çalıştınız ya da mantığınızı kullanarak uzaklaştırdınız. Harekete geçmeniz gerektiğinde, kendi içinde soyutlayıcı olan bir korkudan yola çıkarak hareket ettiniz. Öyleyse, bu korkudan doğan bir hareketin bölük pörçük olması gerekir. Parçalanma çelişkiyi getirdiği için, büyük çapta savaşım, acı, endişe ile karşılaştınız, değil mi?

S: Bayım, tıpkı sakat bir insanın koltuk değnekleriyle yürümesi gibi, korku ile uyuşmuş, kötürüm olmuş biri de çeşitli koltuk değneklerinden çare umar.

K: Biz de bunu söylüyoruz. Bu doğru. Şimdi, geçmiş korkuların etkisi hakkında son derece açık bir görüşe sahipsiniz: Bu etki bölük pörçük hareketler doğurur. Bununla belleğin yanıtını içermeyen, korkudan doğan hareket arasındaki fark nedir? Fiziksel bir tehlike ile karşılaştığınızda ne olur?

S: Ani hareket.

K: Ani hareket olarak adlandırılır—gerçekte ani midir? Lütfen sorgulayın, bir şeyleri bulmaya çalışıyoruz. Kendi başınıza vahşi bir ormandasınız ve birdenbire yavrularıyla birlikte bir ayıya rastlıyorsunuz—ne olur? Ayının tehlikeli bir yaratık olduğunu bildiğiniz için ne yaparsınız?

S: Adrenalin artar.

K: Evet, gerçekleşen hareket nedir?

S: Duyduğunuz korkuyu ayıya yansıtmanın doğuracağı tehlikeyi görürsünüz.

K: Hayır, size ne olur? Kuşkusuz, korktuğunuzda bunu ayıya yansıtırsınız ve ayı da korkarak size saldırır. Hiç ormanda bir ayıyla karşılaştınız mı?

S: Burada karşılaşan biri var.

K: Ben karşılaştım. Bu beyefendi ve ben, bir dönem bu türden pek çok deneyim yaşadık. Ama ne olur? Sizden birkaç adım ötede bir ayı var. Çeşitli fiziksel tepkiler, adrenalin akışı, vb. oluşur; birdenbire durursunuz ve arkanızı dönerek koşmaya başlarsınız. Orada ne olmuştur? Verilen tepki neydi? Koşullanmış bir yanıttı değil mi? Susanlar size kuşaklar boyunca, "Vahşi hayvanlara karşı dikkatli ol" dediler. Korkarsan, bu korkuyu hayvana yansıtırsın ve böylece sana saldırır. Tüm olay bir anda olup biter. Bu, korkunun işleyişi mi—yoksa burada söz konusu olan zekâ mı? Burada işleyen nedir? Çocukluğunuzdan beri koşullandırıldığınız, 'vahşi hayvanlara karşı dikkatli ol' ifadesinin yinelenmesinden doğan korku mu? Yoksa zekâ mı? Burada, o hayvana karşı verilen koşullanmış tepki ve bu koşullanmış tepkiden gelen hareket, aynı şeydir. Zekânın işleyişi ve zekânın

hareketi birbirinden farklıdır; bu ikisi birbirinden tamamıyla farklıdır. Bunu görebiliyor musunuz? Bir otobüs hızla yanınızdan geçerken kendinizi onun önüne atmazsınız; zekânız size bunu yapmamanızı söyler. Bu korku değildir—nevroz yaşamadığınız ya da uyuşturucu almadığınız sürece. Korkunuz değil, zekânız bunu yapmanızı engeller.

S: Bayım, vahşi bir hayvanla karşılaştığınızda hem zekâ, hem de koşullu tepki gerekmez mi?

K: Hayır, bayım. Bakın, koşullu bir tepki olduğunda bu tepkide korku vardır ve bu korku hayvana iletilir, oysa zekâ olursa, bu söz konusu olmaz. Öyleyse kendinizde bunlardan hangisinin işlediğini bulun. Eğer bu korkuysa, bunun hareketi eksiktir ve dolayısıyla hayvandan gelecek bir tehlike söz konusu olur; ama zekâdan doğan harekette, kesinlikle korku yoktur.

S1: Ayıyı, söz ettiğiniz zekâyla gözlediğimde, korkuyu deneyimlemeden ayı tarafından öldürülebileceğimi söylüyorsunuz.

S2: Daha önce bir ayıyla karşılaşmış olmasaydım, bunun bir ayı olduğunu bile bilemezdim.

K: Hepiniz bu tür karmaşalar yaratıyorsunuz. Bu son derece yalın. Şimdi hayvanları bir yana bırakalım. Kendimizi ele almaya başlayalım; biz de kısmen hayvanız.

Geçmiş anılara dayalı korkunun etkileri ve bundan doğan hareketler yıkıcı, çelişkili ve felç edicidir. Bunu görebiliyor muyuz? Sözel olarak değil, ama gerçekten; korktuğunuzda tamamıyla soyutlanırsınız ve bu soyutlanmadan ortaya çıkan her türlü hareketin bölük pörçük ve dolayısıyla çelişki-

li olması kaçınılmazdır; bu nedenle, savaşım, acı, vb. ile karşılaşırsınız. Şimdi, belleğin yanıtlarını içermeyen ve korkunun farkındalığından doğan bir hareket, tam bir harekettir. Deneyin! Yapın! Eve giderken yalnız yürüdüğünüzde, fark edin; eski korkularınız ortaya çıkacaktır. Gözleyin, bu korkuların gerçek korkular mı olduğunu, yoksa düşünce tarafından anı olarak mı yansıtıldıklarını fark edin. Korku ortaya çıktığında, düşüncenin verdiği tepkiden hareketle mi gözlediğinize ya da yalnızca gözlemekte mi olduğunuza bakın. Biz burada, hareket hakkında konuşuyoruz, çünkü yaşam harekettir. Yalnızca yaşamın bir bölümünün hareket olduğunu söylemiyoruz. Yaşam bütünüyle harekettir ve bu hareket parçalanmıştır; hareketin parçalanması, düşünceleri ve soyutlanmasıyla birlikte belleğin bu sürecidir. Bu açık mı?

S: Buradaki fikrin, her bir saniyeyi, bellek bunun içinde olmaksızın, bütünüyle deneyimlemek olduğunu mu söylüyorsunuz?

K: Bayım, bu tür bir soruyu sorduğunuzda, bellek sorusunu da sorgulamanız gerekir. Belleğe sahip olmanız gerekir —ne kadar açık, kesin olursa o kadar iyidir. Teknolojik bir alanda çalıştığınızda ya da eve dönmeyi istediğinizde bile, belleğiniz olması gerekir. Ama belleğin verdiği tepki ve bu bellekten korkuyu yansıtması bağlamında düşünce, tamamıyla farklı bir harekettir.

Şimdi, korku nedir? Nasıl oluyor da korku ortaya çıkıyor? Bu korkular nasıl oluşuyor? Bunları bana söyleyebilir misiniz?

S: Benim için bu geçmişe olan bağlılıktır.

K: Bu tek sözcük üzerinde duralım. Bu ***bağlılık*** sözcüğü ile

ne demek istiyorsunuz?

S: Zihin bir şeye tutunuyor.

K: Evet, zihin birtakım anılara tutunuyor. "Gençliğimde, her şey ne kadar da güzeldi." Gelecekte meydana gelebilecek bir şeylere de tutunabilirim; dolayısıyla beni koruyacak bir inancı besliyorum. Bir anıya bağlıyım, bir eşyaya bağlıyım, yazdıklarıma bağlıyım, çünkü yazma aracılığıyla ünlü olacağım. Bir isme, bir aileye, bir eve, çeşitli anılara, vb. bağlıyım. Kendimi tüm bunlarla özdeşleştirdim. Bu bağlılık neden kaynaklanır?

S: Korku, uygarlığımızın temelini oluşturduğu için değil mi?

K: Hayır, bayım; neden bağlısınız? Bu ***bağlılık*** sözcüğü ne anlama geliyor? Bir şeye bağımlıyım. Hepinizin burada olmasına bağımlıyım, böylece sizinle konuşabilirim; size bağımlıyım, dolayısıyla size bağlıyım, çünkü bu bağlılık aracılığıyla belirli bir enerji, bir şevk ve bunun gibi saçmalıkları kazanıyorum! Dolayısıyla bağlıyım, bunun anlamı ne? Size bağımlıyım; eşyalara bağımlıyım. Eşyaya, bir inanca, bir kitaba, aileye, kanma bağlı olmakla, bana rahatlık, saygınlık, toplumsal konum sağlayacak şeye bağımlıyım. Öyleyse, bağımlılık bir tür bağlılıktır. Peki, neden bağımlıyım? Bana yanıt vermeyin, bunu kendi içinizde araştırın. Bir şeye bağımlısınız, değil mi? Ülkenize, tanrılarınıza, inançlarınıza, aldığınız ilaçlara, içkiye!

S: Bu, toplumsal koşullanmanın bir parçası.

K: Sizi bağımlı kılan, toplumsal koşullanma mı? Bu, sizin toplumun bir parçası olduğunuz anlamına gelir; toplum, sizden bağımsız değil. Siz, yozlaşmış olan toplumu yarattı-

nız; bunu bir araya getirdiniz. Bu kafese sıkıştınız, bunun bir parçasısınız. Öyleyse, toplumu suçlamayın. Bağımlılığın çağrışımlarını görebiliyor musunuz? Neden bağımlısınız?

S: Yalnız hissetmemek için.

K: Bekleyin, sessizce dinleyin. Bir şeye bağımlıyım, çünkü bu içimdeki boşluğu dolduruyor. Bilgiye, kitaplara bağımlıyım, çünkü bu benim boşluğumu, yüzeyselliğimi, aptallığımı kapatıyor; böylece bilgi olağanüstü önem kazanıyor. Resimlerin güzelliği hakkında konuşuyorum, çünkü kendi içimde buna bağımlıyım. Böylece, bağımlılık içimdeki boşluğu, yalnızlığımı, yetersizliğimi gösteriyor ve bu beni size bağımlı kılıyor. Bu bir gerçektir, değil mi? Buna ilişkin kuramlar oluşturmaya, buna karşı çıkmaya kalkışmayın. Eğer içimdeki boşluk olmasaydı, eğer yetersiz olmasaydım, sizin söylediklerinizle ya da yaptıklarınızla ilgilenmeyecektim. Hiçbir şeye bağımlı olmayacaktım. Boş olduğum ve yalnız olduğum için, yaşamım hakkında ne yapacağımı bilmiyorum. Saçma bir kitap yazıyorum ve bu benim gururumu okşuyor. Dolayısıyla bağımlıyım ki bu, yalnız olmaktan korkuyorum anlamını taşır; içimdeki boşluktan korkuyorum. Bu nedenle, bunu maddi şeylerle, fikirlerle ya da insanlarla dolduruyorum.

Yalnızlığınızı göz önüne sermekten korkmuyor musunuz? Yalnızlığınızı, yetersizliğinizi, boşluğunuzu göz önüne serdiniz mi? Bu şimdi gerçekleşiyor, öyle değil mi? Dolayısıyla, şimdi bu boşluktan korkuyorsunuz. Ne yapacaksınız? Ne olacak? Eskiden insanlara, fikirlere, her türlü şeye bağlıydınız ve bu bağımlılığın içinizdeki boşluğu, yüzeyselliğinizi örttüğünü görüyorsunuz. Bunu gördüğünüzde özgürsünüz, değil mi? Peki, tepki nedir? Bu korku, belleğin tepkisi midir? Yoksa bu korku şu anda mıdır; bunu görüyor musu-

nuz? Sizler için çok çalışıyorum, değil mi? (Gülüşmeler). Dün sabah bir çizgi film vardı: Küçük bir oğlan çocuğu, başka bir oğlan çocuğuna, "Büyüdüğümde, büyük bir peygamber olacağım; derin hakikatlerden söz edeceğim, ama kimse dinlemeyecek," diyordu. Diğer çocuk ise, "Hiç kimse dinlemeyecekse, neden konuşacaksın?" diye sordu. "Ah," dedi öteki çocuk, "biz peygamberler çok inatçıyız" (Gülüşmeler). Öyleyse şimdi, bağlılık aracılığıyla ki bu bağımlılıktır, korkunuzu gözler önüne serdiniz. Buna baktığınızda, boşluğunuzu, yüzeyselliğinizi, önemsizliğinizi görüyorsunuz ve bundan dolayı korkuyorsunuz. O zaman ne oluyor? Bunu görüyor musunuz, baylar?

S: Kaçmaya çalışırım.

K: Bağlılık aracılığıyla, bağımlılık aracılığıyla kaçmaya çalışırsınız. Böylece, eski düzene geri dönersiniz. Ama bağlılık ve bağımlılığın boşluğunuzu örttüğü gerçeğini gördüğünüz zaman kaçmazsınız, değil mi? Bu gerçeği görmezseniz, kaçmaya zorunlusunuz. Bu boşluğu başka yollarla doldurmaya çalışacaksınız. Önceleri bunu uyuşturucularla doldurmaya çalıştınız, şimdi bunu seks ile ya da başka şeyle dolduruyorsunuz. Öyleyse, bu gerçeği gördüğünüzde ne oldu? Devam edin bayım, incelemeye devam edin! Eve, karıma, kitaplarıma, yazdıklarıma, ünlü olmaya bağlıyım; korkunun yükseldiğini görüyorum, çünkü içimdeki bu boşlukla ne yapacağımı bilmiyorum ve böylece bağımlı oluyorum ve böylece bağlanıyorum. İçimdeki bu büyük boşluk duygusunu hissettiğimde ne yaparım?

S: Çok güçlü bir duygu oluşur.

K: Bu da korkudur. Korktuğumu keşfediyorum; dolayısıyla bağlanıyorum. Bu korku belleğin bir tepkisi mi, yoksa bu

korku o andaki bir keşif mi? Keşif, geçmişin tepkisinden tamamıyla farklı bir şeydir. Şimdi sizin için bunlardan hangisi geçerli? Şu andaki keşif mi? Yoksa geçmişin tepkisi mi? Yanıtınızı bana vermeyin. Kendinizde araştırın, bulun.

Olanaksız Soru'*dan*
Saanen, 2 Ağustos 1970

K: Korktuğumu fark ediyorum—niçin? Ölü olduğumu gördüğüm için mi? Geçmişte yaşıyorum ve şimdide yaşamanın ve gözlemlemenin ne anlama geldiğini bilmiyorum; dolayısıyla bu tamamıyla yeni bir şey ve ben yeni herhangi bir şeyi yapmaktan korkuyorum. Bu ne demektir? Beynim ve zihnim eski modeli, eski yöntemi izledi; eski düşünme, yaşama, çalışma biçimini. Ama öğrenmek için, zihnin geçmişten özgür olması gerekiyor—bunun doğruluğunu saptadık. Şimdi, bakın ne oldu? Geçmiş araya girdiğinde öğrenme olmayacağı olgusunun doğruluğunu saptadık. Aynı zamanda, korktuğumu da fark ediyorum. Öyleyse, öğrenmek için zihnin geçmişten özgür olması gerektiğini fark etmemle, bunu yapmaktan korkmam arasında bir çelişki vardır. Bunda ikilik söz konusudur. Görüyorum ve görmekten korkuyorum.

S: Yeni şeyler görmekten her zaman korkar mıyız?

K: Korkmaz mıyız? Değişiklikten korkmaz mıyız?

S: Yeni, bilinmeyendir. Bilinmeyenden korkarız.

K: Böylece, eskiye tutunuruz ve bu kaçınılmaz olarak korkuyu doğurur, çünkü yaşam değişiyor; toplumsal başkaldı-

nlar, grevler, savaşlar oluyor. Öyleyse korku vardır. Peki, korkuyu nasıl öğreneceğim? Bir önceki hareketten uzaklaştık; şimdi, korkunun hareketini öğrenmeyi istiyoruz. Korkunun hareketi nedir? Korktuğunuzun hareketini farkında mısınız? Korkularınız olduğunun farkında mısınız?

S: Her zaman değil.

K: Bayım, şimdi biliyor musunuz, korkularınızın şimdi farkında mısınız? Bunları canlandırabilir, ortaya çıkarabilir ve "İnsanların benim hakkımda söyleyebileceklerinden korkuyorum," diyebilirsiniz. Öyleyse ölümden, para kaybetmekten, karınızı kaybetmekten korktuğunuzun farkında mısınız? Bu korkuların, aynı zamanda fiziksel korkuların—yarın acı çekebileceğinizin, vb.—farkında mısınız? Eğer farkındaysanız, bunun içindeki hareket nedir? Korktuğunuzu fark ettiğinizde, ne olur?

S: Ondan kurtulmaya çalışırım.

K: Ondan kurtulmaya çalıştığınızda ne olur?

S: Onu bastırırsınız.

K: Onu ya bastırırsınız ya da ondan kaçarsınız; korku ile ondan kurtulma isteği arasında bir çatışma vardır, değil mi? Dolayısıyla ya baskı ya da kaçış vardır; ondan kurtulmaya çalışmakta çatışma vardır, bu da yalnızca korkuyu artırır.

S: Bir soru sorabilir miyim? 'Ben' (me) beynin kendisi değil midir? Beyin her zaman yeni deneyimler aramaktan yorulur ve rahatlamak ister.

K: Beynin kendisini serbest bırakmaktan korktuğunu ve

korkunun nedeni olduğunu mu söylüyorsunuz? Bakın bayım, ben korkuyu öğrenmeyi istiyorum; bu, meraklı olmalıyım, tutkulu olmalıyım anlamına geliyor. İlk önce, meraklı olmalıyım, bir sonuç oluşturursam meraklı olamam. Öyleyse korkuyu öğrenmek için bundan kaçarak dikkatimi dağıtmamalıyım; bir baskı hareketi de olmamalı, ki bu da yine korkudan dolayı dikkatin dağılması anlamına gelir. 'Bundan kurtulmalıyım' duygusu olmamalıdır. Bu duygular olursa öğrenemem. Korkunun var olduğunu gördüğümde, bu duygulara sahip miyim? Bu duygulara sahip olmamanız gerektiğini söylemiyorum—bu korkular vardır. Bunları fark edersem, ne yapmam gerekir? Korkularım öyle güçlü ki bunlardan kaçmak istiyorum. Bunlardan uzaklaşmaya yönelik her hareket daha çok korkuyu doğurur—bunu izliyor musunuz? Korkudan uzaklaşmanın korkuyu arttırdığı olgusunu ve hakikatini görüyor muyum? Dolayısıyla, bundan uzaklaşma olamaz, değil mi?

S: Bunu anlamıyorum, çünkü bir korkum olursa ve bundan uzaklaşırsam, bu korkuyu sona erdirecek bir şeye doğru hareket edeceğimi, bunu atlatacak bir şeye yöneleceğimi hissediyorum.

K: Neden korkuyorsunuz?

S: Paradan.

K: Para kaybetmekten korkuyorsunuz, paradan değil. Ne kadar çok olursa, o kadar iyi! Ama para kaybetmekten korkuyorsunuz, doğru mu? Bundan dolayı ne yapıyorsunuz? Paranızın iyi bir yerde güvence altında olmasına çalışıyorsunuz, ama korku sürüyor. Paranız değişen dünyada güvende olmayabilir, banka iflas edebilir, vb. Bol paranız olsa bile, her zaman bu korku vardır. Bu korkudan kaçmak,

ya da "Bunun hakkında düşünmeyeceğim" diyerek korkuyu bastırmak sorunu çözmez; çünkü, bir saniye sonra yine bunu düşünürsünüz. Dolayısıyla, bundan kaçmak, sakınmak, bunun hakkında herhangi bir şey yapmak, korkunun sürmesine neden olur. Bu bir gerçektir. Şimdi, iki gerçeği saptadık: Öğrenmek için merak etmek ve geçmişin herhangi bir baskısının olmaması gerekir. Korkuyu öğrenmek için, korkudan kaçmamak gerekir. Bu bir gerçektir; bu bir hakikattir. Dolayısıyla kaçmazsınız. Şimdi, bundan kaçmadığımda, ne olur?

S: Bununla özdeşleşmeyi durdururum.

K: Öğrenmek bu mudur? Durmak mıdır?

S: Ne demek istediğinizi bilmiyorum.

K: Durmak, öğrenmek değildir. Korkunuzun olmaması isteğiniz için, bundan kaçmayı istiyorsunuz. Yalnızca buradaki inceliği görün. Korkuyorum ve bunu öğrenmek istiyorum. Ne olacağını bilmiyorum, korkunun hareketini öğrenmeyi istiyorum. Öyleyse, ne oluyor? Kaçmıyorum, bastırmıyorum, sakınmıyorum. Bunu öğrenmeyi istiyorum.

S: Korkudan nasıl kurtulacağımı düşünüyorum.

K: Tıpkı biraz önce açıkladığım gibi korkudan kurtulmayı istiyorsanız, kurtulacak kişi kimdir? Korkudan kurtulmayı istiyorsunuz, ki bu, korkuya karşı direndiğiniz anlamına gelir, dolayısıyla korku artar. Bu gerçeği göremiyorsanız, üzgünüm, size yardım edemem.

S: Korkuyu kabul etmeliyiz.

K: Ben korkuyu kabul etmiyorum. Korkuyu kabul eden varlık kim?

S: Kişi kaçamazsa, kabul etmelidir.

K: Korkudan kaçmak, sakınmak, bir kitap almak ve başkalarının neler yaptıklarını okumak, televizyon seyretmek, tapınağa ya da kiliseye gitmek—bütün bunlar hâlâ korkudan sakınmak anlamına gelir ve bundan herhangi bir biçimde sakınmak yalnızca korkuyu arttırır ve güçlendirir. Bu bir gerçektir. Bu gerçeği saptadıktan sonra kaçmam, bastırmam. Kaçmamayı öğrenirim. Öyleyse korku fark edildiğinde ne olur?

S: Korku süreci anlaşılır.

K: Bunu yapıyoruz. Korku sürecini anlıyorum, seyrediyorum. Bunu öğreniyorum. Korkuyorum ve bundan kaçmıyorum: Peki, ne olur?

S: Korku ile yüz yüze kalırsınız.

K: Bundan sonra, ne olur?

S: Herhangi bir yöne doğru, hiçbir hareket olmaz.

K: Şu soruyu sormuyor musunuz? Lütfen, beni dinleyin. Kaçmıyorum, bastırmıyorum, sakınmıyorum, direnmiyorum. Yalnızca seyrediyorum. Bundan doğal olarak şu soru çıkar: Bu korkuyu kim seyrediyor? Lütfen tahminde bulunmayın. "Korkuyu seyrediyorum, korku hakkında öğreniyorum" dediğinizde, bunu seyreden varlık kimdir?

S: Korkunun kendisi.

K: Korkunun kendisi, kendisini mi seyrediyor? Lütfen, tahminde bulunmayın. Herhangi bir sonuca varmayın, bulun. Zihin, korkudan kaçmıyor, cesaret, vb. aracılığıyla korkuya karşı bir duvar örmüyor. Seyrettiğimde, ne olur? Kendime doğal olarak şunu soruyorum: Korku olarak adlandırılan şeyi kim seyrediyor? Bana yanıt vermeyin, lütfen. Soruyu ben sordum, siz değil. Bayım, bu korkuyu kimin seyrettiğini bulun: benim diğer bir parçam mı?

S: Seyreden varlık, geçmişin bir sonucu olamaz, bunun yeni olması, şu anda ortaya çıkan bir şey olması gerekir.

K: Seyretmenin geçmişin bir sonucu olup olmadığı hakkında konuşmuyorum. Seyrediyorum, korkunun farkındayım, para kaybetmekten, hastalanmaktan, karımın beni terk etmesinden vb. korktuğumun farkındayım. Bunun hakkında öğrenmek istiyorum; dolayısıyla seyrediyorum ve doğal olarak şunu soruyorum: Bu korkuyu kim seyrediyor?

S: Benim imgem.

K: "Kim seyrediyor" diye sorduğumda, ne olur? Sorunun kendisinde bir bölünme var, değil mi? Bu bir gerçek. "Kim seyrediyor?" dediğimde, ortada olan bir şey var ve ben seyrediyorum demektir, dolayısıyla bölünme vardır. Peki, neden bölünme vardır? Bunu yanıtlayın, tahminlerde bulunmayın, ben de dahil bir başkasının söylediğini yinelemeyin. "Kim seyrediyor?" sorusunu sorduğunuz anda, bu bölünmenin neden var olduğunu ortaya çıkarın. Bulun.

S: Bir yanım seyretmeyi arzular.

K: Bunun da anlamı, söz konusu arzunun, "Kaçmak için seyret" demesidir—izliyor musunuz? Daha önce, "Kaçma-

mam gerektiğini anladım" dediniz ve şimdi arzunuzun, sizi kurnazca kaçmaya yönelttiğini görüyorsunuz; dolayısıyla, korkuyu hâlâ dışarıdan biri olarak seyrediyorsunuz. Bunun önemini görüyor musunuz? Korkudan kaçmak niyetiyle seyrediyorsunuz. Birkaç dakika önce, korkudan kaçmaya çalışmanın ilk başta korkuyu sansür etmek anlamına geldiğini söyledik. Böylece seyretmeniz, korkudan kaçmayı çağrıştırır; dolayısıyla bir bölünme vardır ve bu yalnızca korkuyu güçlendirir. Öyleyse, soruyu yeniden soruyorum: Korkuyu kim seyrediyor?

S: Burada bir başka nokta daha yok mu: "Korkuyu kim seyrediyor" sorusunu kim soruyor?

K: Ama bu soruyu ben soruyorum.

S: Evet ama soruyu soran kim?

K: Aynı şey, yalnızca bunu biraz daha geriye çekiyorsunuz. Şimdi, lütfen dinleyin: Bu, çözüme ulaşmanın en elverişli yolu. Bunu çok dikkatli bir biçimde izlerseniz, zihnin korkudan özgürleştiğini göreceksiniz, ama öyle yapmıyorsunuz.

Para kaybetmekten korkuyorum, dolayısıyla ne yapıyorum? Bunu düşünmekten sakınarak kaçıyorum. Bu korkudan sakınmanın ne derece aptalca olduğunu anlıyorum, çünkü direndiğim ölçüde korkum çoğalıyor. Korkuyu seyrediyorum ve şu soru ortaya çıkıyor: Korkuyu kim seyrediyor? Bunu seyreden, bundan kurtulmayı, özgürleşmeyi, bunu aşmayı isteyen arzu mu? Evet, öyle. Korkuyu, bu biçimde seyretmenin yalnızca bölünmeye neden olduğunu ve dolayısıyla korkuyu güçlendirdiğini biliyorum. Dolayısıyla bunun doğruluğunu görüyorum; bu nedenle, korkudan kurtulma arzusu ortadan kalkıyor—beni izleyebiliyor musunuz? Bu

tıpkı, zehirli bir yılan görmeye benzer: Yılana dokunma isteği sona erer. Uyuşturucu kullanma isteği, bunun gerçek tehlikesini gördüğünde biter; bunlara artık dokunmam. Bunun tehlikesini görmediğim sürece kullanmaya devam ederim. Benzer biçimde, korkudan kaçmanın korkuyu güçlendirdiğini görmediğim sürece, kaçmaya devam ederim. Bunu gördüğüm anda ise, bundan kaçmam. O zaman ne olur?

S: Olaya karışmaktan korkan bir kişi nasıl bakabilir? İnsan korkar.

K: Ben de size bunu gösteriyorum. Korkuya bakmaktan korktuğunuz an, bunun hakkında öğrenemezsiniz, korku hakkında öğrenmeyi istiyorsanız, korkmamalısınız. Bu kadar basit. Yüzme bilmiyorsam, ırmağa atlamam. Bakmaktan korkarsam, korkunun sona erdirilemeyeceğini bildiğimde ve gerçekten bakmayı istediğimde, "Önemi yok, bakacağım" derim.

S: Korkudan uzaklaşma arzusunun, korkuyu sürekli arttırdığı söylenmişti. Korktuğum zaman, bundan uzaklaşmayı isterim, bunun için her zaman yaptığım, korkunun göreceli olmasına izin vermektir, bu yolla korkuyla özdeşleşebilirim, kendimi bütünleyebilirim.

K: Bunu görüyor musunuz? Kendimizde işte bu tür oyunlar oynuyoruz. Dinleyin, bayım. Bütün bunları kim söylüyor? Kendinizi korkuyla özdeşleştirmek için bir çaba harcıyorsunuz.

S: Ben o korkuyum.

K: Ah! Bekleyin. Siz bu korku iseniz, çünkü böyle olduğunu söylüyorsunuz, ne olur?

S: Korkuyla uzlaşmaya vardığımda, azalmaya başlar.

K: Hayır. Uzlaşmaya varmaktan söz etmemelisiniz! Siz, korku olduğunuzu söylediğinizde, korku sizden ayrı bir şey değildir. Ne olur? Ben esmerim. Esmer olmaktan korkuyorum, ama "Evet, ben esmerim," diyorum ve böylece bu sona eriyor, değil mi? Bundan kaçmıyorum. Öyleyse, ne oluyor?

S: Kabul ediyorum.

K: Bunu kabul ediyor muyum? Tam tersine, esmer olduğumu unutuyorum. Kendim hakkında öğrenmek istiyorum. Kendimi tamamıyla, tutkuyla tanımalıyım, çünkü bu bütün hareketlerin temelidir; bu olmadan, yaşamım sonsuz bir karmaşa içinde sürüp gidecek. Kendim hakkında öğrenmek için, kimseyi izleyemem. Birilerini izlersem, öğrenemem. Öğrenmek, geçmişin araya girmemesini gerektirir, çünkü kendim, olağanüstü, canlı, devingen, dinamik bir şeydir; öyleyse buna, yeniden ve taze bir zihinle bakmalıyım. Geçmiş her zaman işlediği taktirde yani zihin yoktur. Bu bir gerçektir, bunu görüyorum. Bunu gördüğüm için, korktuğumu fark ediyorum. Ne olacağını bilmiyorum. Böylece, korku hakkında öğrenmek istiyorum—izliyor musunuz? Sürekli öğrenme hareketinin içinde hareket ediyorum. Kendim hakkında bilmek istiyorum ve bir şeyi anlıyorum—derin bir hakikati. Korku hakkında öğreneceğim, bu hiçbir biçimde bundan kaçmamam anlamına geliyor. Bundan kaçmak için, kurnazca bir arzuya sahip olmamalıyım. Korkuya bölünme olmadan bakmaya yetkin bir zihne ne olur? Bölünme, bundan kurtulmaya çalışmayı, kurnazca kaçış yollarını, bastırma vb. kapsar. Korku ile karşılaşan zihne bundan kaçış söz konusu olmadığında ne olur? Lütfen, ortaya çıkarın, zihninizi buna yöneltin.

Saanen, 25 Temmuz 1972

Üzüntü, korku olduğu zaman vardır. Öyleyse kişi, korku sorununu incelemelidir. İnsan neden korkar? Korku temelde ne anlama gelir? Güvensizlik duygusu mu demektir? Bir çocuk tam güvenlik ister; ama çalışan anne ve babaların sayısı artıyor, aileler dağılıyor, anne babalar kendileriyle, toplumdaki konumlarıyla, daha çok para kazanmakla, daha çok araba, buzdolabı vb. sahibi olmakla öylesine ilgililer ki, çocuğa tam güven sağlamaya zaman ayıramıyorlar. Güvenlik yaşamın temel unsurlarından biridir, bu yalnızca sizin ve benim için değil, herkes için geçerlidir. Gettolarda ya da saraylarda yaşayanlar için güvenlik kesinlikle vazgeçilmezdir. Yoksa beyin, etkin ve sağlıklı bir biçimde işleyemez. Bu süreci izleyin. Güvenliğe gereksinim duyuyorum, herkes gibi ben de yiyecek, giysi ve barınağa sahip olmalıyım. Eğer şanslıysam bunu fiziksel açıdan sağlayabilirim. Ama psişik açıdan, tamamıyla güvende olmak çok daha güçtür. Dolayısıyla güvenliği bir inançta, bir sonuçta, milliyetçilikte, bir ailede ya da kendi deneyimimde aranır ve söz konusu deneyim, aile, inanç tehdit edildiğinde ise korku ortaya çıkar. Psişik bağlamda bir tehlike ile yüzleşmem gerektiğinde, ki bu belirsizliktir, bilmediğim bir şeyle, yarınla karşılaşmaktır, korku vardır. Aynı zamanda kendimi, daha büyük olduğunuzu düşündüğüm sizinle karşılaştırdığımda da korku ortaya çıkar.

Saanen, 2 Ağustos 1962

Bazılarınızın belki de pek tanımadığı bir konuda, zihni korkudan arındırma hakkında konuşmak istiyorum. Bu sorunu geniş çapta ayrıntılarıyla ele almasam da, derinlemesine irdelemek istiyorum, çünkü kişi ayrıntıları kendisi elde edebilir.

Zihnin kendisini tamamıyla korkudan arındırması olanaklı mıdır? Korku ne tür olursa olsun yanılsamayı doğurur; zihni ağırlaştırır, yüzeyselleştirir. Korkunun olduğu yerde, özgürlüğün olmadığı açıktır ve özgürlük olmadan kesinlikle sevgi yoktur. Çoğumuz çeşitli korkulara sahibiz: karanlıktan korkma, toplumun düşüncesinden korkma, yılanlardan korkma, fiziksel acı çekmekten korkma, yaşlılıktan korkma, ölümden korkma. Gerçek anlamıyla düzinelerce korkumuz var. Peki, korkudan tamamıyla özgür olmak olanaklı mıdır?

Korkunun her birimize neler yaptığını görebiliriz. Kişinin yalan söylemesine, kişinin çeşitli yollarla yozlaşmasına, zihnin boş, sığ olmasına neden olur. Kişi korktuğu sürece, insanın zihninde hiçbir zaman sorgulanamayacak ve açıklanamayacak karanlık köşeler kalır. Fiziksel bağlamda kendini koruma, zehirli yılandan uzak durmaya iten içgüdüsel dürtüler, uçurumun kenarından uzak durmak, tramvayın altına girmekten sakınma vb. sağlıklıdır ve normaldir. Ama ben burada, kişinin hastalıktan, ölümden, bir düşmandan

korkmasına neden olan psişik bağlamda kendini korumaktan söz ediyorum. İster resim, ister müzik, isterse ilişki aracılığıyla herhangi bir biçimde kendimizi gerçekleştirme yollarını aradığımızda, her zaman korku vardır. Öyleyse önemli olan, kişinin kendisi içinde tüm bu sürecin farkında olması, gözlemlemesi, bunun hakkında öğrenmesi ve korkudan nasıl kurtulacağını sormamasıdır. Yalnızca korkudan kurtulmayı istediğinizde, bundan kaçacak çeşitli yollar ve araçlar bulursunuz, dolayısıyla hiçbir zaman korkudan özgür olamazsınız.

Korkunun ne olduğunu ve buna nasıl yaklaşılması gerektiğini düşündüğünüzde, çoğumuz için sözcüğün olaydan çok daha önemli olduğunu görürsünüz. Örneğin, *yalnızlık* sözcüğünü ele alalım. Bu sözcükle, kişinin üzerine hiçbir görünür neden olmaksızın çöreklenen soyutlanma duygusu demek istiyorum. Bu duyguyu hiç yaşadınız mı, bilemiyorum. Aileniz, komşularınız çevrenizde olmasına karşın, arkadaşlarla birlikte yürümenize ya da kalabalık bir otobüste yolculuk yapmanıza karşın, birdenbire kendinizi tamamıyla soyutlanmış hissedersiniz. Bu deneyimin anısından dolayı soyutlanma korkusu, yalnız kalma korkusu vardır. Bağlandığınız biri ölür ve kendinizi yalnız, soyutlanmış hissedersiniz. Bu tür bir soyutlanma duygusu sonucu, radyo dinleyip sinemaya giderek, kendinizi sekse, içkiye vererek ya da kiliseye gidip Tanrı'ya dua ederek kaçarsınız. İster kiliseye gidin, ister uyuşturucu kullanın, bu bir kaçış yoludur ve bütün kaçış yolları temelde aynıdır.

Yalnızlık sözcüğü bizi bu durumu bütünüyle anlamaktan alıkoyar. Geçmiş deneyimlerle bağıntılı olan bu sözcük, tehlike duygusunu çağrıştırır ve korkuyu yaratır; dolayısıyla kaçmaya çalışırız. Lütfen, tıpkı bir aynanın karşısındaymışsınız gibi kendinize bakın, yalnızca beni dinlemekle

kalmayın, bu sözcüğün çoğumuz için olağanüstü anlamlar yüklü olduğunu göreceksiniz. *Tanrı, komünizm, cehennem, cennet, yalnızlık, eş, aile* gibi sözcükler, üzerimizde şaşılacak etkilere sahiptir. Bu tür sözcüklerin kölesiyiz ve sözcüklere köle olan bir zihin, hiçbir zaman korkudan özgür değildir.

Kişinin kendi içindeki korkunun farkında olması ve bunun hakkında öğrenmesi, bu duyguyu sözcükler aracılığıyla yorumlamak değildir, çünkü sözcükler geçmişle, bilgiyle bağlantılıdır; korku hakkında sözlü ifade olmaksızın, buna ilişkin bilgi edinmeden öğrenme hareketinde, zihnin tüm korkulardan bütünüyle arındırılmasının olduğunu göreceksiniz. Bu, kişinin kendi içinde çok derinlere inmesi, tüm sözcükleri bir yana bırakması gerektiği anlamına gelir; zihin korkunun bütün içeriğini anladığında ve dolayısıyla hem bilinç, hem de bilinçaltında korkudan arındığında, bir masumiyet hali ortaya çıkar. Hıristiyanlann çoğu için, *masumiyet* sözcüğü yalnızca bir simgedir; ama ben, korkunun olmaması anlamına gelen, gerçek bir masumiyet halinde olmaktan söz ediyorum, böylece zihin, zaman tünelinden geçmeden, o anda tamamıyla olgundur. Bu ancak, tam bir dikkat olduğunda, her düşüncenin, her sözcüğün ve her hareketin farkında olduğunuzda olanaklıdır. Zihin, sözcüklerin engellemesi, yorumlama, onaylama ya da kınama olmadan dikkatlidir. Bu tür bir zihin, kendine ışık saçar; kendine ışık saçan bir zihnin korkusu yoktur.

Roma, 7 Nisan 1966

Küçük bir kasabada yaşıyorsanız, komşularınızın sizin hakkınızda düşündükleri oldukça önem kazanır. Başarılı olamama, istediklerinize ulaşamama korkusu baskındır. Bu tür korkuları bilirsiniz.

Korkuya karşı yalnızca direnme, korkuyu sona erdirmez. Sözel olarak, entelektüel olarak, korkuyu mantıklı kılacak ve buna karşı bir duvar örecek kadar zeki olabilirsiniz, ama o duvarın arkasından korku sizi sürekli kemirir. Korkudan özgür olmadıkça, doğru bir biçimde düşünemez, hissedemez ya da yaşayamazsınız. Karanlıkta yaşarsınız. Dinler, cehennem ve benzer olgular aracılığıyla korkuyu beslerler. Devlet ve onun zorbalığından kaynaklanan korku vardır. Toplumu, devleti, diktatörleri, sizin için neyin iyi olduğunu bilen insanları, başkanları gözetmelisiniz. Gerçekte, korkudan tamamıyla özgür olmak olanaklı mıdır? Bunu tartışırsanız, korkuyu öğrenebilirsiniz. "Korkudan kurtulamıyorum; ne yapacağım?" derseniz, sorun yoktur. Birisi size ne yapacağınızı söyleyecektir, ama siz her zaman o kişiye bağımlı olacaksınız ve korkunun bir başka alanına gireceksiniz.

S: İçinde bulunduğumuz tehlikenin ve dolayısıyla korkunun farkındalığı birtakım sorunlara neden olabilir.

K: Hayır, bu sağlıklı bir tepkidir; yoksa ölürdünüz. Bir uçu-

rumun kenarına geldiğinizde, ama korkmadığınızda ya da buna dikkat etmediğinizde, büyük bir tehlikedesiniz demektir, oysa bu korku, bu fiziksel korku, psişik bir korkuyu da yaratır. Bu son derece karmaşık bir sorundur; bu, "Bir korkum var, bunu yok etmeme izin verin," demekle kurtulabileceğiniz bir konu değildir. Bunu anlamak için öncelikle sözcükler konusunda son derece net olmalısınız; sözcüğün, korkunun gerçeği olmadığını, ama sözcüğün korkuyu doğurduğunu anlamalısınız; bilinçaltında bu düzenek bütünüyle sözeldir. *Kültür* sözcüğü, belleğinizden derin bir yanıtı ortaya çıkarır—İtalyan kültürü, Avrupa kültürü, Hint kültürü, Japon kültürü, Çin kültürü. Bunu incelemek son derece ilginçtir. Bilinçaltı, anılar, deneyimler, gelenekler, propagandalar sözcüklerden oluşur. Bir deneyiminiz olur ve tepki verirsiniz. Bu tepki, sözcüklere dökülür: 'Mutluydum', 'Mutsuzdum', 'Beni kırdı' ve bu sözcükler kalır. Bunlar günlük deneyimi uyarır ve güçlendirirler.

Diyelim bana hakaret ettiniz; bu bende bir iz bıraktı ve bu iz söz konusu duyguyla bağdaşıp sözcük, anı sayesinde güçlendi, derinleşti, ki bu gerçekte bir sözcüktür, gelenektir. Bunu anlamak önemlidir. Asya'da, Hindistan'da, bazı topluluklar arasında olağanüstü bir gelenek vardır ve buraya göre çok daha güçlüdür, çünkü çok daha uzun yaşamışlardır; bunlar eski ve daha köklü ülkelerdir, on bin ya da daha fazla yıllık bir geleneğe sahiptirler. Sözcükler anıları ve çağrışımları ortaya çıkarır ki bunların hepsi bilinçaltının bir bölümüdür ve aynı zamanda korkuyu da oluşturur.

Kanser sözcüğünü de ele alalım. Bu sözcüğü duyduğunuzda hemen kanser hakkındaki bütün fikir ve düşünceler zihninize üşüşür—ağrı, ıstırap, acı çekme ve "Ben de kanser miyim" sorusu. Sözcükler bizler için olağanüstü derecede önem taşır. Sözcükler, cümleler belirli bir düzen içerdikle-

rinde—bir kurala dayandıklarında—bir fikir oluşturur ve bu da bizi elinde tutar.

Sözcük gerçek değildir; *mikrofon* sözcüğü, mikrofon değildir. Ama bir sözcük, anımsama ve çağrışım yoluyla korkuyu ya da hazzı ortaya çıkarır. Bizler sözcüklerin kölesiyiz ve herhangi bir şeyi tam anlamıyla incelemek için, bakmak için sözcükten özgür olmamız gerekir. Ben bir Hindu ve Brahma rahibi, bir Katolik, Protestan, Anglikan ya da Presbiteryen isem, bakmak için tüm çağrışımlarıyla birlikte söz konusu sözcükten özgür olmalıyım, ama bu olağanüstü ölçüde zor. Tutkulu bir biçimde sorguladığımızda, incelediğimizde güçlükler ortadan kalkar.

Bilinçaltı depolanmış bellektir; bilinçaltı bir sözcük aracılığıyla canlanır. Bir koku ya da gördüğünüz bir çiçek aracılığıyla hemen çağrışım kurarsınız. Depo ve depolanan bilinçaltıdır ve bu konuda durmadan kuru gürültü yaparız. Aslında, bilinçaltı hiçbir şey değildir. O da en az bilinçli zihin kadar yüzeysel ve önemsizdir. Her ikisi de sağlıklı olabildikleri gibi sağlıksız da olabilirler.

Sözcük, korkuyu yaratır, ama sözcük gerçek değildir. Korku nedir? Benim korktuğum nedir? Lütfen, biz burada tartışıyoruz. Kendi korkunuzu ele alın. Bu, karınızı, işinizi ya da ününüzü kaybetme korkusu olabilir.

Korku nedir? Şu an için ölüm sorununu ele alalım. Bu son derece karmaşık bir sorundur. Ben ölümden korkuyorum. Bu korku nasıl ortaya çıkıyor? Kuşkusuz düşünce aracılığıyla ortaya çıkıyor. İnsanların öldüğünü gördüm. Ben de acı çekerek ya da huzur içinde ölebilirim ve düşünce bu korkuyu ortaya çıkartır.

S: En güçlü korkulardan biri, bilinmeyenden korkmaktır.

K: Korku bilinmeyendir. Bunu bir örnek olarak ele alıyorum. Bunun yerine kendi korkunuzu koyun—kocanızdan, karınızdan, komşunuzdan, hastalıktan, başarılı olamamaktan, sevmemekten, yeterince sevgiye sahip olmamaktan, akıllı olmamaktan korkmak.

S: Kuşkusuz bazı durumlarda bu geçerlidir. Örneğin, kansından korkan birini ele alalım.

K: Tamam; adam evli ve karısından korkuyor.

S: Ya da patronundan korkuyor, işini kaybetmekten korkuyor.

K: Bekleyin. Neden korkacak? Biz burada, işi, patronu, kansını değil—korkuyu tartışıyoruz. Korku her zaman bir şeyle bağıntılı olarak vardır; soyut olarak yoktur. Patronumdan, karımdan, komşumdan, ölümden korkarım. Bir şeyle bağlantılıdır. Ölümü, bir örnek olarak ele aldım. Bundan korkuyorum. Niçin? Bu korkuyu ortaya çıkaran nedir? Kuşkusuz, düşüncedir. Ölümü, insanların öldüğünü gördüm. Bununla bağlantılı olarak, bununla özdeş olarak benim kendimin de bir gün öleceği gerçeği ortaya çıkar. Düşünce, bunun hakkında düşünür; bunun hakkında bir düşünme söz konusudur. Ölüm kaçınılmaz bir şeydir ve olabildiğince uzaklaştırılacak bir şeydir. Bunu ancak düşünce ile uzaklaştırabilirim. Yılların bana bağışladığı bir ömre sahibim. Benim için gitme zamanı geldiğinde gideceğim; ama bu arada, ölümü uzağımda tutuyorum. Düşünce çağrışımlar aracılığıyla, özdeşleştirme, bellek aracılığıyla, dini ya da toplumsal çevre aracılığıyla, ekonomik koşullanma aracılığıyla bunu mantıklı kılar, kabul eder ya da buradan son-

rasını yaratır. Gerçek bir olguyu ele alabilir miyim? Karımdan korkuyorum. Bu çok daha basit. Karım beni yönetiyor. Ondan korkmam için size bir düzine neden sayabilirim. Korkunun nasıl ortaya çıktığını görüyorum. Bundan nasıl özgür olacağım? Ona sorabilirim, evi terk edebilirim, ama bu, sorunu çözmez. Bu korkudan nasıl özgür olacağım? Bakın; karımdan korkuyorum. Benim hakkımda belirli bir imgeye sahip ve ben de onun hakkında bir imgeye sahibim. Belki fiziksel ilişkimiz dışında, aramızda gerçek bir ilişki yok. Yalnızca imgeler arasında bir ilişki var. Alaycı olmak istemiyorum, ama bu bir gerçek değil mi? Belki de, aranızda evli olanlar bunu benden daha iyi bilirler.

S: Onda sizin zayıf olduğunuza, sizde de onun zor biri olduğuna ilişkin bir imge mi var?

K: Zorlu ve güçlü. Düzinelerce nedeniniz olabilir bayım, ama kesinlikle gerçek bir ilişki yoktur. İlişkide olmak demek, temas halinde olmak demektir. Bir imge nasıl bir başka imge ile ilişkide olabilir? İmge, bir fikir, bir anı, bir anımsama, bir yeniden canlandırmadan başka bir şey değildir. Gerçekten korkudan özgür olmayı istiyorsam, onun hakkında sahip olduğum imgeyi yıkmalıyım ve o da benim hakkımda benimsediği imgeyi yıkmalıdır. Ben, kendiminkini yıkabilirim ya da o kendininkini yıkabilir, ama tek yanlı hareketler, korkuyu doğuran ilişkiden özgürleşmeyi sağlamaz. Sizin hakkınızda sahip olduğum imgeyi tamamıyla yıkıyorum. Buna bakıyorum, böylece ilişkinin ne olduğunu anlıyorum. Söz konusu imgeyi tamamıyla kırıyorum. Böylece, imgenizle değil, sizinle doğrudan temas kurabiliyorum. Ama siz, kendi imgenizi kırmayı istemeyebilirsiniz, çünkü bu size bir zevk veriyordur.

S: Pürüz burada, ben imgemi kırmadım.

K: Öyleyse devam edersiniz ve ben, "Tamam, sizin hakkınızda hiçbir imgeye sahip değilim," derim. Sizden korkmam. Korku, ancak dolaysız bir temas sağlandığında sona erer. Hiçbir düzeyde, hiçbir kaçış yolum yoksa gerçeğe bakabilirim. On yıl ya da yirmi yıl içinde öleceğim gerçeğine bakabilirim. Ölümü anlamalıyım, bununla fiziksel, organik açıdan temasa geçmeliyim, çünkü ben hâlâ yaşıyorum. Enerji doluyum; hâlâ etkin ve sağlıklıyım. Bedensel açıdan ölmem olanaksız; ama psişik açıdan ölebilirim.

Bu olağanüstü bir araştırmayı, çalışmayı, gözlemlemeyi gerektirir. Ölmek yalnızca bundan yirmi yıl sonra değil, her gün ölmeniz gerektiği anlamını taşır. Her gün, teknolojik olanın dışında her şeyden vazgeçersiniz. Karınızın imgesinden; sahip olduğunuz zevklerden, acılardan, anılardan, deneyimlerden vazgeçersiniz. Yoksa bunlarla teması sağlayamazsınız. Bütün bunlardan vazgeçerseniz, korku sona erer ve yenilenme ortaya çıkar.

Rajghat Okulu'nda Öğrencilere Yapılan Konuşma, 5 Ocak 1954

Oldukça zor olabilecek bir konu hakkında konuşmak istiyorum, ama bunu, elimizden geldiğince yalın ve dolaysız kılmaya çalışacağız.

Çoğumuzun bazı tür korkuları olduğunu biliyorsunuz, değil mi? Kendinize özgü korkuları biliyor musunuz? Öğretmeninizden, anne babanızdan, yaşlı kimselerden, bir yılandan, bir boğadan, birinin söylediklerinden ya da ölümden, vb. korkabilirsiniz. Herkesin korkuları vardır, ama gençler için korkular oldukça yüzeyseldir. Yaşımız ilerledikçe, korkular daha karmaşık, zor, incelikli bir hale gelir. *İncelikli, karmaşık ve zor* sözcüklerini biliyorsunuz, değil mi? Örneğin, kendimi gerçekleştirmeyi isterim; yaşlı bir kişi değilsem kendimi belirli bir doğrultuda gerçekleştirmeyi isterim. *Gerçekleştirmenin* ne anlama geldiğini biliyor musunuz? Bütün sözcükler zor, değil mi? Büyük bir yazar olmayı isterim. Yazabilirsem mutlu olacağımı hissederim. Bunun için yazmayı isterim. Ama bana bir şeyler olur; felç olurum ve yaşamımın geri kalan bölümünü korkarak, dış kırıklığına uğrayarak geçiririm, hiç yaşamamış olduğumu hissederim. Bu nedenle, bu bende korku halini alır. Böylece, yaşımız ilerledikçe, çeşitli korkuları ortaya çıkar, yalnız

bırakılma, arkadaşsız kalma, yalnız olma, malını kaybetme, konumsuz kalma korkusu ve buna benzer korkular. Ama biz şimdi, çok zor ve incelikli korkulara girmeyeceğiz, çünkü bunları çözmek için çok daha fazla düşünmeliyiz.

Bizlerin—siz, genç insanlar ve ben—bu korku konusunu ele almamız son derece önemli, çünkü toplum ve sizden yaşlı insanlar, sizin doğru bir biçimde davranmanız için korkunun gerekli olduğunu düşünüyorlar. Öğretmeninizden ya da anne babalarınızdan korkarsanız, sizi daha iyi denetleyebilirler, değil mi? "Bunu yap, bunu yapma" diyebilirler ve siz de pekâlâ onlara uymak zorunda kalırsınız. Öyleyse korku ahlâk baskısı olarak kullanılır. Örneğin kalabalık bir sınıfta öğretmenler korkuyu, öğrencileri denetleme aracı olarak kullanırlar. Öyle değil mi? Toplum, korkunun gerekli olduğunu yoksa vatandaşların, insanların taşkınlık yapıp istedikleri gibi davranabileceklerini söylerler. Bu nedenle korku, insanın denetlenmesi için bir gereklilik halini almıştır.

Bildiğiniz gibi korku, insanı uygarlaştırmak için de kullanılır. Dünya çapındaki dinler korkuyu, insanı denetleme aracı olarak kullandılar. Değil mi? Bu yaşamda bazı şeyleri yapmazsanız, bunun bedelini sonraki yaşamda ödeyeceğinizi söylerler. Tüm dinler sevgi, kardeşlik hakkında vaaz vermelerine karşın, insanların birliği hakkında konuşmalarına karşın, hepsi de kurnazca ya da son derece kaba ve sert bir biçimde bu korku duygusunu sürdürürler.

Sınıfınız kalabalıksa öğretmen sizi nasıl denetleyebilir? Denetleyemez, sizi denetleyecek yollar ve yöntemler yaratmalıdır. Bu nedenle, "Yarışmalısın. Senden çok daha akıllı olan o çocuk gibi olmalısın," der. Böylece, mücadele edersiniz, korkarsınız. Korkunuz genelde, sizi denetlemek için

bir araç olarak kullanılır. Bunu anlıyor musunuz? Eğitimin korkuyu yok etmesi, öğrencilere korkudan kurtulmalan için yardım etmesi son derece önemli değil mi, çünkü korku zihni çürütür? Bu tür bir okulda, korkunun bütün biçimlerinin anlaşılması ve giderilmesinin büyük önem taşıdığını düşünüyorum. Yoksa herhangi tür bir korkuya sahip olduğunuzda bu zihninizi çarpıtır ve hiçbir zaman zeki olamazsınız. Korku, kara bulutlan andırır ve korkunuz varsa bu tıpkı güneşli bir havada zihninizde kara bir bulutla yürümeye benzer, sürekli korkarsınız.

Öyleyse, eğitimin işlevi gerçekten eğitici olmak—korkuyu anlamak ve bundan özgür olmak—değil midir? Örneğin, müdüre ya da öğretmeninize söylemeden dışarı çıktığınızı varsayalım, geri döndüğünüzde bazı kişilerle görüştüğünüzü söylersiniz, oysa aslında sinemaya gitmişsinizdir, ki bu da korktuğunuz anlamına gelir. Öğretmenden korkmuyorsanız, istediğinizi yapabileceğinizi düşünürsünüz ve öğretmen de aynı biçimde düşünür. Ama korkuyu anlamak, tamamıyla istediğinizi yapmaktan çok daha fazlasını çağrıştırır. Bedenin doğal tepkileri olduğunu biliyorsunuz, değil mi? Bir yılan gördüğünüzde sıçrarsınız. Bu korku değildir, çünkü bu bedenin doğal bir tepkisidir. Tehlike karşısında bedeniniz tepki verir; sıçrar. Bir uçurum gördüğünüzde, gözlerinizi kapatarak onun kenarında yürümezsiniz. Bu korku değildir. Bir tehlike anında ya da bir arabanın büyük bir hızla size doğru geldiğini gördüğünüzde, hemen yoldan çekilirsiniz. Bu korkunun bir göstergesi değildir. Bunlar, bedenin kendini tehlikeye karşı korumak için verdiği tepkilerdir; bu tür tepkiler, korku değildir.

Korku bir şey yapmak istediğinizde ve bunu yapmanız engellendiğinde ortaya çıkar, değil mi? Bu korkunun bir türüdür. Diyelim, sinemaya gitmek istiyorsunuz. Benares'e

gitmek istiyorsunuz ve öğretmeniniz size hayır diyor. Kurallar var ve siz bu kuralları sevmiyorsunuz. Siz gitmeyi istiyorsunuz. Böylece birtakım özürler yaratıp gidiyor ve geri dönüyorsunuz. Öğretmen sizin nereye gittiğinizi buluyor ve siz cezalandırılmaktan korkuyorsunuz. Ceza alacağınıza ilişkin duygunuz, korkuyu ortaya çıkarıyor. Ama öğretmeniniz size şehre neden inmemeniz gerektiğini, olası tehlikeleri, temiz olmayan gıdaları yememek gerektiğini, vb. açıklayıcı bir dille anlatırsa, siz de bunu anlarsınız. Neden gitmemeniz gerektiğini size anlatacak zamanı olmasa bile, siz de düşündüğünüz için, neden gitmemeniz gerektiğinin farkına varırsınız. Böylece sorun ortadan kalkar, gitmezsiniz. Gitmek isterseniz, bunun hakkında konuşur nedenleri ortaya çıkarırsınız.

Korkudan özgür olduğunuzu göstermek için, istediğiniz gibi davranmakla zeki olamazsınız. Cesaret korkunun karşıtı değildir. Bildiğiniz gibi savaş alanlarında insanlar son derece cesurdurlar. Çeşitli nedenlerle içki içerler ya kendilerini cesur hissetmek için her türlü şeyi yaparlar; ama bu korkudan özgür olmak anlamına gelmez. Şimdi bunu bir yana bırakalım, bu konuya girmeyeceğiz.

Eğitimin, öğrencilerin her türlü korkudan özgür olmalarına —şu andan başlayarak, yaşamın tüm sorunlarını, seks sorununu, ölüm sorununu, toplumun bakış açısı ve yetkeye ilişkin—yardım etmesi gerekmez mi? Tüm bunları burada tartışmak istiyorum, böylece buradan ayrıldığınızda, dünyada korku var olmasına rağmen, size özgü hırslar, arzular olmasına rağmen, anlayacak ve böylece korkudan özgür olacaksınız, çünkü biliyorsunuz, korku son derece tehlikelidir. Herkes bir şeylerden korkar. İnsanların çoğu, özellikle gençliklerinde, hata yapmayı, yanlış yolda ilerlemeyi istemezler. Bu nedenle birini izleyebilirlerse, birini dinleyebilir-

lerse, ne yapmaları gerektiğinin kendilerine söyleneceğini ve böylece bir amaca, bir sonuca ulaşabileceklerini düşünürler.

Çoğumuz, son derece tutucuyuz. Bu sözcüğün ne anlama geldiğini biliyorsunuz, tutucu olmanın ne demek olduğunu biliyorsunuz, değil mi?? Tutmak, korumak. Çoğumuz saygınlığını korumak ister ve bu nedenle doğru şeyi yapmayı, doğru davranış biçimini izlemeyi ister, bunu derinlemesine araştırdığınızda, bunun korkunun bir göstergesi olduğunu göreceksiniz. Neden hata yapmayalım, neden bulmayalım? Ama korkan insan her zaman, "Doğru şeyi yapmalıyım, saygın biri olarak görülmeliyim, insanların ne olduğumu ya da olmadığımı düşünmelerine izin vermemeliyim," diye düşünür. Bu tür bir insan gerçekte, temelde korkmaktadır. Hırslı biri gerçekte korkan biridir ve korkan birinin sevgisi, içtenliği duygusu yoktur. Bu tıpkı evde duvarların ardına hapsedilmiş bir kişiye benzer. Gençliğimizde—bunu anlamak, korkuyu anlamak son derece önemlidir. Bizi uymaya zorlayan korkudur, ama bunun hakkında konuşabilirsek, bununla ilgili birlikte akıl yürütebilir, birlikte tartışabilir ve düşünebilirsek, bunu anlayabilir ve bunu yapabilirim; ama beni zorunlu tutmak, beni zorlamak, sizden korktuğum için anlamadığım bir şeyi yapmak, yanlış bir eğitim vermek demektir. Değil mi?

Bu nedenle, bunun gibi bir yerde, hem eğitmen hem de eğitilen kişinin bu sorunu anlamasının çok önemli olduğunu hissediyorum. Yaratıcılık, yaratıcı olmak—ne demektir biliyor musunuz? Bir şiir yazmak kısmen yaratıcılıktır, bir resim yapmak, bir ağaca bakmak, ağacı, ırmağı, kuşları, insanları, dünyayı sevmek, dünyanın bizim olduğu duygusu —kısmen yaratıcılıktır. Ama korkunuz olduğunda, "Bu benim, benim ülkem, benim sınıfım, benim grubum, benim

felsefem, benim dinim" dediğinizde, söz konusu duygu yıkılır. Bu tür bir duyguya sahip olduğunuzda yaratıcı değilsinizdir, çünkü bu 'benim', 'benim ülkem' duygusunu korku içgüdünüz size dayatmaktadır. Sonuçta dünya sizin ya da benim değildir; bizimdir. Bu bağlamda düşünebilirsek, oldukça farklı bir dünya yaratabileceğiz—bir Amerikan dünyası ya da bir Rus dünyası ya da bir Hint dünyası değil, bu bizim dünyamız olacaktır, sizin ve benim, zenginin ve yoksulun dünyası olacaktır. Ama güç olan şudur: Korku olduğunda yaratamayız. Korkan bir insan, hiçbir zaman Tanrı'yı ya da hakikati bulamaz. Bütün dualarımızın, bütün imgelerimizin, törenlerimizin ardında korku vardır, dolayısıyla tanrılarınız tanrı değil, taştır.

Öyleyse gençken bunu anlamak büyük önem taşır; bunu ancak korktuğunuzu bilirseniz, kendinize özgü korkulara bakabilirseniz anlayabilirsiniz. Ama bu büyük bir içgörüyü gerektirir ki biz de şimdi bunu tartışmak istiyoruz. Bu yaşça daha büyük insanların tartışabileceği oldukça derin bir sorun olduğu için bunu öğretmenlerle tartışacağız. Ama eğitilen kişinin korkuyu anlamasına yardımcı olmak, eğitmenin işlevidir. Korkunuzu anlamanıza ve bunu bastırmamanıza yardım etmek, sizi umutsuzluğa sürüklemesini önlemek öğretmenin görevidir, bu sayede buradan açık, keskin ve korku tarafından yozlaştırılmamış bir zihinle ayrılabileceksiniz. Dün de söylediğim gibi yaşlı insanlar güzel bir dünya yaratamadılar, içleri karanlık, korku, yozlaşma, birbirleriyle yarışma duygusuyla dolu; iyi bir dünya yaratamadılar. Belki de siz, buradan dışarı çıktığınızda, Rajghat'dan ayrıldığınızda, her türlü korkudan gerçekten özgür olabilirsiniz ya da kendinizde ve diğerlerinde korkuyu nasıl karşılamak gerektiğini anlarsınız, böylece belki de, oldukça farklı bir dünya yaratabilirsiniz, komünistin ya da kongre temsilcisinin, vb. dünyasını değil, bütünüyle farklı bir dün-

ya. Doğrusu eğitimin işlevi de budur.

Öğrenci: Korkudan nasıl kurtuluruz?

K: Korkudan nasıl kurtulabileceğinizi öğrenmek istiyorsunuz? Neden korktuğunuzu biliyor musunuz? Ağır ağır ilerleyelim. Korku bir başka şeyle ilişkili bir şeydir. Korku kendi başına var olmaz. Bir yılanla, anne babalarının bir öğretmene söyleyebilecekleriyle, ölümle bağlantılı olarak vardır; bir şeyle bağıntılıdır. Bunu anlıyor musunuz? Korku kendi başına bir şey değildir, bir başka şeyle ilişkili, temas halinde ve bağlantılı olarak vardır. Bir başka şeyle bağıntılı olarak korktuğunuzun bilincinde, farkında mısınız? Korktuğunuzu biliyor musunuz? Anne babalarınızdan, öğretmenlerinizden korkmuyor musunuz? Umarım korkmuyorsunuz, ama büyük olasılıkla korktuğunuzu söyleyeceğim. Sınavlarınızı geçememekten korkmuyor musunuz? İnsanların sizin saygın ve iyi biri olduğunuzu düşünmeleri ve sizin ne kadar büyük bir insan olduğunuzu söylemeleri gerektiğinden korkmuyor musunuz? Korkmuyor musunuz; korkularınızı bilmiyor musunuz? Nasıl korktuğunuzu göstermeye çalışıyorum, siz ve ben daha şimdiden ilgimizi kaybettik. Öyleyse öncelikle neden korktuğunuzu bilmeniz gerekiyor. Bunu size yavaş yavaş açıklayacağım. Bundan sonra, zihni de bilmeniz gerekiyor, zihnin neden korktuğunu bilmelisiniz. Korku zihinden ayrı bir şey midir, zihin anımsadığı ya da kendini geleceğe yansıttığı için korkuyu yaratmaz mı? Öğretmenlerinizi, tüm bu konuları size açıklayıncaya dek bırakmamalısınız. Her gün bir saatinizi matematiğe ya da coğrafyaya ayırıyorsunuz, ama yaşamın en önemli sorununa iki dakika bile ayırmıyorsunuz. Öğretmenlerinizle yalnızca matematiği tartışıp bir metin okumaktansa, bu konuda, korkudan nasıl özgür olmak gerektiği konusunda daha çok zaman harcamanız gerekmez mi?

Herhangi tür bir korkuya dayalı bir okul, yozlaşmış bir okuldur, böyle olmaması gerekir. Öğretmenler ve öğrencilerin bu sorunun anlaşılması için büyük çapta zekâyla hareket etmeleri gerekir. Korku yozlaşmaya, çürümeye yol açar ve korkudan özgür olmak için kişi, zihnin korkuyu nasıl yarattığını anlamalıdır. Korku diye bir şey yoktur, ancak zihnin yarattığı şeyler vardır. Zihin sığınmak ister, güvenlik ister, zihin çeşitli biçimlerde kendini korumaya yönelik hırslara sahiptir; tüm bunlar var olduğu sürece, korkularınız da olacaktır. Hırs ve yetkeyi anlamak son derece önemlidir; her ikisi de korkunun bir göstergesidir ki bu da yıkımdır.

Paris, 22 Mayıs 1966

Çoğu kişi, hem fiziksel hem de içsel bağlamda korkar. Korku, yalnızca bir şeyle ilişkili olarak vardır. Hastalıktan, fiziksel acılardan korkarım. Bunlan yaşarım ve bunlardan korkarım. Toplumun bakış açısından korkanm. İşimi kaybetmekten korkarım. Ulaşamamaktan, elde edememekten, gerçekleştirememekten korkarım. Karanlıktan, kendi aptallığımdan, kendi önemsizliğimden korkarım. Sayısız farklı korkulanmız vardır ve bu korkuları çözmeye çalışınız. Bunu aşmaya yetkin görünmeyiz. Belirli bir korkuyu anladığımızı düşünür ve bunu çözersek, bir diğer korku ortaya çıkar. Korktuğumuzu fark ettiğimizde, bundan kaçmaya, bir yanıt bulmaya, ne yapacağımızı bulmaya ya da bunu bastırmaya çalışırız.

Biz insanlar kurnazca bir kaçış ağı geliştirdik: Tanrı, eğlence, içki, seks, vb. İster Tann, isterse içki adına olsun, bütün kaçışlar aynıdır! İnsan olarak yaşamayı istiyorsak, sorunu çözmek zorundayız. Bilinçli ya da bilinçsiz korku içinde yaşadığımızda bu, büyük bir içsel çatışma ve direnmeyle karanlıkta yaşamaya benzer. Korku ne kadar büyük olursa, gerilim ne kadar büyük olursa, endişe ne kadar büyük olursa, kaçma dürtüsü de o kadar büyük olur. Kaçmazsak, kendimize "Bunu nasıl çözeceğiz?" diye sorarız. Bunu çözmek için çeşitli yollar ve yöntemler ararız, ama bunu her zaman bilinenin alanı içinde yaparız. Bu konuda bir şey yaparız ve

düşünce tarafından beslenen bu hareket, deneyimin, bilginin, bilinenin alanı içinde olduğu için sorumuza yanıt bulamayız. İşte bizim yaptığımız budur ve korku içinde ölürüz. Yaşamımız boyunca korkuyla yaşarız ve korku içinde ölürüz. Peki, bir insan korkuyu tamamıyla kökünden söküp atabilir mi? Bir şeyler yapabilir miyiz, yoksa hiçbir şey yapamayız mıyız? Buradaki hiçbir şey, korkuyu kabul etmek, bunu akla uydurmak ve bununla birlikte yaşamak anlamını taşımaz; bizim burada sözünü ettiğimiz hareketsizlik değildir.

Korkuya ilişikin yapabildiğimiz her şeyi yaptık. Bunu inceledik; araştırdık, bununla dolaysız bir ilişki kurduk, buna karşı direndik, olabilecek her şeyi yaptık, ama bu şey yine de sürüyor. Bunun yalnızca entelektüel bağlamda değil, duygusal olarak da tamamıyla, bütünüyle farkında olmak, ama bunun hakkında hiçbir şey yapmamak olası mıdır? Korkuyla temasa geçmemiz gerekir, ama bunu yapmıyoruz. *Korku* sözcüğü, söz konusu korkuya neden olmuştur. Sözcüğün kendisi, olayın kendisiyle temas etmemizi engeller.

Şiddetin Ötesi'*nden*
San Diego Eyalet Okulu, 6 Nisan 1970

Korku sorununu bütünüyle ele almalı, tam anlamıyla anlamalıyız, böylece korkudan kurtulabiliriz. Bu yapılabilir; bu yalnızca bir kuram ya da bir umut değildir. Kişi bu korku sorununa, buna nasıl yaklaştığına, nasıl baktığına tam dikkat verirse, zihnin—pek çok acılar, ıstıraplar çekmiş, büyük keder ve korku ile yaşamış olan zihnin—bundan tamamıyla özgür olacağını görür. Bu konuyu incelemek için kişinin, 'olan'ın hakikatini anlamasını engelleyecek herhangi bir önyargıya sahip olmaması kesinlikle temeldir. Bu yolculuğa birlikte çıkmak ne kabul etmeyi ne de yadsımayı gerektirir; kişinin kendisine ne korkudan kurtulmanın kesinlikle olanaksız olduğunu ne de bunun olası olduğunu söylemesini gerektirir. Kişinin bu sorunu irdeleyebilmesi özgür bir zihne sahip olmasını gerektirir; bu zihin hiçbir sonuca ulaşmamış, gözlemlemek, sorgulamak için özgür bir zihindir.

Psişik ve psikosomatik korkuların çok değişik biçimleri vardır. Korkunun bu çeşitli biçimlerini, her yönüyle ele almak, oldukça uzun bir zamanı gerektirir. Ama kişi, korkunun genel niteliğini gözlemleyebilir; kişi, duyduğu korkuların belirli bir biçiminin ayrıntılarında kaybolmadan, korkunun genel doğasını ve yapısını gözlemleyebilir. Kişi bu

biçimde korkunun doğasını ve yapısını anladığında, bu anlayışla söz konusu belirli korkuya yaklaşabilir.

Kişi karanlıktan korkabilir; karısından ya da kocasından ya da toplumun söylediğinden, düşündüğünden, yaptığından korkabilir; kişi yalnızlık duygusundan, yaşamın boşluğundan, sürdüğü anlamsız yaşamın sıkıcılığından korkabilir. Kişi gelecekten, yarının güvensizliğinden ve değişkenliğinden —ya da bombalardan—korkabilir. Ölümden, yaşamının sona ermesinden korkabilir. Çok çeşitli biçimlerde, nevrotik olduğu kadar sağlıklı, mantıklı korkular da vardır—korkunun, mantıklı ya da sağlıklı olabilmesi ölçüsünde. Çoğumuz bir biçimde geçmişten, bugünden ve yarından korkarız; böylece zaman etkeni de korkuya katılır.

Kişinin farkında olduğu bilinçli korkuların yanısıra, zihninin derin katmanlarında keşfedilmemiş korkular da vardır. Kişi bilinçli korkularla olduğu gibi gizli olanlarıyla da nasıl baş edecektir? Kuşkusuz korku, 'olan'dan uzaklaşan harekettedir; bundan kaçış, uzaklaşma, sakınma, gerçekte korkuya neden olur. Aynı zamanda, herhangi tür bir karşılaştırma olduğunda korku doğar—ne olduğunuzla, ne olmanız gerektiği arasındaki karşılaştırma. Öyleyse korku, sizin uzaklaştığınız nesnede değil, gerçek olandan uzaklaşma hareketindedir.

Bu korku sorunlarından hiçbiri istenç sayesinde—kişinin kendisine, 'korkmayacağım' demesiyle—çözümlenemez. Bu tür istençli davranışların hiçbir anlamı yoktur.

Bizler burada, son derece ciddi ve kişinin tüm dikkatini vermesi gereken bir sorunu ele alıyoruz. Kişi söyleneni yorumladığında, dönüştürdüğünde ya da bunu daha önce bildiğiyle karşılaştırdığında dikkatini veremez. Kişi dinlemeli-

dir—bu kişinin öğrenmesi gereken bir sanattır, çünkü normalde kişi her zaman karşılaştırmakta, değerlendirmekte, yargılamakta, kabul etmekte, yadsımaktadır ve hiç dinlememektedir; aslında kişi kendini dinlemekten alıkoymaktadır. Tam anlamıyla dinlemek, kişinin bütün dikkatini vermesini gerektirir—kişinin kabul etmesi ya da kabul etmemesi anlamını taşımaz. Birlikte araştırdığımızda, kabul etme ya da kabul etmeme söz konusu değildir; ama kişinin kullandığı 'mikroskop' net olmayabilir. Kişi bir ölçüm aracından baktığında, gördüğü şey bir diğerinin de gördüğü olacaktır; bu nedenle, kabul etme ya da kabul etmeme sorunu yoktur. Bu korku sorununu bütünüyle incelemeye çalıştığında kişi, tüm dikkatini vermelidir; buna rağmen, korku çözülene dek, zihni boğar, duyarsızlaştırır, ağırlaştırır.

Gizli korkular nasıl açığa çıkar? Kişi, bilinçli korkuları bilebilir—bunlarla nasıl başa çıkılacağını birazdan açıklayacağız—ama belki çok daha önemli olan gizli korkular vardır. İnsan bunlarla nasıl baş edecek, bunları nasıl ortaya çıkaracak? Bunlar çözümleme, nedenlerin aranması yoluyla açığa çıkarılabilir mi? Çözümleme zihni korkudan, belirli nevrotik bir korkudan değil, korkunun tüm yapısından özgürleştirir mi? Çözümlemeye yalnızca zaman değil, çözümlemeyi yapan da katılır—sayısız gün ve hatta kişinin tüm yaşamını alabilir ve sonuçta da belki çok az şey anlamanıza rağmen, yaşamınızın sonuna ulaşırsınız. Çözümlemeyi yapan kimdir? Diploması olan bir profesyonel, bir uzman da aynı biçimde zamanı kullanacaktır; kendisi de aynı biçimde çeşitli koşullanmaların bir ürünüdür. Kişi kendini çözümlerken, buna sansür yapan kişi anlamına gelen çözümleyici de katılır ve kendisinin yarattığı korkuyu çözümlemeye koyulur. Her durumda çözümleme zaman alır; çözümleme yapmanızla bunun sonu arasındaki sürede, buna farklı bir yön veren, diğer sayısız etkenler ortaya çı-

kar. Çözümlemenin bir yol olmadığı hakikatini görmelisiniz, çünkü çözümleyen kişi, 'ben'i (me), 'ego'yu yaratacak olan diğer pek çok bölümün içinde yalnızca bir parçayı oluşturur—zamanın bir ürünüdür, koşullanmıştır. Çözümlemenin zaman gerektirdiğini ve korkunun sonunu getirmediğini görmek, aşamalı değişim fikrini bütünüyle bir kenara bırakmaktır; değişim etkeninin kendisinin, korkunun başlıca nedenlerinden biri olduğunu gördünüz.

Konuşmacı için bu son derece önemlidir; dolayısıyla kendini güçlü hisseder, yoğun bir biçimde konuşur; ama propaganda yapmaz—sizin için katılacağınız, inanacağınız hiçbir şey yoktur; ama gözlemleyin ve öğrenin ve bu korkudan özgür olun.

Öyleyse çözümleme bir yol değildir. Bu hakikati görmeniz, çözümleyen, yargılayan ve değerlendiren çözümleyici açısından düşünmediğiniz anlamına gelir ve zihniniz, çözümleme olarak adlandırılan o belirli yükten özgür olur; bu nedenle, dolaysız bir biçimde bakmaya yetkindir.

Bu korkuya nasıl bakacaksınız; bütün yapısını, bütün gizli kalmış yanlarını nasıl açığa çıkaracaksınız? Düşler aracılığıyla mı? Düşler, uyanık kalınan saatlerin etkinliğinin uyku sırasındaki devamıdır—değil mi? Düşlerde her zaman bir hareket olduğunu, uyanık kalınan saatlerde olduğu gibi düşlerde de bir şeylerin olageldiğini, hâlâ bütün tek bir hareketin parçası olan bir sürekliliği gözlemlersiniz. Öyleyse düşlerin hiçbir değeri yoktur. Neler olduğunu görüyorsunuz: Sizin alışık olduğunuz şeyleri ayıklıyoruz—çözümleme, düşler, istenç, zaman; tüm bunları ayıkladığınızda, zihin olağanüstü bir duyarlılık kazanır—yalnızca duyarlılığı değil, zekâsı da artar. Şimdi bu duyarlılık ve zekâ ile, korkuyu gözleyeceğiz. Bunu gerçekten araştırdığınız da, za-

man, çözümleme ve istencin işlediği toplumsal yapıya bütünüyle sırtınızı dönersiniz. Korku nedir? Nasıl oluşur? Korku her zaman, bir şeyle ilişki halindedir; kendi kendine var olmaz. Dün olanın yarın yinelenme olasılığı, ilişkisi içinde korku vardır; bu ilişkinin gerçekleştiği her zaman sabit bir nokta söz konusudur. Korku bununla nasıl ortaya çıkar? Dün acı çekiyordum; bunun anısı sürüyor ve ben bunun yarın yinelenmesini istemiyorum. Dünkü acıyı düşünmek, dünkü acının anısını içeren düşünce, yarın yeniden acı çekme korkusunu yansıtır. Dolayısıyla korkuyu oluşturan düşüncedir. Düşünce korkuyu doğurur; düşünce aynı zamanda hazzı da besler. Korkuyu anlamak için, aynı zamanda hazzı da anlamalısınız—bunlar birbiriyle bağıntılıdır; birini anlamadan, diğerini anlayamazsınız. Bu, "Yalnızca haz duymalıyım ve hiç korkum olmamalı," diyemeyeceğiniz anlamını taşır; korku, haz olarak adlandırılan madalyonun diğer yüzüdür.

Bombay, 22 Şubat 1961

Şimdi korkuyu bütün olarak inceleyelim. Korkan bir zihin derinlerde kaygıyı, bir korku duygusunu ve korku ile çaresizlikten doğan umudu barındıran bir zihin—kuşkusuz sağlıksız bir zihindir. Bu tür bir zihin tapınaklara, kiliselere gidebilir, her çeşit kuramı okuyabilir, dua edebilir, son derece tutucu olabilir, dışsal olarak çok gelişmiş görünebilir, uygunluk gösterir, iyi davranışlar ve kibarlık sergiler ve dıştan bakıldığında doğru bir biçimde hareket eder, ama tüm bunlara sahip olan ve kökleri korkuda olan bir zihin—çoğumuzun zihinlerinde olduğu gibi—kuşkusuz olayları doğru bir biçimde göremez. Korku çok çeşitli akıl hastalıklarına yol açar. Kimse Tanrı'dan korkmaz; ama insanlar, toplumun bakış açısından, başarılı olamamaktan, gerçekleştirememekten, fırsata sahip olamamaktan korkar; tüm bunların aracılığıyla da, bu olağanüstü suçluluk duygusu ortaya çıkar—kişi yapmaması gereken bir şeyi yapmıştır, suçluluk duygusu, yapılan hareketin içinde gizlidir; kişi sağlıklıdır ve diğerleri sağlıksız ve yoksuldur; birinin yiyeceği vardır, diğerlerinin yoktur. Zihin ne kadar çok sorgularsa, irdelerse, sorular sorarsa, suçluluk duygusu, kaygılar o denli büyür. Tüm bu süreç anlaşılmazsa, bu korkunun tamamı bütünüyle anlaşılmazsa, tuhaf etkinliklere, azizlerin etkinliklerine, politikacıların faaliyetlerine yol açar—hem bilinç hem de bilinçaltında, korkunun bu çelişkili doğasını seyrederseniz, bunu fark ederseniz, bu etkinliklerin hepsi de açıklanabilir.

Korkuyu bilirsiniz—ölüm korkusu, sevilmeme korkusu ya da sevmeme korkusu, kaybetme korkusu, kazanma korkusu. Bunlarla nasıl başa çıkarsınız?

Korku bir efendi, bir guru arayışına iten güdüdür; korku, herkesin o çok sevdiği saygınlık kılıfıdır—saygı görmek. Ben gerçek olmayan bir şeyden söz etmiyorum. Bunu günlük yaşantınızda görebilirsiniz. Korkunun bu olağanüstü, yayılmacı doğası ile nasıl baş edersiniz? Korkunun isteklerini karşılayabilmek için yalnızca cesaret niteliğini mi geliştirirsiniz? Anlıyor musunuz? Yaşamdaki olaylarla karşılaşabilmek için cesur olmayı mı kararlaştırdınız, yoksa yalnızca mantığınızla korkuyu uzaklaştırıyor musunuz, yoksa korkuya kapılan zihnin doyuma ulaşmasını sağlayacak açıklamalar mı buluyorsunuz? Bunlarla nasıl başa çıkıyorsunuz? Radyo dinleyerek, kitap okuyarak, bir tapınağa giderek, belirli bir dogmaya, inanca bağlanarak mı? Korkuyla nasıl baş edeceğimizi tartışalım. Bunun farkındaysanız, bu gölgeye yaklaşım biçiminiz nedir? Kuşkusuz kişi, korkan bir zihnin kuruyup solduğunu, doğru biçimde işlemediğini, akla uygun olarak düşünemediğini açıkça görebilir. Korku ile yalnızca bilinç düzeyindeki korkuyu değil, kişinin zihin ve yüreğinin derin dehlizlerindeki gizli korkuyu da demek istiyorum. Bunu nasıl keşfedersiniz ve bunu keşfettiğinizde ne yaparsınız? Yanıtı beklenmeyen bir soru sormuyorum; "Kendisi yanıtlayacak" demeyin. Bunun yanıtını vereceğim, ama bunu sizin bulmanız gerekiyor. Korkunun olmadığı anda hırs yoktur, ama bir hareket vardır ki bu yaptığınız şeyin onaylanması için değil, bu şeyin sevgisi adına yapılır. Öyleyse bununla nasıl baş edersiniz? Tepkiniz nedir?

Kuşkusuz korkuya verilen her günkü tepki, bunu bir yana itip bundan kaçmak, bunu istenç, kararlılık, direnç, kaçış

yoluyla örtmektir. İşte biz bunu yapıyoruz, baylar. Ben olağandışı hiçbir şey söylemiyorum. Böylece korku sizi bir gölge gibi izlemeye devam eder ve siz ondan özgür olamazsınız. Ben burada yalnızca korkunun belirli bir durumundan—ölüm ya da komşularınızın ne söyleyeceği; kocanızın ya da oğlunuzun öleceği korkusu; karınızın sizi terk edeceği korkusu—değil, korkunun bütününden söz ediyorum. Korkunun ne olduğunu biliyor musunuz? Herkesin kendine özgü bir korku türü—bir değil, sayısız korkuları—vardır. Herhangi tür bir korkuya sahip zihin kuşkusuz, sevgi, içtenlik, şefkat özelliklerine sahip olamaz. Korku insanın içindeki yıkıcı enerjidir. Zihni bulanıklaştırır, düşünceyi çarpıtır, her türlü olağanüstü akıllı ve kurnazca kuramlara, saçma batıl inançlara, dogmalara ve inançlara yol açar. Korkunun yıkıcı olduğunu görürseniz, zihni temizlemek için nasıl bir işlem uygularsınız?

Bombay, 22 Ocak 1978

Korkuyu sorguluyoruz. Korkunun kökenine inebilmek için, beynin, düşüncenin neden imgeler halinde yaşadığını anlamalıyız. Neden gelecek hakkında, karınız, kocanız, konuşmacı, vb. hakkında imgeler, görüntüler yaratıyor ve bunlarla yaşıyorsunuz? Neden görüntüler yaratıyorsunuz? Bu imge ve görüntüleri yaratmadığınız zaman, korku var mıdır? İlk önce, düşüncenin neden bu içinde yaşadığımız karmaşık görüntüleri, imgeleri beslediği sorusunu incelemeliyiz. Düşüncenin ne olduğunu sormalıyız. Korkuyu sorguluyoruz, bunu derinlemesine irdeleyebilmek için düşüncenin neden korkuyu besleyen gelecek ve geçmişin bir görüntüsünü yarattığını ve düşüncenin ne olduğunu araştırmalısınız. Bunu anlamadığınız sürece, korkuyla yüzleşemezsiniz. Korkudan sakınırsınız. Ondan kaçarsınız. Çünkü korku yaşayan bir şeydir. Onu denetleyemezsiniz, onun üstünü örtemezsiniz.

*

Korku aracılığıyla hareket ederseniz, kaybolursunuz. Korku ve sevgi birlikte var olamaz. Bu ülkede sevgi yok. Bağlılık, saygı olmasına rağmen sevginin olmadığını söylemek durumundayım. Gurunuza, tanrılarınıza, ideallerinize bağlılık, kendine tapınmak demektir. Bu kendine tapınmaktır, çünkü gurularınızı, ideallerinizi, tanrılarınızı siz kendiniz ya-

rattınız; bunları siz yarattınız, bunları düşünce yarattı, bunları atalarınız yarattı ve siz bunu kabul ediyorsunuz, çünkü bu size yetiyor, size rahatlık sağlıyor. Öyleyse siz kendinize bağlısınız. Bu hapı yutun ve bununla birlikte yaşayın! Bu nedenle, sevgi korkuyla birlikte var olamayacağı için ve biz korku içinde yaşadığımıza göre, ötekinin var olmadığını söylüyoruz. Siz bu öteki şeye sahip olduğunuz zaman yaşamın tümüne sahip olursunuz ve bundan sonra ne isterseniz yapın, doğrusunu yapmış olursunuz. Ama korku hiçbir zaman doğru davranışı ortaya çıkaramaz, tıpkı arzu ya da çatışmanın doğru davranışı hiçbir zaman ortaya çıkaramayacağı gibi. Öyleyse korkuyu, korkunun kökenini anladığınızda, korkunun derinliklerine indiğinizde, beyniniz üzerindeki baskı sona erer. Böylece beyin yeniden canlanır, saflaşır, şimdi içinde bulunduğu donuk, kalıplaşmış, biçimlendirilmiş, çirkinleştirilmiş halinden eser kalmaz.

Bu nedenle lütfen, bunu şimdi anlamadıysanız, kendinizle başbaşa dinginçe geçireceğiniz bir saatte bunu bulmaya çalışın. Bağırabilir, hayıflanabilir, gözyaşı dökebilirsiniz, ama korkunun gölgesi olmadan nasıl yaşanacağını bulun. O zaman sevginin ne olduğunu bileceksiniz.

Brockwood Park, 1 Eylül 1979

Derinlerde gizli, bilincinde olmadığınız korkular ve açıkça belli olan psişik, fiziksel korkular vardır.

Güvensizlik, işsizlik korkusu ya da işi olup da bunu kaybetme korkusundan söz edebiliriz. Bu nedenle çoğumuz, fiziksel olarak tam anlamıyla güvende olmamaktan korkarız, gerginlik duyarız. Hiç kuşkusuz, ama neden? Sürekli kendimizi bir millet, bir aile, bir grup olarak soyutladığımız için mi? Bu yavaş yavaş gelişen soyutlama süreci—Fransızlar kendilerini soyutluyor, aynı biçimde Almanlar, vb. de—giderek hepimizin güvensiz olmasına mı neden oluyor? Bunu yalnızca dışsal açıdan olmaması koşuluyla gözlemleyebilir miyiz? Dışsal olarak neler olduğunu gözlemleyerek, kesin olarak neler olduğunu bilerek kendi içimizde sorgulamaya başlayabiliriz. Yoksa hiçbir ölçütümüz olmaz; kendi kendimizi kandırırız. Öyleyse dışarıdan başlamalı ve içe doğru çalışmalıyız. Bu tıpkı, yükselip alçalan denizi andırır. Bu sabit bir dalga değildir, her zaman hareket eder.

İnsanların kabile yaşantısının bir ifadesi olarak bu soyutlama, fiziksel bağlamda güvensizliğe neden olur. Kişi bu hakikati, bir fikrin sözlü bir açıklaması ya da zihinsel onayı olarak değil de gerçek bir olgu olarak gördüğünde, artık herhangi bir gruba, bir millete, bir kültüre, kurulmuş bir dine ait olmaz, çünkü bunların hepsi de ayırımcıdır—Katolik,

Protestan, Hindu, vb. Birlikte tartışırken, bunu yapacak mısınız? Yanlış olan, gerçek olmayan, herhangi bir değer taşımayan şeyleri üzerinizden atacak mısınız? Değerli olduğunu düşünmemize rağmen, gözlemlediğinizde, ulus olma isteğinin aslında savaşları beslediğini görürsünüz. Öyleyse fiziksel açıdan insanın birliğini sağlamak için, bunu bir yana bırakabilir miyiz? Bu birliğe ancak din aracılığıyla kavuşabiliriz, ama sahip olduğumuz yapay dinler aracılığıyla değil. Umarım kimseyi kırmıyorum. Katoliklik, Protestanlık, Hinduizm, Müslümanlık dinleri düşünceye dayanır ve düşünce tarafından kurulmuştur. Düşüncenin yarattığı ise kutsal değildir, yalnızca bir düşüncedir, yalnızca bir fikirdir. Siz bir fikri yansıtıyorsunuz, bunu simgeleştiriyorsunuz ve buna tapıyorsunuz. Söz konusu simge, imge ya da ritüelde kesinlikle kutsal hiçbir şey yoktur. Kişi bunu gerçekten gözlemlerse, bundan özgür olur ve gerçek dinin ne olduğunu keşfedebilir, çünkü bu bizi bir araya getirebilir.

Şimdi korkunun çok daha derin düzeylerini, psişik korkuları inceleyebiliriz. İlişkimizde yaşadığımız psişik korkular, geleceğe yönelik psişik korkular, geçmişin korkuları— başka bir deyişle zamana ilişkin korkular. Lütfen, ben konuşmasını bitirdikten sonra yozlaşmış yaşantısına geri dönen bir bilim adamı ya da profesör değilim. Bu hepimizin yaşamını etkileyen çok, çok ciddi bir şey, bu nedenle lütfen bundan ilginizi ve dikkatinizi ayırmayın. Yaşadığınız ilişkilerde korkular vardır, güvensizlik korkusu, geçmiş ve geleceğin korkusu, bilmeme korkusu, ölüm korkusu, yalnız kalma korkusu, yalnızlığın verdiği ıstırap: Başkalarıyla ilişki içinde olabilirsiniz, birçok arkadaşınız olabilir, evli olabilirsiniz, çocuklarınız olabilir, ama o derin soyutlanmışlık duygusunu, yalnızlık duygusunu yaşarsınız. Bu, korkunun etkenlerinden biridir.

Başaramama korkusundan da söz edebiliriz. Başarma arzusu, düş kırıklığı duygusunu da beraberinde getirir ve bunda korku vardır. Her şey hakkında kesin bir açık görüşe sahip olamama korkusu da olabilir. Böylece korkunun sayısız türü bulunur. İlgili ve ciddiyseniz, kendinize özgü korkuyu gözlemleyebilirsiniz. Bilerek ya da bilmeyerek, korku dolu bir zihin meditasyon yapmaya çalışabilir, ama bu meditasyon yalnızca daha fazla düşkünlüğe, bozulmaya yol açar, çünkü korkan bir zihin, hakikatin ne olduğunu hiçbir zaman göremez. Tüm derinliğiyle korkudan tamamıyla, bütünüyle özgür olmanın olanaklı olup olmadığını bulmak istiyoruz.

Ele aldığımız bu konu, son derece dikkatli bir gözlemleme yapmayı gerektiriyor: kişinin kendi korkusunu gözlemlemesini. Bu korkuyu nasıl gözlemlediğiniz ise son derece önemlidir. Bunu nasıl gözlemlersiniz? Bu, anımsadığınız ve yeniden canlandırarak baktığınız bir korku mu? Yoksa gözlemleme olanağını bulamadığınız ve dolayısıyla hâlâ var olan bir korku mu? Zihniniz, korkuya bakmaya gönüllü değil mi? Gerçekte olagelen nedir? Çoğumuz bunları nasıl çözeceğini bilmediği için kendi korkularımızı gözlemlemeyi, bunlara bakmayı istemiyor muyuz? Ya kaçıyor, uzaklaşıyor ya da çözümleme yapıyor ve böylece korkudan kurtulacağımızı düşünüyoruz, ama korku sürüyor. Bu nedenle, söz konusu korkuya nasıl baktığımızı bulmak önemlidir.

Korkuyu nasıl gözlemleriz? Bu aptalca bir soru değildir, çünkü bunu ya oluştuktan sonra gözlemlersiniz ya da oluştuğu sırada gözlemlersiniz. Çünkü çoğumuzda gözlemleme işlemi, korku oluştuktan sonra gerçekleşir. Şimdi korkuyu ortaya çıktığı sırada gözlemlemenin olası olup olmadığını soruyoruz. Örneğin farklı bir inanç sizi tehdit ediyor. Sizin güçlü bir inancınız var, dolayısıyla bunun için korkuyorsu-

nuz. Bazı inançlara, deneyimlere, sanılara, yargılara ve değerlendirmelere sahipsiniz. Birisi bunları tehdit ettiğinde ya bunun çevresine bir duvar örüp direnirsiniz ya da saldırıya uğramaktan korkarsınız. Şimdi bu korkuyu, ortaya çıkarken gözlemleyebilir misiniz? Bunu yapıyor musunuz? Bu korkuyu nasıl gözlemlersiniz? Korku olarak adlandırdığınız tepkiyi tanırsınız -çünkü bu korkuyu daha önce de duydunuz, bunun anısı belleğinizde depolandı ve korku yükseldiğinde bunu tanırsınız değil mi? Öyleyse siz gözlemlemiyorsunuz, ama bunu tanıyorsunuz.

Tanıma zihni korkudan özgürleştirmez. Yalnızca korkuyu güçlendirir. İşlemde iki etken vardır. Söz konusu korkudan farklı olduğunuzu hissedersiniz ve böylece bu korkuyu işleyebilirsiniz, bunu denetleyebilir, uzaklaştırabilir, bunu akla uydurabilirsiniz, vb. Böylece o korku hakkında bir şeyler yapmış olursunuz, ama bunda da bir bölünme vardır — ben ve korku—bu nedenle, bu bölünme çatışmayı getirir. Oysa gözlemlerseniz, bu korkunun siz olduğunu görürsünüz. Siz bu korkudan farklı değilsiniz. Gözlemleyenin gözlemlenen olduğu ilkesini, gözlemleyenin söz konusu korku olduğu gerçeğini bir kez kavradığınızda, gözlemlenen ile korku arasında bölünme olmaz.

Öyleyse ne olur? Bu soruyu biraz erteleyelim. Sorumuzu sorduğumuzda, korkuyu belleğin işlemleri olan tanıma, adlandırma aracılığıyla mı gözlemliyoruz? Bundan hareketle, gelenekler bunu denetle der, gelenekler bundan kaç der, korkunun geçmesi için bununla ilgili bir şeyler yap der. Gelenekler, 'ben'in (me) korkudan farklı olduğunu bize öğretmiştir. Bu geleneklerden özgür olup korkuyu gözlemleyebilir misiniz? Bunu, geçmişte korku olarak adlandıran tepkiyi anımsayan düşünce olmadan gözlemleyebilir misiniz? Gözlemleme büyük bir dikkat ve beceri gerektirir. Gözlem-

lemede yalnızca arı bir algılama vardır, bu algılamanın düşünce tarafından yorumlanması söz konusu olamaz. Öyleyse korku nedir? Bağlandığım inancı, tutunduğum deneyimi, başardığım söylemi tehdit eden birini gözlemlerim, bundan dolayı korku ortaya çıkar. Bu korkuyu gözlemlemekle, bölünme olmaksızın gözlemlediğinizde alacağınız sonuca ulaşırsınız.

Şimdi bundan sonraki sorumuz şudur: Korku nedir? Karanlık korkusu; kocanızın, karınızın, kızınızın, vb. neden olduğu korku, yapay ve gerçek korkular. Korku, korku sözcüğün dışında nedir? Sözcük nesnenin kendisi değildir. Kişi bunun anlamını derin bir biçimde kavramalıdır. Sözcük nesne değildir.

Öyleyse sözcük olmadan, korku olarak adlandırdığımız şey nedir? Yoksa sözcük mü korkuyu yaratır? Sözcük korkuyu yaratır, sözcük, korku olarak adlandırdığımız daha önce meydana gelen bir olayın tanınmasıdır. Burada, sözcük önem kazanıyor. *İngilizler, Fransızlar, Ruslar* örneğinde olduğu gibi, çoğumuz için sözcük olağanüstü bir önem taşır. Ama sözcük nesnenin kendisi değildir. Öyleyse çeşitli ifadelerinin dışında korku nedir? Korkunun kökeni nedir? Bunun kökenini bulduğumuzda, bilinçaltı ve bilinç düzeyindeki korkular anlaşılabilir. Bu kökeni algılayabildiğiniz an, bilinçli zihin ve bilinçaltı zihin önemlerini yitirir, yalnızca bunun algılaması vardır. Korkunun kökeni nedir? Dünün korkusu, yaşadığınız binlerce dünün korkusu, yarının korkusu ve ölüm korkusu ya da geçmişte olan bir şeyin korkusu. Şimdide korku yoktur. Lütfen, bunu iyice anlayın. Ölüm birdenbire birini bulduğunda, o anda son bulur. Bitmiştir. Kalp krizi geçirirsiniz ve o anda biter. Ama gelecekte bir kalp krizi geçirebileceğiniz fikri, korkudur. Korkunun kökeni, geçmişin bir hareketi olarak, şimdide dönüştürülen

ve geleceğe akan zaman mı? Tüm bu hareket korkunun nedeni, bunun kökeni mi?

Düşüncenin, ki bu zaman etkenini gündeme getirir, korkunun kökeni olup olmadığını soruyoruz. Düşünce, harekettir. Her türlü hareket zamandır. Korkunun kökeni zaman mıdır? Düşünce midir? Zamanın tüm hareketini, psişik ve fiziksel açılardan anlıyabiliyor muyuz? Psişik açıdan zaman yarındır, öyleyse yarın korkunun kökeni midir? Bu yalnızca kuramlardan değil, günlük yaşamdan söz ettiğimiz anlamına gelir. Kişi yarın olmadan yaşayabilir mi? Bunu deneyin. Diğer bir deyişle, dün fiziksel açıdan acı çektiyseniz, bu acıyı dünle birlikte bitirerek, bunu bugüne ve yarına taşımayın. Zamanı simgeleyen söz konusu taşıma, korkuyu ortaya çıkarır.

Burada açıklananları uyguladığınız zaman psişik korkuların sona ermesi tamamıyla olasıdır. Aşçı çok güzel bir yemek yapabilir, ama siz aç değilseniz, bunu yemezsiniz, yalnızca menüde kalır ve hiçbir değer taşımaz. Ama bunu yediğiniz, uyguladığınız, kendiniz için bunu araştırdığınız zaman, psişik korkuların kesinlikle sona erebileceğini görürsünüz, böylece zihin insanın taşıdığı bu korkunç yükten özgür kalır.

Brockwood Park, 26 Ağustos 1984

Hiç korku duydunuz mu? Korku duyduğunuz ve ondan uzaklaşmadığınız; onu bastırmaya, aşmaya, ya da ona karşı başka türlü şeyler yapmaya çabalamadığınız, yalnızca korkunun derinliğini ve onun olağanüstü inceliklerini görmeye çalıştığınız oldu mu? Bütün bunları, ancak korkuya herhangi bir amacınız olmakdan, onun hakkında hiçbir şey yapmaya kalkışmadan, onu yalnızca seyrederek fark edebilirsiniz.

Kartalın Uçuşu'*ndan*
Londra, 16 Mart 1969

Çoğumuz için özgürlük, gerçeklik değil bir fikirdir. Özgürlük hakkında konuştuğumuzda, dışsal bağlamda özgür olmak, istediğimizi yapmak, yolculuğa çıkmak, çeşitli yollarla kendimizi ifade edebilmek istiyoruz. Özgürlüğün dışsal ifadesi, özellikle zorbaların, diktatörlerin hüküm sürdüğü ülkelerde olağanüstü önemli görünür; dışsal özgürlüğün elde edilebildiği ülkelerde ise, kişi giderek daha fazla maddi hazlara ve sahiplenmeye yönelir.

Özgürlüğün derin çağrışımlarını, içsel bağlamda bütünüyle, tamamıyla özgür olmayı sorguladığımızda—bu kendini dışsal bağlamda toplumda, ilişkilerde ifade eder—insan zihninin, yüklendiği ağır koşullanmalar altında, özgür olup olamayacağını sormamız gerektiğini düşünüyorum. Özgürlüğün kesinlikle olası olmadığı bir ortamda, her zaman edindiği koşullanmanın sınırları çerçevesinde yaşaması ve işlemesi mi gerekiyor? İçsel ya da dışsal bağlamda, burada yeryüzünde özgürlüğün olmadığını sözel olarak anlayan zihnin, özgürlüğü başka bir dünyada, gelecekteki bir bağımsızlığı, cenneti, vb. yaratmaya başladığını görüyoruz.

Özgürlüğün tüm ideolojik, kuramsal kavramlarını bir yana bırakalım ve zihinlerimizin—sizin ve benim—gerçekte öz-

gür olup olamayacağını, korkudan, kaygılardan ve hem bilinçte hem de bilinçaltının derinliklerinde gizli korkularından serbest kalıp kalamayacağını sorgulayalım. İnsan zihninin zamana bağlı olmayan, düşünce tarafından kurulmamış ve gündelik hayatın gerçekliklerinden kaçış olmayan bir şeye ulaşması için, psişik açıdan tam bir özgürlük olabilir mi?

İnsan zihni içsel bağlamda psişik açıdan tamamıyla özgür olmadıkça, doğru olanı görmek, korku tarafından yaratılmamış, içinde yaşadığımız toplumun ya da kültürün biçimlendirmediği ve sıkıntı, yalnızlık, çaresizlik ve kaygı duygularıyla birlikte, günlük yaşamın tekdüzeliğinden bir kaçış anlamına gelmeyen bir gerçekliğin olup olmadığını görmek olanaklı değildir. Bu tür bir özgürlüğün gerçekte var olup olmadığını bulmak için, kişi, kendi edindiği koşullanmaların, sorunların, günlük yaşamının tekdüze yüzeyselliğinin, boşluğunun, yetersizliğinin farkında olmalıdır. Kişinin kendine yönelik farkındalığı, ne kendi içini gözlemleme ne de çözümlemeye yönelik olmalıdır, kişi kendinin olduğu gibi farkında olmalı ve zihne yapışmış görünen tüm bu konulardan tamamıyla özgür olmanın olanaklı olup olmadığını görmelidir.

Şimdi yapacağımız gibi araştırmak için sonunda değil, tam başında özgürlük olmalıdır. Kişi özgür olmadıkça araştıramaz, sorgulayamaz ya da inceleyemez. Derinlemesine bakmak için, özgürlüğün yanısıra, gözlemlemek için vazgeçilmez olan disiplinin de olması gerekir—kişinin özgür olması için disiplin altına alınması gerektiği bağlamında olmasa da, özgürlük ve disiplin el ele gider. Biz, disiplin sözcüğünü, uymak, öykünmek, bastırmak, kurulu bir düzeni izlemek biçimindeki kabul edilmiş, geleneksel anlamıyla değil, sözcüğün 'öğrenmek' demek olan kök anlamıyla kullanıyoruz. Öğrenmek ve özgürlük el ele gider, özgürlük kendi di-

siplinini getirir—bu, belirli bir sonuç elde etmek için zihin tarafından zorunlu tutulan bir disiplin değildir. Bu iki şey temeldir: Özgürlük ve öğrenme eylemi. İnsan, özgür olmadıkça kendi hakkında öğrenemez; kişi, herhangi bir düzeneğe, formüle ya da kavrama göre değil, gerçekte kendini olduğu gibi gözlemleyebilmek için özgür olmalıdır. Bu gözlemleme, bu algılama, bu bakma, kendi disiplinini ve öğrenimini ortaya çıkarır; burada uyma, öykünme, bastırma ya da herhangi bir şeyi denetleme yoktur—bunda büyük bir güzellik vardır.

Zihinlerimiz koşullanmıştır, bu kesin bir olgudur—belirli bir kültür ya da toplum tarafından koşullanmıştır; çeşitli izlenimlerden, ilişkilerdeki gerginlik ve çekişmelerden, ekonomiye, ortama, eğitime ilişkin etkenlerden; dinsel açıdan uygunluk sağlama, vb. etkilenir. Zihinlerimiz korkunun tüm doğasını ve yapısını, tam olarak ve bütünüyle hiçbir zaman çözümleyemediği için, korkuyu kabul etmek ve eğer olanaklıysa bu korkudan kaçmak için eğitilmiştir. Bu nedenle ilk sorumuz şudur: Bu denli ağır bir yükü taşıyan zihin, yalnızca edindiği koşullanmaları değil, aynı zamanda korkularını da tamamıyla çözümleyebilir mi? Çünkü bize koşullanmayı kabul ettiren korkudur.

Aslında hiçbir değeri olmayan çeşitli sözcük ve fikirleri duymakla yetinmeyin—ama dinleme, kendi zihninizin durumunu gözlemleme aracılığıyla, hem sözlü hem sözsüz olarak, yalnızca zihnin hiç özgür olup olamayacağını sorgulayın—korkuyu kabul etmeden, kaçmadan, "Cesaretimi, direncimi geliştirmeliyim" demeden, kapıldığınız korkunun gerçekte ve tam anlamıyla farkında olun. Kişi bu nitelikteki korkudan özgür olmadıkça, çok açık ve derin bir biçimde göremez; kuşkusuz korkunun olduğu yerde sevgi yoktur. Öyleyse zihin, gerçekte, korkudan hiç özgür olabilir mi?

Bunun—konuya ciddiyetle yaklaşan herkes için—sorulması ve çözümlenmesi gereken başlıca ve temel sorulardan biri olduğunu düşünüyorum. Fiziksel ve psişik korkular vardır. Fiziksel bağlamda acı çekme korkusu, geçmişte duyulan acının anısı ve bu acının gelecekte de yinelenmesi fikri gibi psişik korkular; aynı zamanda, yaşlılık, ölüm, fiziksel açıdan güvensizlik korkuları, yarının belirsizliğine ilişkin korkular, büyük bir başarı elde edememe korkusu, başaramama korkusu, bu çirkin sayılabilecek dünyada biri olamama korkusu; yıkıma uğrama, yalnızlık, sevmeyi ya da sevilmeyi başaramama korkusu, vb.; bilinçli korkular olduğu kadar bilinçaltınızdan gelen korkular. Zihin, tüm bunlardan, tamamıyla özgür olabilir mi? Zihin buna olumsuz bir yanıt veriyorsa, kendini yetersiz kılmış demektir, kendini çarpıttığı için algılamaya, anlamaya, tamamıyla sessiz, sakin olmaya yetkin değildir; bu tıpkı, karanlıkta bir ışık arayan ve bunu hiçbir zaman bulamayan ve dolayısıyla kendisine, sözcükler, kavramlar, kuramlardan oluşan bir ışık yaratan bir zihindir.

Korkuyu tüm koşullanmalarıyla birlikte bu denli yüklenmiş bir zihin, bundan özgür olabilir? Yoksa korkuyu yaşamın vazgeçilmez bir unsuru olarak mı kabul etmeliyiz?—çoğumuz bunu böyle kabul ediyor ve buna katlanıyor. Ne yapmalıyız? Ben bir insan olarak, siz bir insan olarak, bu korkudan kurtulacağız? Özel bir korkudan değil, korkunun tamamından, korkunun bütün doğası ve yapısından nasıl kurtulacağız?

Korku nedir? Size, konuşmacının söylediklerini kabul etmemenizi önereceğim; konuşmacının herhangi bir yetkesi yoktur, bir öğretmen değildir, bir guru değildir; çünkü eğer kendisi bir öğretmense siz izleyicisi olursunuz ve kendinizi olduğu kadar öğretmeni de yıkıma götürürsünüz. Bu korku

sorununun hakikatini tamamıyla bulmaya çalışıyoruz, böylece zihin, kesinlikle korkmayacak ve içsel bağlamda, psişik açıdan bir diğerine bağlı kalmaktan kurtulacaktır. Özgürlüğün güzelliği, bir iz bırakmamanızdır. Kartal uçarken hiç iz bırakmaz; bilim adamı bırakır. Bu özgürlük sorununu sorgularken bilimsel gözlemin yanısıra, hiç iz bırakmayan kartalın uçuşu da yer almalıdır, her ikisi de gereklidir; hem sözlü açıklama hem de sözsüz algılama olmalıdır—çünkü betimleme hiçbir zaman betimlenen gerçek değildir; açıklama, kuşkusuz, hiçbir zaman açıklanan şey değildir; sözcük hiçbir zaman 'şey'in kendisi değildir.

Tüm bunlar yeterince açıksa, devam edebiliriz; kendimiz için—konuşmacının aracılığıyla, sözcüklerinin aracılığıyla, fikirlerinin ya da düşüncelerinin aracılığıyla değil—zihnin korkudan tamamıyla özgür olup olamayacağını bulabiliriz.

İlk bölüm bir giriş değildir; bunu açık bir biçimde duymadıysanız ve anlamadıysanız, bir sonrakine geçemezsiniz.

Sorgulayabilmek için, bakma özgürlüğü olmalıdır; sonuçlardan, kavramlardan, ideallerden, önyargılardan özgür olmalısınız, böylece kendiniz için gerçekte korkunun ne olduğunu gözlemleyebilirsiniz. Çok yakından gözlemlediğinizde, korku var mıdır? Diğer bir deyişle, korkunun ne olduğunu ancak gözlemleyen gözlenen olduğunda, çok yakın, içten bir biçimde gözleyebilirsiniz. Bu konuya gireceğiz. Öyleyse, korku nedir? Nasıl ortaya çıkar? Anlık bir tepkinin verildiği, fiziksel tehlikelerde olduğu gibi, belirgin fiziksel korkular anlaşılabilir; bunlann anlaşılması oldukça kolaydır; bunlara fazla zaman ayırmamız gerekmiyor. Ama biz burada psişik korkulardan söz ediyoruz. Bu psişik korkular nasıl ortaya çıkar? Bunların kökeni nedir? Sorun, işte budur. Dün gerçekleşen bir şeyden duyulan korku vardır;

bugün ya da yann gerçekleşebilecek bir şeyden duyulan korku vardır. Bildiğimiz şeylerden ve bilinmeyenden korku ki bu da yarındır. Kişi korkunun düşünce yapısı aracılığıyla ortaya çıktığını, kendisinde açıkça görebilir—dün olan korktuğunuz bir şeyi düşünmek ya da geleceği düşünmek—değil mi? Düşünce korkuyu besler, değil mi? Lütfen kendimizde iyice emin olalım; konuşmacının söylediklerini kabul etmeyin; düşüncenin korkunun kökeni olup olmadığı hakkında kesinlikle emin olmalısınız. Kişinin psişik açıdan daha önce çektiği bir acıyı düşünmesi ve bunun yinelenmesini istememesi, bunu anımsamayı istememesi, tüm bunlar hakkında düşünmek korkuyu besler. Bundan hareketle ilerleyebilir miyiz? Bunu çok açık bir biçimde görmedikçe, ilerlememiz olanaklı olmayacaktır. Düşünmek, düzenin bozulduğu, tehlikenin, üzüntü ya da acının yaşandığı bir olay, bir deneyim, bir durum hakkında düşünmek korkuya neden olur. Düşünce psişik açıdan, belirli bir güvenliği kurduğunda, bu güvenliğin rahatsız edilmesini istemez; düzenin herhangi bir biçimde bozulması, tehlikeyi simgeler ve dolayısıyla korku vardır.

Düşünce korkudan sorumludur; aynı zamanda düşünce hazdan da sorumludur. Kişi, mutlu bir deneyim yaşamıştır; düşünce bunun hakkında düşünür ve bunu devam ettirmeyi ister. Bu gerçekleşmediğindeyse, bir direnç, öfke, çaresizlik ve korku vardır. Öyleyse düşünce, korkudan olduğu kadar hazdan da sorumludur, değil mi? Bu, sözlü bir sonuç değildir; bu, korkudan kaçınmak için bir formül değildir; hazzın olduğu yerde düşünce tarafından sürdürülen acı ve korku vardır; haz acı ile birlikte yol alır, ikisi birbirinden ayrılamaz ve düşünce her ikisinden de sorumludur. Eğer yann olmasaydı, korku ya da haz bağlamında düşünülecek bir sonraki an olmasaydı, hiçbiri de var olmayacaktı. Buradan hareket edebilir miyiz? Bu, bir fikir bağlamında değil,

ama sizin kendinizin keşfettiği ve dolayısıyla gerçek olan ve "Düşüncenin hem haz hem de korkuyu beslediğini buldum" diyebileceğiniz bir gerçeklik midir? Cinsel bir zevk, haz yaşadınız; daha sonra bunun üzerine hayalinizde düşünüyorsunuz, düşüncenizdeki imgeler ve bunun hakkında düşünmeniz, söz konusu hazzı güçlendiriyor ki bu şimdi, düşüncenizin imgesindedir ve bu engellendiğinde ise, acı, endişe, korku, kıskançlık, sıkıntı, öfke, zalimlik ortaya çıkar. Biz, haz duymamanız gerektiğini söylemiyoruz.

Sevinç haz değildir; kendinden geçme düşünce tarafından ortaya konmaz; bu tamamıyla farklı bir şeydir. Sevinç ya da kendinden geçmeyi, ancak hem haz hem de korkuyu besleyen düşüncenin doğasını anladığınızda yaşayabilirsiniz.

Öyleyse şu soru karşımıza çıkıyor: Kişi düşünceyi durdurabilir mi? Düşünce, hazzı ve korkuyu doğuruyorsa—çünkü hazzın olduğu yerde acının da olması gerekir, ki bu da oldukça açıktır—kişi kendine şu soruyu sorar: Düşünce bir sona erer mi? -ki bu, güzelliğin algılanmasının, güzelliğin tadına varılmasının sonu demek değildir. Bu tıpkıyla, bir bulutun ya da bir ağacın güzelliğini görüp bunun tamamıyla, bütünüyle, dolu dolu tadını çıkarmaya benzer; ama düşünce bu aynı deneyimi, dün o bulutu, o ağacı, o çiçeği, o güzel insanın yüzünü gördüğünde duyduğu aynı hoşluğu yarın da yaşamayı ararsa, hayal kırıklığını, acıyı, korkuyu ve hazzı çağırır.

Öyleyse düşünce son bulabilir mi? Yoksa bu tamamıyla yanlış bir soru mu? Bu hatalı bir soru, çünkü biz haz olmayan bir sevinci, kendinden geçişi deneyimlemek istiyoruz. Düşüncenin son bulmasıyla, haz ve korkunun bir ürünü olmayan, olağanüstü bir şeye varacağımızı umuyoruz. Düşüncenin nasıl sona erdirileceğini değil, düşüncenin yaşam-

daki yerini sorgulayın. Düşüncenin hareket ve hareketsizlikle olan ilişkisi nedir?

Hareketin gerekli olduğu yerde, düşüncenin hareketle olan ilişkisi nedir? Güzelliği tam anlamıyla yaşarken ve bunun tadına vardığınızda, neden düşünce ortaya çıkar? Çünkü bunun ortaya çıkmaması durumunda, bu yarına taşınmayacaktı. Bunu bulmak istiyorum—bir dağı, güzel bir yüzü, bir ırmak kıyısını tam olarak tadına vararak yaşadığınızda—neden düşünce buna araya girip bunu çevirerek, "Bu hazzı yarın da yaşamalıyım" diyor? Düşüncenin hareketle olan ilişkisini bulmalıyım; hiç düşünceye gerek olmayan bir yerde de, düşüncenin araya girip girmemesi gerek olup olmadığını bulmalıyım. Tek bir yaprağı olmayan, gökyüzüne doğru uzanan güzel bir ağaç görüyorum; olağanüstü güzel ve bu da yeterli—burada bitmeli. Neden düşünce buna dahil olup, "Bu aynı tadı yarın da yaşamalıyım" diyor? Aynı zamanda, düşüncenin harekette işlerlik kazandığını da görüyorum. Hareketteki beceri, aynı zamanda düşüncedeki beceridir. Öyleyse düşünce ile hareket arasındaki gerçek ilişki nedir? Hareketlerimiz kavramlara, fikirlere dayanır. Ne yapılması gerektiği hakkında bir fikre ya da kavrama sahibim ve yapılan ise, söz konusu kavrama, fikre ve ideale bir yakınlaşmayı gösterir. Bu nedenle hareket ile kavram, ideal, 'olması gereken' arasında bir bölünme vardır; bu bölünmede çatışma vardır. Herhangi bir bölünme, psişik bölünme, çatışma doğurmaya zorunludur. Kendime soruyorum, "Düşüncenin hareketle ilişkisi nedir?" Hareket ile fikir arasında bölünme olursa, hareket eksik kalır. Düşüncenin bir şeyi anında gördüğü ve hemen hareket ettiği, böylece buna dayanılarak hareket edilecek bir fikir, bir ideolojinin olmadığı, bir hareket var mıdır? Görmenin kendisinin hareket olduğu—düşüncenin kendisinin hareket olduğu—bir hareket var mıdır? Düşüncenin korkuyu ve hazzı beslediğini gö-

rüyorum; hazzın olduğu yerde acının olduğunu ve dolayısıyla acıya direncin olduğunu görüyorum. Bunu çok açık bir biçimde görüyorum; bunu görmem, anlık hareketmi oluşturur; bunu görüşümde düşünce, mantık ve çok açık bir biçimde düşünme vardır; buna rağmen, bunu görmek anlıktır ve hareket de anlıktır—dolayısıyla bundan özgürleşirsiniz.

Birbirimizle iletişim kurabiliyor muyuz? Yavaş ilerleyelim, bu oldukça zor bir soru. Lütfen, hemen evet demeyin. Evet derseniz, salonu terk ettiğinizde, korkudan özgür olmalısınız. Evet demeniz sözel, zihinsel bağlamda anladığınızı belirten yalnızca bir onaylama, ki bunun da hiçbir değeri yoktur. Bu sabah, siz ve ben buradayız ve korkuyu sorguluyoruz, salonu terk ettiğinizde bundan tamamıyla özgür olmalısınız. Bu, sizin özgür bir insan, farklı bir insan olduğunuz, tamamıyla dönüştüğünüz anlamına gelir—yarın değil, şimdi; düşüncenin haz ve korkuyu doğurduğunu çok açık bir biçimde görüyorsunuz; bütün değerlerimizin korku ve hazza dayandığını—ahlâksal, törel, toplumsal, dinsel, tinsel—görüyorsunuz. Bu hakikati gördüğünüzde -ve bu hakikati görmek için, olağanüstü uyanık olmanız, mantıklı, sağlıklı bir biçimde düşüncenin her bir hareketini gözlemlemeniz—böylece bu algılamanın kendisi tam bir hareket demektir ve dolayısıyla bundan bütünüyle kurtulursunuz; yoksa, "Yarın korkudan nasıl özgür olacağım" dersiniz.

Soran: Anlık korku yok mudur?

Krishnamurti: Bunu korku olarak mı adlandırırsınız? Ateşin yaktığını bildiğinizde, bir uçurum gördüğünüzde, bundan uzaklaşmak korku mudur? Vahşi bir hayvan, bir yılan gördüğünüzde, bunun yanından çekilmek korku mudur? Yoksa bu zekâyı mı gösterir? Söz konusu zekâ koşullanmanın

bir sonucu olabilir, çünkü siz uçurumun getireceği tehlikelere karşı koşullandınız, ama bu koşullanma olmasaydı düşebilirdiniz ve bu sonunuz olurdu. Zekânız size dikkatli olmanızı söylüyor; bu zekâ, korku mudur? Ama kendimizi, uluslara, dini gruplara böldüğümüzde işleyen yine zekâmız mıdır? Sen ve ben, bizler ve onlar arasındaki bu ayırımı yaptığımızda, bu zekâ mıdır? Tehlikeyi ortaya çıkaran, insanları bölen, savaşı getiren bu tür ayırımlarda işleyen zekâ mı yoksa korku mudur? Bunu yapan zekâ değil, korkudur. Diğer bir deyişle, kendimizi parçalara ayırdık; bir kısmımız, bir uçurumdan ya da karşılaştığımız arabadan sakınmamızda olduğu gibi, gerektiğinde ve zekice, hareket ediyor; ama milliyetçiliğin, insanlar arasındaki ayırımcılığın tehlikelerini görebilecek kadar zeki değiliz. Bu nedenle, bir bölümümüzün—çok küçük bir bölümümüzün—zeki olmasına rağmen, geri kalan bölümümüz değil. Parçalanmanın olduğu yerde çatışmanın olması, sefaletin olması kaçınılmazdır; çatışmanın esas özü içimizdeki bölünme, çelişkidir. Bu çelişki bütünlenemez. Kendimizi bütünlememiz gerektiği düşüncesi bizim tuhaflıklarımızdan biridir. Bunun gerçekten ne anlama geldiğini bilmiyorum. İki bölünmüş, karşıt doğayı bütünleyecek olan kimdir? Çünkü bütünleyecek olan kişi, bu bölünmenin bir parçası değil midir? Ama kişi bunun bütününü gördüğünde, başka bir seçenek olmaksızın bunu algıladığında bölünme yoktur.

Madras, 7 Ocak 1979

Birbirimizle ilişkimiz olmadığı zaman, korku vardır. Biri diğerine egemen olur, ya ayrılırlar ya da yalnızca yatakta bir araya gelirler. Dolayısıyla birbirimize karşı zalim bir yaşam sürüyoruz: Bütün bunları siz de yaşamıyor musunuz? Süregidecek olan bir düzeni—bir gün düzen ve ertesi gün düzensizlik değil—nasıl oluşturacağız? İlişkide bu çelişkiye neden olan nedir? Sizin, karınızın, ya da kocanızın ve çocuklarınızın arasındaki bu bölünmeyi ne ortaya çıkarıyor? Bölünme düzensizliktir. Müslüman ve Hindu, Yahudi ve Arap, Komünizm, zorbalık ve özgürlük. Bu karşıtlar, düzensizliğin özünü oluşturur. Öyleyse en yakın ve daha az yakın olduklarımızla ilişkilerimizde düzensizliğe neden olan nedir? Bunun hakkında hiç düşündünüz mü?

Madras, 1 Ocak 1984

Birlikte korku konusunu konuşmalıyız, çünkü bu hayatımızın bir parçası ve büyük olasılıkla da yaşamımızın en önemli bölümünü oluşturuyor. Korkunun nedeni nedir? Korkuyu yaratan nesneden, sözcüğün çağrıştırdığı bir şeyden söz etmiyorum. Anlıyor musunuz? Bu sözcük, korkuyu ortaya çıkarabilir, *korku* sözcüğü korkuyu doğurabilir, ama sözcük olmadığında, yalnızca korku olarak adlandırdığınız tepkiyi gözlemlediğinizde, bunun kökeni nedir? Bu, büyük bir araştırma gerektirir ve bunu yapmaya gönüllü olduğunuzu umuyorum. Korku zamandır. Bu konuya geleceğim. Korku, zamanda bir harekettir. Bu nedenle, ilk önce zamanın ne olduğunu dikkatlice inceleyelim. Güneşin doğup batması bağlamında zaman; güneşin doğması ve güneşin batması arasındaki süre, zamandır. Bir noktadan diğerine uzanan uzaklığı kaplayacak zamandan söz edebiliriz; sizin buradan evinize gitmeniz zaman alır. Bu, ister bir an isterse bir saat olsun, zaman alır. Öyleyse fiziksel zaman vardır. Bir dili öğrenmek, araba kullanmasını öğrenmek zaman alır. Bir pilot olmayı istiyorsanız bu aylannızı alır. Böylece fiziksel zaman vardır. Aynı biçimde, psişik zaman vardır: Olacağım, dönüşeceğim; ben bir memurum, ama bir gün yönetici olacağım; ben cahilim, ama bir gün aydınlanacağım. Diğer bir deyişle, ben buyum, böyle olacağım. Bu, psişik zamandır.

Fiziksel ya da kronolojik zaman vardır ve "Ben böyleyim, ama böyle olmayacağım. Yaşıyorum, ama öleceğim. Uzun bir süre var. Onbeş yaşındayım, ama seksen yaşında, bir gün öleceğim" diyen psişik zaman vardır. İşte bu uzun sürenin hareketi, psişik zamandır. Gelecek bağlamında da zaman vardır. Şimdi bir işim var, ama bu işi kaybedebilirim; karımla kavga ediyorum, ama bir gün birlikte mutlu olacağız. Öyleyse geçmiş bağlamında zaman, şimdi bağlamında zaman ve gelecek bağlamında zaman vardır. Şimdi, tüm geçmişi ve geleceği içerir. Gelecek ve geçmiş, şimdi var olur. Ben, tüm geçmişin bir sonucuyum, geçmiş, şimdide kendini dönüştürür ve gelecek şimdidir. Beyin hücrelerinde kökten bir başkalaşım gerçekleşmedikçe—ya da daha doğrusu var olmadıkça—şimdi olduğum gibi olacağım. Öyleyse şimdi, geçmiştir ve şimdi, geleceği içerir. Bu zamandır.

Zamanın korkuyla olan ilişkisi nedir? İnsanların çoğu korkar—sayısız korkuya sahiptir: karanlık korkusu, ölüm korkusu, yaşam korkusu, sahip olduklarınızı kaybedebileceğiniz korkusu, karınızın ya da kocanızın neden olduğu korku. Sahip olduklarınızın neden olduğu korku, yaşlanma ve ölüm korkusu vardır. Bütün dünyada insanlar büyük kaygılara sahiptir ve bu da korkunun bir parçasıdır: gerçekleştirememeye ilişkin kaygılar, kendiniz olmadığınıza ilişkin kaygılar, başka insanların size neler yapabileceklerine ilişkin kaygılar, vb. Tüm bunlar, bir tür korkudur. Öyleyse, korku ve zaman arasındaki ilişki nedir? Korkunun dallarını budayıp, dalları birbiri ardına ele mi almalıyız, yoksa korkunun kökenini mi incelemeliyiz? Sorumu anladınız mı? Karımdan korkabilirim ya da karanlıktan korkabilirim ve bu özel sorunun çözülmesini isterim. Ama korkuyla ilgili başka sorunlarım da var. Beynimin işlemeyeceği korkusu, belirli bir tapınağa gitmedikçe Tanrı'nın bana istediğimi vermeyeceği korkusuna da sahibim.

Öyleyse korku ile zaman arasındaki ilişki nedir? Ayrıca korkunun düşünceyle ilgisi nedir? Pek çok şeyden korkuyorum, ama korkunun kökenini anlamak istiyorum, çünkü eğer bunu anlayabilirsem, korkunun doğasını, niteliğini, yapısını görebilirsem, korku bitmiş demektir. Ama yalnızca dallarını budarsam, korku devam edecektir. Öyleyse bizim ilgilendiğimiz korkudan nasıl kurtulacağımız değildir, bu düştüğümüz yanılgılardan biridir. Ama korkunun doğasını derinlemesine irdeleyebilirsek, bundan bütünüyle özgür olabileceğiz. Bunu sorgulayabilirseniz, kendinize sorabilirseniz, korkudan kesinlikle özgür olabilirseniz, böylece tanrılar kaybolur. İnsan, korkudan bütünüyle özgür olduğunda, güvenliğe, ödüle gerek duymaz, kendisine yardım edecek bir şey aramaz. Korku, insanın milyonlarca yıldır taşıdığı yüktür. Bu nedenle konuya girelim.

Zamanın, korkunun bir etkeni olduğunu söyledik. Korkuya neden olan ve beyinde kaydedilen bir olayı anımsarsınız. Bu kayıt hâlâ oradadır ve şimdi korku duyarım. Böylece söz konusu kayıt korku olgusunu anımsar ve geçmişten dolayı korkuyu tanınm. Korkuya neden olan geçmiş bir olayın bilgisi, tıpkı bir kasette olduğu gibi, beyinde kaydolur. Böylece beyin korkuya ilişkin bilgi sahibidir. Bilgi, korkudur. Bunu sorgulayın, bunun güzelliğini görün ve böylece bunun ne anlama geldiğini göreceksiniz. Korku, şimdi ortaya çıktığında, bellek buna karışır ve "Evet, bunun korku olduğunu biliyorum" der. Bu da, korkuya ilişkin sahip olduğunuz bilginin, "Bu korkudur" demesi anlamına gelir. Böylece bilginin kendisi korku olur. *Korku* sözcüğü de, korkuyu destekleyebilir. Dolayısıyla bilgi, sözcüktür ve bu sözcük korkuya neden olabilir. Öyleyse, bilginin hareketi olmaksızın korkuyu algılayabilmeniz için, diğer korkuların bilgisi olmadan korkuyu gözlemleyebilir, buna bakabilir misiniz?

Korku, geçmiş bağlamında bilginin hareketidir ve bu bilgi, zamandır. Öyleyse, korku düşüncenin de bir parçasıdır: yarın ölebilirim, işimi kaybedebilirim, ben buyum, ama şöyle olacağım—tüm bunlar, düşüncenin hareketidir. 'Yarın' zamandır ve düşünce şöyle der, "İşimi kaybedebilirim." Düşünce ve zaman, bilginin hareketleridir. Beyin kaydetmeyebilir mi? Beni övdüğünüzde, beyin hemen bunu kaydeder. Bana söverseniz, beyin yine kaydeder. Beyin sürekli kaydeden bir makinedir. Bu, bizim bilgimiz oluverir ve biz bu bilgiyle hareket ederiz. Şimdi siz beni övdüğünüzde, beyin bunu kaydetmezse, sizin benim iyi bir dostum olduğunuzu söylemem. Bana söverseniz de bu kaydedilmez. O zaman, korkuyu yaratabilecek bilgi gerekli değildir, ama mektup yazmak, işimi yapmak için bilgili olmalıyım. Ben bir muhasebeciysem, bilgili olmalıyım. Ama psişik bağlamda kaydetmemek olanaklı mıdır? Anlıyor musunuz? Bunun olanaklı olup olmadığını bulun—ki bu, beynin bu olguyu gördüğünü ve dolayısıyla kendini koşullardan kurtardığı anlamına gelir.

Dolayısıyla korku, zaman ve düşüncenin bir hareketidir ve bu bilginin kendisi, bizim yeni, temiz bir şeyi görmemizi engeller. Oysa, korkuya ilk kez ortaya çıktığında bakabilirseniz, bunun tamamıyla farklı, bir tepki, fiziksel ve psişik bir tepki olduğunu görürsünüz. Öyleyse korku, korkunun kökeni, zaman ve düşüncenin hareketidir. Ama zamanın ve düşüncenin doğasını ve yapısını anladığınızda, zihinsel olarak değil, gerçekte bunu anladığınızda—ki bu, korkunun temelini oluşturan zaman ve düşüncenin hareketini sorgulamak ve buna tamamıyla tanıdık olmak anlamına gelir—tam bir dikkat verdiğiniz için, bu dikkatin kendisi korkuyu uzaklaştırır.

Mary Zimbalist ile Konuşma Brockwood Park, 5 Ekim 1984

Mary Zimbalist: Birçok kez sözünü ettiğiniz bir konu var, ama insanlar sorularında ve konuşmalarında bunu tekrar tekrar dile getiriyorlar, bu da korku konusu. Bunun hakkında konuşmak ister misiniz?

Krishnamurti: Bu oldukça karmaşık bir konu. Gerçekten de büyük araştırma gerektiriyor, çünkü son derece hassas ve değişken. Aynı zamanda da gerçek bir konu, bunu soyutlamamıza rağmen. Korku gerçeği ve korku fikri vardır. Bu nedenle, neyi konuştuğumuz hakkında çok açık olmalıyız. Siz ve ben, şu anda, burada oturuyoruz, korkmuyoruz. Endişe ya da tehlike duygusu yok. Bu anda korku yok.

Öyleyse korku, hem bir soyutlama—bir fikir, bir sözcük bağlamında—hem de bir olgudur. İlk önce, bu ikisini ele alalım. Neden genelde, soyutlamaya girişiriz? Neden gerçek bir şeyi görür ve bunu bir fikre dönüştürürüz? Fikri izlemek daha kolay olduğu için mi? Yoksa ideal, bizim koşullanmamız olduğu için mi? Ya da fikirler için eğitildik ve gerçeklerle baş etmek için eğitilmedik mi? Neden böyle oluyor? Neden tüm dünyada insanlar, soyutlamalarla, ne olması gerektiğiyle, ne olacağıyla ilgileniyorlar? İster Marks ve Lenine dayalı komünist ideoloji, ister serbest piyasa olarak ad-

landırılan kapitalist fikirler, isterse dini kavramlar, inançlar, fikirlerin dünyası olsun, fikirler ve ideolojilerden kurulu bir dünyada yaşıyoruz. Fikirler, idealler neden bu kadar önem kazandı? Eski Yunanlılardan ve hatta onlardan da önce, fikirler öne çıkmaya başladı. Hâlâ fikirler, idealler insanları ayırıyor ve her türlü savaşı getiriyor. Susanların beyni neden bu biçimde çalışıyor? Çünkü olaylarla dolaysız bir biçimde baş edemiyorlar ve kurnazca kaçışı ürettikleri fikirlerde mi buluyorlar? Fikirler gerçekten de son derece ayırıcı etkenler, sürtüşme yaratıyor, toplumları, uluslar, dinleri ayırıyor. Fikirler, inançlar, iman—hepsi de düşünce temeline dayanır. Olgu tam olarak nedir? Olguya ilişkin bir sanıdan olgulara dönüştürülmüş sanılardan söz etmiyorum.

MZ: Korku olgusu nedir?

Gerçek korku, bunun soyutlaması değil, bir olgusudur. Kişi soyutlamadan uzaklaşabilirse, gerçek olguyu ele alabiliriz. Ama her ikisi de sürekli birbirine paralel giderse, ikisi arasında çatışma var demektir. Başka bir deyişle, bu olguya hükmeden fikir, ideoloji ve bazen fikre hükmeden olgu arasındaki çatışmadan söz ediyoruz.

MZ: Çoğumuz korku olgusunun, son derece acı verici korku duygusu olduğunu söyleyecektir.

K: Şimdi, korku fikrine değil, buna bakalım. Gerçek korku olgusuna bakalım ve bu olguda kalalım, ki bu, büyük ölçüde içsel bir disiplini gerektirir.

MZ: Korku olgusuyla kalmanın, gerçekte ne olduğunu açıklayabilir misiniz?

K: Bu tıpkı, bir sanatçının ortaya çıkardığı karmaşık yapılı,

olağanüstü bir mücevheri elinizde tutmaya benzer. Ona bakarsınız, onu kınamazsınız, "Ne kadar güzel" deyip bu sözlerle kaçmazsınız, ama el yapımı, usta parmakların ve beynin birleşmesinin bir ürünü olan bu olağanüstü şeye bakarsınız. Onu seyreder, ona bakarsınız. Onu elinizde evirip çevirir, çeşitli açılardan, arka, ön ve yan yüzlerine bakar ve onu elinizden hiç bırakmazsınız.

MZ: Bunu yalnızca son derece duyarlı, şiddetli, büyük bir dikkatle hissettiğinizi mi söylemek istiyorsunuz?

K: Dikkat edersiniz, yaptığınız şey budur.

MZ: Fakat bunu hissediyorsunuz, çünkü bu bir duygudur.

K: Kuşkusuz. Güzellik duygusuyla dolarsınız, bunun olağanüstü bir model olduğunu, mücevherin ışıltısını, parıltısını hissedersiniz. Öyleyse korku gerçeğini, bundan kaçmadan, "Pekâlâ, korkuyu sevmiyorum" demeden, sinirlenmeden, endişeye kapılmadan, bunu bastırmadan ya da denetlemeden, yadsımadan ve bunu başka bir alana kaydırmadan, bu biçimde ele alabilir ve buna bu açıdan bakabilir miyiz? Tüm bunları yapabiliriz; yalnızca bu korkuyla yaşayın. Böylece korku, siz bilincinde olun ya da olmayın, var olan gerçek bir olgu halini alır. Bunu çok, çok derinlere saklasanız da, hâlâ oradadır.

Son derece dikkatli ve duraksayarak, bu korku nedir diye sorabiliriz? Neden insanlar, bu olağanüstü evrimden sonra hâlâ korkuyla yaşıyorlar? Bu tıpkı bir hastalık, bir kanser gibi, üzerinde işlem yapılabilen ve yok edilebilen bir şey midir? Üzerinde işlem yapılabilecek bir şey midir? Bu, bunun üzerine işlemi uygulayabilen bir varlık olduğu anlamına gelir. Ama bu varlık, korku hakkında bir şeyler yapmaya, ça-

lışmaya ilişkin bir soyutlamadır. Bu varlık, gerçek değildir. Gerçek olan korkudur. "Korkuyu gözlemiyorum" diyen ya da "Korkuyu uzaklaştırmalıyım ya da bunu kontrol etmeliyim" diyen birinin kurduğu soyutlamaya kapılmamak özenli bir dikkati gerektirir.

Böylece bu korkuya bakarız ve korkuya bakma, bunu seyretme eyleminin içinde kişi, korkunun kökenini ve korkunun nedenini keşfetmeye başlar. Çünkü buna bakma eyleminin kendisi, bunun nasıl oluştuğunu görmektir. Çözümlememe ya da bölümlere ayırma değildir. Bu son derece yakından ve duyarlı bir biçimde seyretme, korkunun içeriğini açığa çıkarır, bu içerik, kökeni, başlangıcı, nedeni gösterir—çünkü nedenin olduğu yerde bir son da vardır. Neden kesinlikle sonuçtan farklı olamaz. Dolayısıyla gözlemleme, seyretme eylemi içinde, söz konusu neden ortaya çıkar.

MZ: Burada sözünü ettiğiniz neden sanırım, özel bir korku, kişisel bir korku değil? Korkunun kendisinin nedenlerinden söz ediyorsunuz.

K: Korkunun çeşitli biçimleri değil, korkunun kendisi. Korkuyu nasıl kırdığımızı görüyorsunuz. Korkuyu parçalamak ve dolayısıyla yalnızca tek tür bir korkuyla ilgilenmek, geleneklerimizin bir ürünüdür. Tüm korku ağacıyla değil, yalnızca bunun belirli bir dalı ya da yaprağı ile ilgileniriz. Korkunun tüm doğasını, yapısını, niteliğini—bunu çok yakından gözlemlediğinizde, seyrettiğinizde, bunun nedenini açıklığa kavuşturursunuz—nedenini bulmak amacıyla çözümlemekten kaçınmalısınız, ama bunu seyretme eyleminin kendisi, size ilgili nedeni gösterir ki bu da, zaman ve düşüncedir. Bunu bu biçimde gördüğünüzde, son derece basittir. Herkes bunun zaman ve düşünce olduğunu kabul

eder. Zaman ve düşünce olmasaydı, korku olmazdı.

MZ: Bu konuyu biraz daha açabilir misiniz, çünkü çoğu kişi—nasıl söylesem—gelecek olmadığını görmüyorlar, 'Şimdi korkuyorum'u bir nedenden dolayı düşünüyorlar, buna içindeki zaman etkenini görmüyorlar.

K: Bunun oldukça basit olduğunu düşünüyorum. "Geçmişte bunu yaptığım için korkuyorum" dediğimde zaman vardır ya da geçmişte acı çektim, biri beni kırdı ve ben artık kırılmak istemiyorum demektir. Tüm bunlar geçmiştir, arkatasardır zamandır. Gelecek de vardır; şimdi buyum, ama öleceğim. İşimi kaybedebilirim, kanm bana kızacak vb. Öyleyse geçmiş ve gelecek vardır ve biz bu ikisi arasına sıkışmışızdır. Geçmiş gelecekle bağıntılıdır; gelecek, geçmişten ayrı bir şey değildir; geçmişten geleceğe, yarına bir dönüşüm hareketi vardır. Bu zamandır: 'olduğum' bağlamında geçmiş ve 'olacağım' bağlamında gelecek olan bu hareket, sürekli bir oluşumdur. Bu da, korkuya neden olabilen diğer karmaşık bir sorundur.

Öyleyse, zaman korkunun temel bir etkenidir. Bundan kuşku yok. Şimdi bir işim var, param var, evim var, ama yarın ya da sayısız yarınlar beni bunlardan yoksun bırakabilir — kaza, yangın, sigorta yokluğu gibi. Tüm bunlar bir zaman etkenidir. Aynı biçimde, düşünce, korkunun bir etkenidir. Düşünce: Oldum, böyleyim, ama olmayabilirim. Düşünce sınırlıdır, çünkü bilgiye dayanır. Bilgi her zaman biriktiricidir ve eklenen her şey sınırlıdır, dolayısıyla bilgi sınırlıdır, düşünce sınırlıdır; çünkü düşünce, bilgiye, belleğe dayanır.

Öyleyse düşünce ve zaman korkunun odak etkenleridir. Düşünce zamandan ayrı değildir. Bunlar birdir. Bunlar olgulardır. Bu korkunun nedenidir. Düşünce ve zamanın kor-

kunun nedeni olduğu gerçek bir olgudur—bir fikir, bir soyutlama değildir. Bu tektir.

Bu nedenle, insan sorar: Zamanı ve düşünceyi nasıl durdururum? Çünkü niyeti, arzusu, özlemi, korkudan özgür olmaktır. Böylece kendi özgür olma arzusuna kapılmıştır, ama hiçbir hareket olmaksızın, nedeni seyretmemekte, buna dikkatlice bakmamaktadır. Seyretme, beynin, hareketin olmadığı bir durumunu çağrıştırır; bu, tıpkı bir sabah pencere camında, bütün tüyleri, kırmızı gözleri, gözlerindeki ışıltı, kafasının şekli, kanatlarıyla birlikte bir güvercini seyrettiğimiz gibi, bir kuşu çok yakından seyretmeye benzer. Dikkatlice seyretkeniz, yalnızca baktığınız şeyin nedenini değil, bunun sonunu da size belirtir. Düşüncenin nasıl sona erdirileceğini, korkudan nasıl özgür olunacağını ya da tüm karmaşıklığıyla birlikte zamanın ne anlama geldiğini sormanız değil, gerçekte bu seyretme hareketi olağanüstü önemlidir. Korkuya hiçbir soyutlama olmadan bakıyoruz ki bu şimdidir. Şimdi tüm zamanları içerir, bu, şimdinin geçmişi, geleceği ve şimdiki zamanı taşıdığı anlamına gelir. Bunu son derece dikkatli dinlemeliyiz, yalnızca kulağımızla duymakla yetinmeyip, sözcüğü dinlemeli, sözcüğü aşarak korkunun gerçek doğasını görmeliyiz, korku hakkında yalnızca okumakla kalmamalıyız. Seyretme, olağanüstü güzel, duyarlı, canlı bir harekete dönüşür.

Tüm bunlar olağanüstü bir dikkat niteliğini gerektirir, çünkü dikkatte, kendinin etkinliği yoktur. Yaşamımızdaki bencillik, korkunun nedenidir. Bu ben (me) duygusu ve benim ilgim, benim mutluluğum, benim başarım, benim başarısızlığım, benim elde ettiklerim, ben böyleyim, ben böyle değilim; korkunun ifadeleri, ıstırap, depresyon, acı, kaygı, arzu ve üzüntüsüyle birlikte bütün bu ben-merkezli gözlemleme, tüm bunlar bencilliktir, ister Tanrı adına, dua etme

adına, ister iman adına olsun, bu kişisel çıkardır. Bencilliğin olduğu yerde, korkunun ve korkunun bütün sonuçlarının olması da kaçınılmazdır. Burada insan şunu sorabilir: Bencilliğin baskın olduğu bu dünyada yaşamak olanaklı mıdır? Totaliter dünyada ve kapitalist dünyada, bencillik egemendir. Hiyerarşiye dayalı Katolik dünyada ve tüm dinlerin dünyasında, bencillik baskındır. Bunlar korkuyu sürdürür. Dünyada barış içinde yaşamaktan söz etmelerine rağmen aslında bunu istemezler, çünkü bencillik, güç, konum, başarı vb. elde etme arzusuyla birlikte, yalnızca dünyayı değil, ama kendi beynimizin olağanüstü yeteneklerini de yıkan etkendir. Teknolojinin gerçekleştirdiği olağanüstü işlerin de gösterdiği gibi beynimiz dikkate değer bir yetkinliği vardır. Bizler bu olağanüstü yetkinliği korkudan özgür olmak, üzüntüyü sona erdirmek, sevginin ve şefkatin ne olduğunu bilmek için kendi içimizde hiç uygulamıyoruz. Bu alanı kesinlikle araştırmıyor, irdelemiyoruz; tüm sefaletiyle birlikte dünya bizi sanyor.

Yeni Delhi, 1 Kasım 1981

Kendi beyninizin işleyişini, kendi zihninizin işleyişini seyrediyorsunuz. Nasıl düşündüğünüzü, nasıl hissettiğinizi, korkularınızı ve bundan hareketle hazlarınızı kendiniz için keşfediyorsunuz. Çünkü bunlar bir madalyonun iki yüzü gibidir.

Bütün bu korku, arzu ve zaman hareketi sizsiniz. Bu, bilincinizdir. Bilincinizden kaçamazsınız, siz bilincinizsiniz. Öyleyse bununla kalın. Bilincinizle kaldığınızda, buna tüm dikkatinizi verdiğinizde, tıpkı karanlık bir şeye kuvvetli bir ışık tuttuğunuzda olduğu gibi, bilinciniz korkunun tüm yapısını dağıtır. Korkuyu düşündüğümüzde hazzı da düşünürüz, çünkü haz aynı zamanda, acıya ve korkuya neden olur. Çoğumuz her zaman hazzı aradı—cinsel haz ya da zihinsel haz; bağlılık hazzı ki bu romantizmdir; ya da ünlü olma gibi hazlar. Biz her zaman hazzı ararız ve başlıca haz, kuşkusuz, Brahmin ya da yaratılan diğer bir Tanrıdır. Düşüncenin Tanrı'yı yarattığını anlayıp anlamadığınızı bilmiyorum. Tanrı sizi sefil bir hayat sürmeniz için yaratmadı, ama biz Tanrı'yı yarattık. Düşünce bunu yarattı ve biz düşüncenin yarattığına tapıyoruz ki bu da oldukça saçma görünüyor.

Öyleyse hazzı incelemeliyiz. Hırs, elde etme, cinselliğin hazzı. Haz nedir? Neden insan bunu izler? Hazzın hareketi nedir? Parlaklığı ve görkemi ile güzel bir günbatımını görür-

sünüz. Gökyüzünde büyük bir ışık, inanılmaz bir şeyin güzelliği, tadı. Bütün yüreğinizle ve beyninizle ve zihninizle bir günbatımını seyrettiyseniz, bu olağanüstü bir görüntüdür, tıpkı sabah erken saatlerin size sunduğu görüntü gibi. Önceki gün, gündoğumunu gördük. Solgun ay ve sabah yıldızı, suya yansıyan berrak ışıklar ve kar kaplı tepeler ve hiçbir ressamın, şairin betimleyemeyeceği büyük bir güzellik vardı. Bütün bunlarda bir tat vardır. Bu tat beyinde kaydedilir. Sonra bu haz anımsanır ve biz bu hazzın yinelenmesini isteriz. Bu yineleniş artık bir haz değildir; haz bağlamında bir anı olur. O solgun ayın, tek yıldızıyla birlikte berrak gökyüzünün ve suya yansıyan ışığın güzelliğinin ilk kez algılanması değildir. Bu anımsama hazdır; bu, söz konusu algılama anında yoktur. Görme anında haz yoktu. Ama bu kaydedilmiştir, daha sonra bunu anımsarsınız ve o haz da anımsamadır. Bu hazzın yinelenmesi istenir.

Bir dağın karın, açık mavi gökyüzünün güzelliğini gördüğünüzde haz yoktur, yalnızca o olağanüstülük, o yücelik, o görkem vardır; daha sonra bunun yinelenmesini istediğinizde—ki bu, anımsama, düşünce, zaman demektir—haz başlar. Bu olayın bütün oluşumunu dün sabah gördüm ve bunun yinelenmesini istiyorum. Bu, tıpkı korku ve haz gibi aynı harekettir. Öyleyse zihinlerimiz, varoluşlarımız, bu ikisi arasına—ödül ve ceza—sıkışmıştır. Yaşamımız işte budur. Bu, kökeni zamanda, düşüncede, hazda, korkuda, ödülde ve cezada olan, bunlarda yaşayan bendir, sizdir, kendidir. Doğru şeyi yaparsanız cennete ulaşırsınız, eğer yapmazsanız cehenneme gidersiniz! Aynı şeyyinelenip durur.

Tüm bu söylenenler, bir fikir bağlamında bir soyutlama mı? Yoksa kendiniz için, zihninizin nasıl çalıştığını, beyninizin nasıl işlediğini görüyor musunuz? Düşüncenin, zamanın, tıpkı hazzın kökeni olduğu gibi korkunun kökeni olduğu

hakikatini görüyor musunuz? Öyleyse bunların her ikisi de aynıdır. Korkunun haz olduğunu keşfedersiniz. Bu hakikati gördüğünüze göre korkudan özgür müsünüz?

O zaman özgürlük vardır, o zaman dünyadaki tüm çirkinliklerle savaşmak için yeterli güce ve canlılığa sahip olursunuz.

Ojai, 12 Mayıs 1981

Soran: Kişi kendi içindeki korkunun uyuyan tohumuyla nasıl baş edebilir? Birçok kez korkudan söz ettiniz, ama ne korkuyla yüzleşmek ne de bunu kökünden söküp atmak olanaklı görünüyor. Bunu çözmek için başka bir etkenin işlemesi mi gerekiyor? İnsan bunun hakkında bir şey yapabilir mi?

Krishnamurti: Burada, korkunun kökenini çözmek, bunu söküp atmak için başka bir etken olup olmadığı soruluyor. Bunu birlikte irdeleyip son derece ciddi ve karmaşık bir sorunu birlikte sorgulayabilir miyiz? Bu korku, daha tarihin olmadığı zamanlardan bu yana insanlarla birlikte yaşıyor ve insanların bunu henüz çözemedikleri de açıkça görülüyor. Bu korku yükünü, her gün, neredeyse ölene dek kendimizle birlikte taşırız. Bu korku tamamıyla sökülüp atılabilir mi?

Soruyu soran kişi, çeşitli yollar denediğini, ama korkunun yok olmadığını söylüyor. Korkuyu kökünden söküp atmaya yardım edecek bir başka etken var mı?

Korkularımıza bakabilir miyiz, yalnızca fiziksel korkularımıza değil, kayıp, güvensizlik, çocuğunu kaybetme korkusu, boşanma olduğunda duyulan o güvensizlik duygusu; bir şeyi başaramama korkusuna bakabilir miyiz? Çeşitli kor-

ku biçimleri vardır. Sevilmeme korkusu, yalnızlık korkusu, ölümden sonra ne olacağı korkusu, cennet ve cehennem korkusu—tüm bunları biliyorsunuz. Kişi sayısız şeylerden korkar. Her birimiz, bilinçli olarak, duyarlı bir biçimde kendi korkumuzun farkında olabilir miyiz? Kendi korkumuzu biliyor muyuz? Bu, işimizi kaybetme, parasızlık, ölüm, vb. olabilir. Buna bakabilir miyiz, bunu çözmeye, yenmeye ya da aşmaya çalışmadan yalnızca gözlemeyebilir miyiz? Bilinçli olarak korkuları ya da birinin sahip olduğu korkuyu gözlemleyebilir miyiz? Kökleri derinlerde, bilinçaltında, kişinin zihninin derinliklerinde uyuyan korkular vardır. Bu uyuyan korkular uyandırılıp şimdi bunlara bakılabilir mi? Yoksa bunlar yalnızca bir kriz, bir şok anında, güçlü bir meydan okuma anında mı ortaya çıkabilir? Kişi korkunun bütün yapısını uyandırabilir mi? Yalnızca bilinçli korkuları değil, kişinin beyninin bilinçaltında, gölgede kalan katmanlannda biriken korkuları uyandırabilir mi? Bunu yapabilir miyiz?

Öncelikle kendi korkumuza bakabilir miyiz? Buna nasıl bakarız? Bununla nasıl yüzleşiriz? Kutsal birileri dışında kimsenin beni kurtaramayacağından korktuğumu varsayalım. İki bin yıllık geçmişe sahip, kökeni derinlerde gizli bir korku vardır. Bu korkuyu gözlemlemiyorum bile. Elimden hiçbir şey gelmediği, ama başka birinin dışarıdan bana yardım edebileceği, beni kurtarabileceği, koşullanmamın ve geleneklerimin bir parçasıdır. Beni kurtaracak; neden olduğunu bilmiyorum, ama bunun bir önemi de yok! Bu, kişinin korkusunun bir parçasıdır. Kuşkusuz ölüm korkusu da vardır. Bu başlıca korkudur. Sahip olduğum özel bir korkuyu, bunu yönlendirmeden, biçimlendirmeden, bunu aşmaya, akla uydurmaya çalışmadan gözlemleyebilir miyim? Bunu nasıl gözlemlerim? Bunu dıştan bakan biri olarak mı gözlemlerim, yoksa benim bir parçam olarak mı gözlemlerim? Kor-

ku benim bilincimden ayrı değildir, benim dışımda bir şey değildir. Korku benim bir parçamdır. Kuşkusuz. Öyleyse bu korkuyu, gözlemleyen ve gözlemlenen ayırımı olmadan gözlemleyebilir miyim?

Korkuyu, korku ve "Korkuyla yüzleşmeliyim" diyen varlık arasında düşünce tarafından yaratılan bölünme olmaksızın gözlemleyebilir miyim? Korkuyu bu bölünme olmadan yalnızca gözlemleyebilir miyim? Bu olanaklı mıdır? Koşullanmalarımızın, eğitimimizin, dini tutkularımızın, tüm bunların bu ikisinin ayrı olduklarını gösterdiğini—ben (me) ben olmayandan (not-me) farklıdır—görüyorsunuz. Şiddetin bizden ayrı olmadığı olgusunu hiçbir zaman kabul etmiyor ya da tanımıyoruz. Bunun, neden korkudan özgür olamadığımızın etkenlerinden biri olduğunu düşünüyorum, çünkü biz her zaman korkuyla hareket ediyoruz. Biz her zaman kendimize "Bundan kurtulmalıyım", "Bununla nasıl baş edeceğim?" diyoruz. Sanki korku sorgulayandan, korkuyu araştıran kişiden ayrı bir şeymiş gibi, tüm bu sorgulamalara, akla uydurmalara girişiyoruz.

Öyleyse korkuyu bölünme olmadan gözlemleyebilir miyiz? *Korku* sözcüğü, korkunun kendisi değildir. Aynı zamanda, bu sözcüğün korkuyu yaratıp yaratmadığını da görün—örneğin, *Komünist* sözcüğü birçok kişi için ürkütücü bir sözcüktür. Öyleyse korku olarak adlandırılan o şeye, sözcük olmadan bakabilir miyiz ve aynı zamanda, sözcüğün korkuyu yaratıp yaratmadığını bulabilir miyiz?

Bir başka etken daha vardır, yalnızca bir gözlem değildir, korkuyu dağıtacak enerjiyi ortaya çıkarır ya da kişi buna sahiptir, bu, korkunun varlığına izin vermeyen olağanüstü bir enerjiye sahip olmaktır. Anlıyor musunuz? Korku, bir enerji yoksunluğu, dikkat yoksunluğu mudur? Bu bir enerji yok-

sunluğuysa, kişi korkuyu tamamıyla uzaklaştıran bu olağanüstü canlılığa, enerjiye nasıl sahip olabilir?

Enerji korku duygusunu içermeyen bir etken olabilir. Çoğumuz enerjimizi sürekli bir şeylerle uğraşarak dağıtırız: Bir ev kadını, iş adamı, bilim adamı iseniz, her zaman bir uğraş içinde olursunuz. Bu tür uğraşların bir enerji dağılımı olabileceğini ve olduğunu düşünüyorum. Örneğin, sürekli meditasyonla uğraşan, sürekli Tanrı'nın olup olmadığıyla uğraşan kişilerde olduğu gibi. Bu gibi uğraşları bilirsiniz. Bu tür uğraşlar, kaygı, tasa, bir enerji tüketimi değil midir? Kişi korkuyorsa ve "Korkmamam gerekiyor, bunun için ne yapmalıyım?" derse, bu da bir başka tür uğraştır. Ancak her türlü uğraştan özgür olan bir zihin, olağanüstü bir enerjiye sahip olur. Bu, korkuyu dağıtabilecek etkenlerden biri olabilir.

Krishnamurti'nin Not Defteri'*nden*
Paris, Eylül 1961

14 Eylül

Korku vardır. Korku hiçbir zaman bir gerçeklik değildir; etkin şimdiden ya önce ya da sonradır. Etkin şimdide korku olduğunda, bu korku mudur? Korku oradadır ve bundan kaçış yoktur, bundan kurtulmak olası değildir. Orada, o gerçek anda, fiziksel ya da psişik bağlamda, tehlike anına karşı tam bir dikkat vardır. Tam bir dikkat olduğunda korku yoktur. Ama gerçek dikkatsizlik olgusu korkuyu doğurur; korku, gerçek olgudan sakındığınızda, bundan bir kaçış olduğunda ortaya çıkar; o zaman kaçışın kendisi korkudur.

Korku ve korkunun sayısız biçimleri—suçluluk, endişe, umut, çaresizlik—ilişkinin her hareketinde yerini alır; her güvenlik arayışında oradadır; sözde sevgi ve tapınmada oradadır; hırs ve başarıda oradadır; yaşam ve ölümde oradadır; fiziksel ve psişik etkenlerde oradadır. Bilincimizin tüm düzeylerinde, sayısız türde korku vardır. Savunma, direnç ve yadsıma korkudan kaynaklanır. Karanlık korkusu ve aydınlık korkusu; gitme korkusu ve gelme korkusu. Korku güvenlik arzusuyla başlar ve biter; içsel ve dışsal güvenliğin sağlanması, emin olma, kalıcı olma arzusu. Kalıcılığın sürekliliği her yönde, ilişkide, erdemde,

harekette, deneyimde, bilgide, içsel ve dışsal unsurlarda aranır. Güvenliği bulmak ve güvende olmak, insanın sonsuza uzanan bir yakarışıdır. Korkuyu besleyen bu ısrarcı istektir.

Ama, dışsal ya da içsel bağlamda kalıcılık var mıdır? Belki bir ölçüde dışsal bağlamda bundan söz edilebilir, ama bu bile kuşkuludur; savaşlar, devrimler, gelişimler, kazalar, depremler. Yiyeceğinizin, giysinizin, bannağınızın olması vazgeçilmezdir; bu herkes için zorunludur ve temeldir. Körü körüne ya da bir nedenle arayış olmasına rağmen, içsel bağlamda bir kesinlik, süreklilik, kalıcılık var mıdır? Yoktur. Bu gerçeklikten kaçış ise korkudur. Bu gerçeklikle yüzleşmeye kişinin yeterli olamaması ise, her türlü umut ve çaresizliği doğurur.

Düşüncenin kendisi korkunun kaynağıdır. Düşünce zamandır; yarının düşüncesi haz ya da acıdır; bu eğer haz vericiyse düşünce bunu izler ve bunun bitmesinden korkar; acı verici olduğundaysa, bundan kaçınmak korkuyu doğurur. Hem haz hem de acı korkuya neden olur. Düşünce bağlamında, zaman ve duygu bağlamında zaman korkuyu getirir. Düşüncenin, bellek ve deneyim düzeneğinin anlaşılması ise korkunun sonu demektir. Düşünce, açık ve gizli, bilinç sürecinin tümüdür; düşünce yalnızca, üzerinde düşünülen şey değil, aynı zamanda kendisinin başlangıcıdır. Düşünce yalnızca, inanç, dogma, fikir ve neden değildir; aynı zamanda bunların ortaya çıktığı merkezdir. Bu merkez bütün korkuların başlangıcıdır. Korkunun deneyimlenmesinden söz edebilir miyiz, yoksa düşüncenin çıkış noktası olan korkunun nedeninin farkındalığı mı söz konusudur? Fiziksel açıdan kendini koruma sağlıklıdır, normaldir; ama diğer her türlü kendini koruma, içsel bağlamda dirençtir ve bu her zaman güç biriktirir, toplar, ki bu da korkudur. Ama bu

içsel korku, dış güvenliği bir sınıf, saygınlık, güç sorunu haline getirir ve böylece katı bir yarışma anlayışı ortaya çıkar.

Bu düşünce, zaman ve korku sürecinin tümünü gördüğünüzde—bir fikir, zihinsel bir formül bağlamında değil—bilinçli ya da gizli korku tamamıyla sona erer. Kendini anlama bir uyanıştır ve korkunun sonudur.

Korku sona erdiğinde, umut ve çaresizlikleriyle birlikte, düş, mit ve imgelem beslemenin gücü de sona erer ve ancak o an, bilincin ötesine aşan bir hareket başlar, ki bu da düşünce ve duygudur. Bu, içinizdeki en gizli katmanların ve en derinlerde gizli istek ve arzuların boşalmasıdır. Böylece bu tam boşluk olduğunda, kesinlikle ve tam anlamıyla bu hiçlik olduğunda, hiçbir etki, değer, sınır, sözcük olmadığında, bu uzay-zaman dinginliğinde, o adlandırılamaz olan açığa çıkar.

15 Eylül

Güzel bir akşamdı, bulutsuz bir gözyüzü vardı ve şehir ışıklarına rağmen yıldızlar parlaktı; kule ışık içinde yüzüyordu, ama uzaklardaki ufuk sezilebiliyordu ve aşağıda, ırmağın üzerinde ışık demetleri oynaşıyordu; trafiğin kesintisiz uğultusuna rağmen, huzurlu bir akşamüstüydü. Meditasyon tıpkı bir dalganın kumlan kaplaması gibi kişiyi sardı. Bu, beynin bellek ağı içinde kavrayabileceği türde bir meditasyon değildi; bu, beynin tümüyle hiçbir direnç göstermeden yöneldiği bir şeydi: Bu, her tür formül ya da yöntemin çok ötesine geçen bir meditasyondu; yöntem, formül ve yinelemeler meditasyonu bozar. Kendi hareketinde her şeyi, yıldızları, gürültüyü, sessizliği ve ırmağın akıntısını içine aldı. Ama meditasyon yapan biri yoktu; meditasyonun olması için meditasyonu yapanın, gözlemleyenin ortadan kalkması gerekir. Meditasyonu yapan kişinin dağılması da

bir meditasyondur; ama meditasyonu yapan ortadan kalktığında tamamıyla farklı bir meditasyon olur.

Sabah çok erken bir saatti; Orion ufuğa doğru yayılıyordu ve Pleiadlar neredeyse tam üzerimizdeydi. Şehrin uğultusu dinmişti, o saatte pencerelerin hiçbirinde ışık yoktu ve hoş serin bir esinti vardı. Tam bir dikkatte deneyime yer yoktur. Dikkatsizlikte ise deneyim vardır; deneyimi biriktiren, anıları toplayan, direnme duvarlarını ören işte bu dikkatsizliktir; ben-merkezli etkinlikleri oluşturan da bu dikkatsizliktir. Dikkatsizlik yoğunlaşmadır, bu da bir dışlama, bir kesmedir; yoğunlaşma, dağılmayı ve sonsuz bir denetim ve disiplin çatışmasını da kapsar. Dikkatsizlik halinde, herhangi bir meydan okumaya karşı verilen her yanıt yetersizdir; bu yetersizlik deneyimdir. Deneyim duyarsızlığa neden olur; düşünce düzeneğini köreltir; belleğin duvarlarını kalınlaştırır ve alışkanlık ile tekdüze norma dönüştürür. Deneyim, dikkatsizlik, özgürleştirici değildir. Dikkatsizlik yavaş yavaş çürümedir.

Tam bir dikkatle deneyimleme yoktur; ne deneyimleyen bir merkez ne de deneyimin yer alabileceği bir çevre vardır. Dikkat yoğunlaşma değildir, yoğunlaşma daraltma, sınırlamadır. Tam bir dikkat içine alır, kesinlikle dışlamaz. Yüzeysel dikkat, dikkatsizliktir; tam dikkat, yüzeysel ve gizli olanı, geçmiş ve bunun şimdiye olan etkisi ile, geleceğe dönük hareketini içerir. Tüm bilinç eksik ve sınırlıdır, tam dikkat sınırlamalarıyla birlikte bilinci içerir ve böylece sınırlan, sınırlamaları kırmaya yetkindir. Tüm düşünce koşullanmıştır ve düşünce kendini koşullanmalardan arındıramaz. Düşünce zaman ve deneyimdir; temelde dikkat etmemenin bir sonucudur.

Tam dikkat nasıl oluşur? Herhangi bir yöntem ya da dizge

olamaz; bunlar sözünü verdikleri bir sonucu oluştururlar. Ama tam dikkat bir sonuç değildir, sevginin bir sonuç olmadığı gibi; herhangi bir hareketle başlatılamaz, ortaya çıkarılamaz. Tam dikkat, dikkatsizliğin sonuçlarının olumsuzlanmasıdır, ama bu olumsuzlama, dikkati bilmek değildir. Yanlış olan yadsınmalıdır, ama doğru olanı zaten bildiğiniz için değil; doğru olanı bilseydiniz, yanlış var olmayacaktı. Doğru, yanlışın karşıtı değildir; sevgi, nefretin karşıtı değildir. Nefreti bildiğiniz için sevgiyi bilmezsiniz. Yanlışın yadsınması, dikkatsizlik unsurlarının yadsınması, tam bir dikkate ulaşma arzusunun sonucu değildir. Yanlışı yanlış olarak görmek, doğruyu doğru olarak ve yanlışta doğruyu görmek, karşılaştırmanın sonucu değildir. Yanlışı yanlış olarak görmek dikkattir. Dikkatsizliğin sonucu olan sanı, yargılama, değerlendirme, bağlılık vb. olduğunda, yanlış yanlış olarak görülemez. Dikkatsizliğin bütün yapısını görmek tam dikkattir. Dikkatli bir zihin, boş bir zihindir.

Başkalığın saflığı, onun olağanüstü ve akıl sır ermez gücüdür. Olağandışı dinginliğiyle bu sabah oradaydı.

16 Eylül

Açık, berrak bir akşamüstüydü; tek bir bulut bile yoktu. Bir kasabada, bu tür bir akşamın yaşanmasını şaşırtıcı kılacak denli güzeldi. Ay kulenin kemerleri arasındaydı ve manzara tümüyle yapay ve gerçek dışı görünüyordu. Hava bir yaz akşamını anımsatacak kadar yumuşak ve hoştu. Balkon çok sessizdi ve tüm düşünceler yatışmıştı, meditasyon herhangi bir doğrultuda olmaksızın, kendiliğinden gelen bir hareket gibi görünüyordu. Oysa bir yönü vardı. Hiçbir yerde başlamayıp her şeyin özünün olduğu geniş, ölçülemez boşluğa yayılıyordu. Bu boşlukta yayılan, patlayan bir hareket vardır, ki bunun patlaması yaratılış ve yıkımdır. Sevgi, bu yıkımın özüdür.

Ya korku aracılığıyla ararız ya da bundan özgür olarak, herhangi bir güdü olmadan ararız. Bu arayış hoşnutsuzluktan kaynaklanmaz; her tür düşünce ve duygudan hoşnut olmayıp bunların anlamını görmek, hoşnutsuzluk değildir. Hoşnutsuzluk, düşünce ve duygular, bir tür bannak, başarı, sevindirici bir konum, bir inanç vb. bulduğunda, kolayca doyurulur ve ancak söz konusu bannak saldırıya uğradığında, sallandığında ya da yıkıldığında yeniden yükselir. Bu döngüyü çoğumuz biliriz—umut ve çaresizlik. Nedeni hoşnutsuzluk olan arayış, yalnızca çeşitli yanılsamalara, toplu ya da özel bir yanılsamaya, sayısız albeninin oluşturduğu bir hapishaneye yol açabilir. Ama herhangi bir güdü olmaksızın bir arayış da vardır; o zaman bu bir arayış mıdır? Arayış daha önceden bilinen ya da hissedilen ya da kurallaştırılan bir amacı, bir hedefi çağrıştırır, değil mi? Kurallaştırıldığında bu, bildiği ya da deneyimlediği her şeyi bir araya toplayan düşüncenin bir hesaplamasıdır; aranan şeyin bulunabilmesi amacıyla yöntemler ve dizgeler oluşturulmuştur. Bu kesinlikle arayış değildir; bu yalnızca, doyurucu bir sona ulaşma, yalnızca, bir kuram ya da inancın sunduğu belirli bir söz ya da düşe sığınma arzusudur. Bu arayış değildir. Korku, doyum, kaçış önemlerini yitirdiklerinde, arayış olur mu?

Tüm arayıştaki güdüler silinirse—hoşnutsuzluk ve başarı güdüsü ölür—arayış olur mu? Arayış olmadığı zaman bilinç çürür mü, durur mu? Tam tersi bu arayış, bir inançtan diğerine, bir kiliseden diğerine gidiş, olanı anlamak için o temel enerjiyi uyandırır. *Olan* ise hiç yeni değildir; hiçbir zaman değildi ve hiçbir zaman olmayacak. Bu enerjinin açığa çıkışı ancak her tür arayış biçimi sona erdiğinde olanaklıdır.

17 Eylül

Sıcak, boğucu bir gündü, güvercinler bile gizleniyordu ve

hava sıcaktı ve bu bir şehirde hiç de hoş değildi. Serin bir geceydi ve gökte parlayan birkaç yıldızı, şehrin ışıkları bile solduramıyordu. Yıldızlar şaşırtıcı bir yoğunlukla oradaydı.

Başkalığın bir günüydü; bütün gün, sessizce seyretti ve bazı anlarda parladı, çok yoğunlaştı ve yine sessizleşti, sessizce devam etti. Tüm yoğunluğuyla orada olması bütün hareketleri olanaksız kıldı; kişiyi oturmaya zorluyordu. Gecenin yarısında uyanıldığında, büyük bir güç ve enerjiyle oradaydı. Terasta fazla baskın olmayan şehrin gürültüsüyle birlikte, her tür meditasyon yetersiz ve gereksiz kaldı, çünkü tüm gücüyle o oradaydı. Bu bir kutsamaydı ve her şey oldukça aptalca ve çocukça geliyordu. Bu anlarda, beyin her zaman son derece sessizdir, ama kesinlikle uyumaz ve bedenin tümü hareketsiz kalır. İlginç bir durumdur.

Kişi, nasıl da az değişiyor. Belirli bir zorlama, dışsal ve içsel açıdan baskı aracılığıyla kişi değişiyor, bu aslında bir uyarlamadır. Birtakım etkiler, bir sözcük, bir hareket kişinin alışkanlık kalıbını, pek fazla olmasa da değiştirtiyor. Propaganda, bir gazete, bir olay, yaşamın gidişatını belirli ölçülerde değiştirebiliyor. Korku ve ödül düşüncenin alışkanlığını, yalnızca bunu başka bir kalıpta yeniden yapılandırmak için kırıyor. Yeni bir buluş, yeni bir hırs, yeni bir inanç, bazı değişimlere neden oluyor. Ama tüm bu değişiklikler, tıpkı su üzerindeki güçlü rüzgâr gibi, yüzeyde kalıyor; bunlar temelde, derin ve yıkıcı değiller. Bir amaç aracılığıyla gelen değişimler, aslında değişim değildir. Ekonomik, toplumsal devrim bir tepkidir ve tepki aracılığıyla meydana gelen tüm değişimler kökten bir değişim değildir; bu yalnızca modelde bir değişimdir. Bu tür değişimler, yalnızca bir uyarlama, rahatlığa, fiziksel açıdan ayakta kalmaya, güvenliğe yönelik mekanik bir arzu demektir.

Temel dönüşümü ortaya çıkaran nedir? Gizli ve açık olarak bilinç, tüm düşünce, duygu, deneyim düzeneği, zaman ve uzayın sınırlan içindedir. Bu bölünemez bir bütündür; bilinçli ve gizli bölünme yalnızca, iletişim kolaylığı sağlaması açısından vardır, ama bu bölünme gerçek değildir. Bilincin üst düzeyi, kendini dönüştürebilir ve dönüştürür, kendini uyarlayabilir, kendini değiştirebilir, kendini yenileyebilir, yeni bilgi, teknik edinebilir; yeni bir toplumsal, ekonomik kalıba uymak için kendini değiştirebilir, ama söz konusu değişimler yüzeysel ve hassastır. Bilinçaltı, gizli olan rüyalar aracılığıyla tepilerini, isteklerini, biriktirilmiş arzularını ima edebilir, bunlar hakkında ipucu verebilir. Rüyaların yorumlanması gerekir, ama bunu yorumlayan kişi her zaman koşullanmıştır. Uyanık saatlerde, uçuşan her düşünce ve duygunun anlaşıldığı kesin bir farkındalık olduğunda, rüyalara gerek kalmaz; böylece uykunun tamamıyla farklı bir anlamı olur. Gizli olanın çözümlenmesi, gözlemleyen ve gözlemleneni, yargılanan şeyi ve sansür uygulayanı çağnştırır. Bunda yalnızca çatışma olmakla kalmaz, gözlemleyenin kendisi koşullanmıştır ve değerlendirmesi, yorumlaması hiçbir zaman doğru olamaz; saptırılmış, çarpıtılmış olur. Böylece, kendi kendini çözümleme ya da başka birinin çözümlemesi, ne kadar profesyonel olursa olsun, bazı yüzeysel değişikliklere, bir ilişkide uyarlamalara vb. neden olabilir, ama çözümleme, bilincin kökten bir dönüşümünü sağlamaz. Çözümleme, bilinci dönüştüremez.

18 Eylül

İkindi güneşi ırmağa ve uzun cadde boyunca sıralanan sonbahar ağaçlarının koyu kırmızı yapraklarına yansımıştı; renkler, çok çeşitli ve yoğun bir ışık sergiliyordu; dar ırmak alevlenmişti. İskele boyunca, tekne gezintisi için uzun bir kuyruk oluşmuştu ve araçlardan korkunç bir gürültü yayılıyordu. Sıcak bir gündü, büyük şehir neredeyse katlanıla-

maz olmuştu; gökyüzü berraktı ve güneş acımasızca yakıyordu. Ama bu sabah çok erken saatte, Orion tam tepedeyken ve ırmak boyunca yalnızca bir iki araç geçtiğinde, terasta sessizlik ve ölümün eşiğinde gibi tam bir zihin ve yürek açıklığıyla meditasyon vardı. Tamamıyla açık olmak, son derece kırılabilir olmak, ölümdür. Böylece ölüm, bannabileceği bir köşe bulamaz; yalnızca gölgede, düşünce ve arzunun gizli oyuklarında ölüm vardır. Ama ölüm, korku ve umut içinde kuruyup giden bir yürek için, her zaman oradadır; her zaman, düşüncenin beklediği ve gözlediği yerdedir.

Meditasyon bilincin sınırlarını yıkar; düşünce düzeneğinin ve düşüncenin uyandırdığı duyguyu kırar. Bir yöntem, ödül ve cezaya dayalı bir dizgeye sıkışmış meditasyon, enerjiyi bozar ve bunu uysallaştırır. Meditasyon, enerjiyi bolluk içinde özgür bırakmaktır; denetim, disiplin ve baskı, bu enerjinin saflığını bozar. Meditasyon, hiç kül bırakmadan yoğun bir biçimde yanan bir alevdir. Sözcükler, duygu, düşünce her zaman arkalarında kül bırakır ve küller üzerinde yaşamak dünyadaki eğilimidir. Meditasyon tehlikedir, çünkü herşeyi yıkar, geride hiçbir şey, arzunun tek bir fısıltısı bile kalmaz ve bu olağanüstü, ölçülemez boşlukta yaratma ve sevgi vardır.

Devam etmek gerekirse—kişisel ya da profesyonel çözümleme, bilincin dönüşümünü sağlamaz. Hiçbir çaba bunu dönüştüremez; çaba, çatışmadır ve çatışma yalnızca bilinç duvarlarını güçlendirir. Her ne kadar mantıklı ve sağlıklı olsa da akıl, bilinci özgür kılamaz, çünkü akıl, etki, deneyim ve bilgi tarafından örülmüş bir fikirdir ve tüm bunlar bilincin çocuklarıdır. Tüm bunlar bir yanlış, dönüşüme yanlış bir yaklaşım olarak görüldüğünde, yanlışın yadsınması, bilincin boşaltılmasıdır. Hakikatin karşıtı yoktur, sevginin de;

karşıtın izlenmesi hakikate götürmez, yalnızca karşıtın yadsınmasına götürür. Bu, umudun ya da ulaşmanın bir sonucu olduğu zaman, yadsıma yoktur. Ancak ödül ya da değiş tokuş olmadığında, yadsıma vardır. Vazgeçme ancak, vazgeçme hareketinde kazanç olmadığında ortaya çıkar. Yanlışın yadsınması, karşıtı ile birlikte olumlu olandan özgürleşmedir. Olumlu olan, kabul etmeyi, uygunluğu, öykünmeyi ve bilgisi dahil deneyimi ile yetkedir.

Yadsıma tek başına olmaktır; bağımlılık ve bağlılık ile birlikte tüm etki, gelenek ve gereksinimler söz konusu olduğunda tek başına olmaktır. Tek başına olmak, koşullanmayı, arkatasarı yadsımaktır. Bilincin var olduğu ve varlığını sürdürdüğü çerçeve, kendi koşullanmasıdır; bu koşullanmanın seçme şansı olmaksızın farkındalığı ve bunun tam bir yadsıması, tek başına olmaktır. Bu tek başınalık, soyutlanma, yalnızlık, kendiyle sınırlı uğraş değildir. Tek başınalık, yaşamdan el etek çekme değildir; tam tersi bu, çatışma ve üzüntüden, korku ve ölümden tam bir özgürlüktür. Bu tek başınalık, bilincin dönüşümüdür; olanın tam bir değişimidir. Bu tek başınalık boşluktur, bu ne olanın ne de olmayanın olumlu halidir. Bu boşluktur; bu boşluk ateşinde zihin genç, yeni ve saf kılınır. Yalnızca saflık zamansız, yeni olanı alabilir, ki bu hep kendini yıkmaktadır. Yıkmak yaratmaktır. Sevgi olmadan, yıkım olmaz.

Devasa şehrin ötesinde, tarlalar, ormanlar, tepeler uzanıyordu.

19 Eylül

Yalnızca gelecek var mıdır? Önceden planlanmış bir yarın vardır; yapılması gereken bazı şeyler, aynı biçimde yapılması gerekli tüm işleriyle birlikte yarından sonraki gün, gelecek hafta ve gelecek yıl da vardır. Bunlar tamamıyla de-

ğiştirilemez, belki biraz dönüştürülebilir ya da üzerinde bazı değişiklikler yapılabilir, ama sayısız yarın oradadır; bunlar yadsınamaz. Buradan oraya, yakın ve uzak arasında uzay vardır, kilometrelerce uzaklık vardır; varlıklar arasındaki uzay; düşüncenin bir anda kapladığı uzaklık; ırmağın diğer yanı ve uzaktaki ay arasındaki uzaklık. Uzayı, uzaklığı kaplayan zaman ve ırmağı aşmak için gerekli zaman; buradan oraya zaman bu uzaklığı kaplamak için gereklidir, bu bir dakika, bir gün ya da bir yıl alabilir. Bu zaman, güneşe ve saate göredir ve ulaşmak için bir araçtır. Bu oldukça yalın ve açıktır. Bu mekanik, kronolojik zamandan ayrı bir gelecek var mıdır? Zamanın gerekli olduğu bir varış, bir son var mıdır?

Güvercinler, sabah çok erkenden çatıdaydılar; ötüyorlar, birbirlerini gagalıyorlar ve izliyorlardı. Güneş henüz yükselmemişti ve gökyüzüne dağılmış birkaç bulut kümesi vardı; henüz renge bürünmemişlerdi ve trafiğin uğultusu henüz başlamamıştı. Bildik gürültünün başlamasına daha çok zaman vardı ve tüm bu duvarların ötesinde bahçeler bulunuyordu. Dün akşam üzerinde yürümenin yasak olduğu çimenler—güvercinler ve birkaç serçe dışında—çok yeşildi, parlak bir yeşil ve çiçekler olağanüstü bir biçimde parlıyordu. Bundan başka her yerde, insanlar etkinliklerini ve bitmeyen işlerini sürdürüyorlardı. Büyük bir gücü ve duyarlığı yansıtan kule, şimdi parlak ışıkta aydınlanacaktı. Çimenler cılızlaşmıştı ve çiçeklerin solması yakındı, çünkü sonbahar her yerdeydi. Ama güvercinlerin çatıda, terasta olmasından çok önce meditasyon bir hoşnutluktu. Bu kendinden geçme için hiçbir neden yoktu—sevinçli olmak için bir nedeniniz olursa, bu artık sevinç değildir; bu yalnızca oradaydı ve düşünce bunu kavrayıp bunu bir anıya dönüştüremezdi. Düşüncenin bununla oynayamayacağı kadar güçlü ve etkindi, düşünce ve duygular büyük bir sessizliğe,

sakinliğe büründü. Bu, dalgalar halinde üst üste geldi, hiçbir şeyin içine alamayacağı canlı bir şeydi ve bu sevinçle birlikte kutsama vardı. Tüm bunlar tüm düşünce ve isteğin çok üstündeydi. Bir varış var mıdır? Varmak, üzüntü içinde ve korkunun gölgesinde olmaktır. İçsel bağlamda bir varış, ulaşılacak bir amaç, kazanılacak bir hedef var mıdır? Düşünce bir hedef saptamıştır, Tanrı, mutluluk, başarı, erdem vb. Ama düşünce yalnızca bir tepkidir; belleğin bir yanıtıdır ve düşünce, olan ile olması gereken arasındaki uzayı kaplamak için zamanı doğurur. Olması gereken ideal olan sözlüdür, kuramsaldır; gerçekliği yoktur. Gerçek olanın zamanı yoktur; ulaşılacak bir hedefi, kat edilecek bir uzaklığı yoktur. Olgu vardır ve bundan başkası yoktur; ideal, başarı, hedef, gerçek olgudan bir kaçıştır. Olguda, zaman ve uzay yoktur. Öyleyse ölüm var mıdır? Bir solup gitme söz konusudur; fiziksel organizma düzeneği bozulur, eskir, bu da ölümdür. Ama bu kaçınılmazdır, tıpkı bu kalemin ucunun aşınacağı gibi. Korkunun nedeni bu mudur? Yoksa bunun nedeni, olma, kazanma, başarma dünyasının ölümü müdür? Bu dünyanın geçerliği yoktur; bu, yapma inançların, kaçışın dünyasıdır. Olgu, ne olduğu ve ne olması gerektiği birbirinden tamamıyla farklı iki şeydir. Olması gereken zamanı ve uzaklığı, üzüntü ve korkuyu içerir. Bu yaprakların ölümü ise yalnızca olgudur, olandır. Olanın geleceği yoktur; zamanı besleyen düşünce, olgu üzerinde işleyemez; düşünce olguyu değiştiremez, yalnızca bundan kaçabilir ve kaçışa yönelik tüm dürtüler öldüğünde ise, bu olgu olağanüstü bir dönüşüm geçirir. Ama düşüncenin, ki bu zamandır, ölmesi gerekir. Düşünce bağlamında zaman olmadığında, olgu, olan var mıdır? Düşünce bağlamında zaman yıkıldığında, herhangi bir yöne doğru hareket yoktur, kapsanacak alan yoktur, yalnızca boşluğun dinginliği vardır. Bu sürekliliğin, oluşmanın anısı bağlamında, dün, bugün ve yarın kapsamında zamanın tamamıyla yıkılmasıdır.

Böylece oluş zamansızdır, yalnızca etkin şimdidir, ama bu şimdi zamana bağlı değildir. Bu, düşüncenin ve duygunun sınırlamaları olmaksızın dikkattir. Sözcükler, iletişim kurmak için kullanılır ve sözcükler, simgeler, kendi içlerinde herhangi bir anlam taşımazlar. Yaşam her zaman, etkin şimdidir; zaman ise hep geçmişe ve dolayısıyla geleceğe aittir. Zamanın ölümü, şimdide yaşamdır. Ölümsüz olansa, bilincinizdeki yaşam değil, bu yaşamdır. Zaman, bilinç kapsamında düşünülür ve bilinç bunun sınırları çerçevesinde tutulur. Düşünce ve duygu ağı çerçevesinde sürekli korku ve üzüntü vardır. Üzüntünün sona ermesi, zamanın sona ermesidir.

23Eylül

Sıcak ve bahçelerde bile oldukça boğucu bir gündü; sıcaklar uzun bir süredir devam ediyordu, bu pek olağan değildi. İyi bir yağmur ve serin bir hava hoş olacaktı. Bahçelerde çimenleri suluyorlardı, sıcağa ve yağmur kıtlığına rağmen çimenler parlak ve ışıltılıydı, çiçekler ise harika görünüyordu; bazı ağaçlar çiçekliydi, bu da mevsim dışıydı, çünkü kış çok geçmeden kapımıza dayanacaktı. Güvercinler her yere dağılmıştı, çocuklardan sakınıyorlardı, çünkü bazı çocuklar onları eğlence için avlıyorlardı, güvercinler bunu biliyordu. Güneş, ağır, donuk bir gökyüzünde kızarmıştı; çiçekler ve çimenler dışında, renk yoktu. Irmak donuktu ve tembelce akıyordu.

O saatte meditasyon özgürlüktü ve tıpkı güzel ve dingin bilinmeyen bir dünyaya girmekti; bu, imge, simge ya da sözcüğün olmadığı, anı dalgalanmalarının yaşanmadığı bir dünyadır. Sevgi, her dakikanın ölümüydü ve her ölüm, sevginin yenilenmesiydi. Bu, bağlılık değildi, kökleri yoktu; nedensizce çiçek açtı ve bu, bilincin sınırlarını, dikkatlice kurulmuş duvarlarını yakıp yıkan bir alevdi. Bu, düşünce

ve duygunun ötesinde güzellikti; bir tabloya, sözcüklere ya da mermere dönüştürülmüştü. Meditasyon sevinçti ve bununla birlikte bir kutsama geldi.

Herkesin güç, paranın gücü, konum, yetkinlik, bilgi için kıvranması ne kadar da tuhaf. Güç kazanmada çatışma, karmaşa ve üzüntü vardır. Yaşamdan elini eteğini çekmiş biri ve politikacı, ev kadını ve bilim adamı bunun arayışındalar. Bunu elde etmek için birbirlerini öldürecekler ve yok edecekler. Kendilerini dine adayanlar, benliğini yadsıma, denetim, baskı aracılığıyla o gücü kazanırlar; politikacı, sözü, yetkinliği, akıllılığı ile o gücü elde eder; eşlerin birbirine egemen olma isteği, bu gücü elde etmeyi amaçlar; Tanrısının sorumluluğunu yüklenen rahip, bu gücü bilir. Herkes bu gücü arar, tanrıya ya da dünyaya özgü güçle bağdaştırılmayı ister. Güç yetkeyi besler ve bununla, çatışma, karmaşa ve üzüntü gelir. Yetke, buna sahip olan kişiyi ve bunun yakınında olanları ya da bunu arayanları yozlaştırır. Rahibin, ev kadınının, liderin ve etkin bir organizatörün, azizin ve yerel bir siyasetçinin sahip olduğu güç kötüdür; güç ne kadar fazlaysa, kötülük de o kadar büyük olur. Bu her insanın kaptığı, bağrına bastığı ve tapındığı bir hastalıktır. Ama bununla her zaman, sonsuz çatışma, karmaşa ve üzüntü ortaya çıkar. Buna rağmen, kimse bunu yadsımaz, bunu bir yana atmaz.

Buna son derece saygın ve kabul edilebilir kılınan hırs, başarı ve acımasızlık eşlik eder. Bütün toplumlar, tapınak ve kiliseler bunu kutsar ve böylece sevgi saptırılır ve yıkılır. Kıskançlığa tapılır ve birbiriyle yarışma ahlâka uygundur. Bununla birlikte korku, savaş ve üzüntü gelir, ama kimse bunları bir yana bırakmaz. Gücü her biçimiyle yadsımak erdemin başlangıcıdır; erdem açıklıktır; çatışma ve üzüntüyü uzaklaştırır. Bu yozlaştırıcı enerji, sonsuz kurnazca etkinlik-

leriyle birlikte, her zaman kaçınılmaz zararlarını ve sefaletini getirir; bunun sonu yoktur; çoğu, yasalar ya da ahlâka uygun inançlar yoluyla sınırlandırılmış, düzenlenmiş olsa da, karanlık ve davetsiz bir biçimde su yüzüne çıkar. Çünkü oradadır, kişinin düşüncelerinin ve arzularının gizli köşelerinde saklıdır. Çatışma, karmaşa ve üzüntünün olmaması için bunların incelenmesi ve anlaşılması gerekir. Herkes bunu, bir diğeri aracılığıyla değil, herhangi bir ödül ya da ceza sistemi aracılığıyla değil, kendisi yapmalıdır. Herkes kendi kişiliğinin, yapısının farkında olmalıdır. Ne olduğunu görmek, olanın sonudur.

Karmaşası, çatışması ve üzüntüsüyle, bu gücün tamamıyla sona ermesi sonucu, herkes olduğu gibi kendisiyle—bir anılar yumağı ve derinleşen yalnızlıkla—yüzleşir. Güç ve başan arzusu, bu yalnızlıktan ve anılar anlamına gelen küllerden kaçıştır. İlerleyebilmek için, kişi bunları görmelidir, kınamamalı ya da olanın korkusuyla bunlardan sakınmamalı; bunlarla yüzleşmelidir. Korku yalnızca, olgudan, olandan, kaçma hareketinde ortaya çıkar. Kişi tamamıyla ve kesinlikle, gönüllü olarak ve kolayca, güç ve başarıyı bir yana bırakmalıdır ve böylece yüzleştiğinde, gördüğünde ve edilgin olarak farkında olduğunda, küller ve yalnızlık tamamıyla farklı bir anlam taşır. Bir şeyle birlikte yaşamak, bunu sevmektir, buna bağlanmak değil. Yalnızlığın külleriyle yaşamak için, büyük bir enerji olmalıdır ve bu enerji, artık korku olmadığında ortaya çıkar.

San Francisco, 11 Mart 1973

Korku içinde sürdürülmüş bir yaşam karanlık, çirkin bir yaşamdır. Çoğumuz çeşitli şeylerden korkarız ve zihnin korkudan tamamıyla özgür olup olamayacağını incelemeliyiz. Hiç kimse hazdan özgür olmayı istemez, ama hepimiz korkudan özgür olmayı isteriz; her ikisinin de birlikte gittiğini görmüyoruz; bunlann her ikisi de düşünce tarafından beslenir. İşte bu nedenle düşünceyi anlamak son derece önemlidir.

Ölüme, yaşama ilişkin korkulanmız var, karanlıktan, komşumuzdan korkuyoruz, kendimizden, işimizi kaybetmekten korkuyoruz, güvensizlik duyuyoruz ve zihnin derin tabakalarında gizli korkunun derin bilinçaltı katmanlarından korkuyoruz. Zihnin korkudan özgür olması ve böylece gerçekten yaşamdan tat almak için özgür olması—hiçbir çözümleme yapmadan—olanaklı mıdır? Hazzın peşinden koşmaması, yaşamdan tat alması olanaklı mıdır? Korku var olduğu sürece bu olanaklı değildir. Çözümleme korkuyu dağıtır mı? Yoksa çözümleme, zihnin korkudan özgürleşmesini felç etme biçimi midir? Çözümleme yoluyla felç etme. Çözümleme, entelektüel bir eğlence biçimidir. Çünkü çözümlemede çözümleyen ve çözümlenen vardır, çözümleyen bir profesyonel olabilir ya da çözümleyen kişi siz olabilirsiniz. Çözümleme yapıldığında, çözümlenenle çözümleyen arasında bölünme olur ve bundan da çatışma

çıkar. Çözümlemede zamana gerek duyarsınız; günler, yıllar geçirirsiniz—bu da size harekete geçmeyi erteleme olanağını tanır.

Şiddet sorununu tümüyle ve sonsuza kadar çözümleyebilir, bunun nedenlerine yönelik açıklamalar arayabilirsiniz. Şiddetin nedenlerine ilişkin pek çok kitap okuyabilirsiniz. Tüm bunlar zaman alır ve bu arada siz, şiddetin keyfini çıkarabilirsiniz. Çözümleme bölünmeyi ve hareketin ertelenmesini gerektirir ve dolayısıyla çözümleme daha fazla çatışmayı getirir, daha az değil. Çözümleme, zaman gerektirir. Bunun hakikatini gözlemleyen bir zihin, çözümlemeden özgürdür ve şiddeti dolaysız bir biçimde ele almaya yetkindir ki bu da 'olan'dır. Kendinizde şiddeti gözlemlediğinizde, korku aracılığıyla ortaya çıkan güvensizlik, yalnızlık duygusu, bağımlılık, hazlarınızın kesilmesi vb. aracılığıyla ortaya çıkan şiddeti gözlemlediğinizde, bunun farkında olduğunuzda, bunu tamamıyla çözümlemeye başvurmaksızın gözlemlediğinizde, çözümleme aracılığıyla 'olanı' aşmak için dağılmış olan enerjinin tümüne sahip olursunuz.

Yaşadığımız toplum tarafından bize aktarılan, geçmişten miras kalan, kökleri derinlerde gizli korkuların hepsi nasıl açığa çıkarılabilir, öyle ki zihin tamamıyla ve bütünüyle bu korkunç şeyden özgür kalsın? Bu, rüyalann çözümlenmesi aracılığıyla olabilir mi? Çözümlemenin saçmalığını açıkça görebiliyoruz. Rüyalar aracılığıyla, şiddetten özgür olacak mısınız?

Uzmanlar rüya görmeniz gerektiğini, yoksa çıldıracağınızı söylerler. Neden rüya görmeniz gereksin ki? Zihin hem gündüz, hem de gece sürekli etkin olursa dinlenemez, yeni bir canlılığa kavuşamaz. Zihin ancak tamamıyla sessiz, uykuda, kesinlikle dingin olduğunda kendini yeniler. Rüya

çözümlemesi de kolayca kabul ettiğimiz o yanılgılardan biri midir? Rüyalar, uyku aracılığıyla günlük etkinliklerimizin devamıdır, ama siz gün boyunca bir düzen kurarsınız—bir tasarı, toplum düzeni ya da dinsel yaptırımlara göre bir düzenden söz etmiyorum; bu düzen değil, uygunluk sağlamaktır. Uygunluk sağlamanın, boyun eğmenin olduğu yerde düzen yoktur. Düzen ancak kendi yaşamınızın uyanık olduğunuz saatlerinde ne kadar düzensiz olduğunu gözlemlediğinizde gelir. Düzensizliğin gözlemlenmesi yoluyla düzen gelir. Günlük yaşamda bu tür bir düzeniniz olduğunda ise, rüyalar tamamıyla gereksiz kalır.

Öyleyse kişi korkunun tamamını, bunun kökenini, nedenini gözlemleyebilir mi, yoksa bunun yalnızca dallarını mı gözlemleyebilir? Zihin korkuyu, ister bu zihnin derinliklerinde ister bunun günlük dışa vurulan ifadelerinde gizli olsun gözlemleyebilir, bunun farkında olabilir, buna tam bir dikkat verebilir mi?—örneğin dünkü acının, bugün yinelenmesi ya da yarın yinelenmesi korkusu, işini kaybetme korkusu, dışsal bağlamda olduğu kadar içsel bağlamda da güvensiz olma korkusu, son olarak ölüm korkusu gibi. Korkunun sayısız biçimi vardır. Her bir dalını kesmeli miyiz, yoksa korkunun tamamını mı kavramalıyız? Zihin korkuyu bütünüyle gözlemlemeye yetkin midir? Biz korkuyu parçalarıyla ele almaya alıştık ve korkunun tamamıyla değil, parçalarıyla ilgileniyoruz. Korkunun tamamını gözlemlemek, herhangi bir korku ortaya çıktığında buna tam bir dikkat vermektir. İsterseniz bunu çağırabilirsiniz ve korkunuza tamamıyla, bütünüyle bakabilirsiniz, bunu korkuya bakan bir gözlemci gibi yapmayabilirsiniz.

Biliyorsunuz, öfkeye, kıskançlığa, korkuya ya da hazza, gözlemleyen olarak bakıyoruz. Korkudan kurtulmayı ya da hazzın peşinden gitmeyi istiyoruz. Öyleyse her zaman bir

gözlemleyen, bir gören, bir düşünen vardır, dolayısıyla biz korkuya, sanki dışarıdan içeriyi gözler gibi bakıyoruz. Peki, gözlemleyen olmadan korkuyu gözlemleyebilir misiniz? Yalnızca bu soruyu ele alın: Korkuyu gözlemleyen olmadan gözlemleyebilir misiniz? Gözlemleyen geçmiştir. Gözlemleyen, korku olarak adlandırdığı tepkiyi, geçmiş bağlamında tanır; bunu korku olarak adlandırır. Böylece her zaman, geçmişten şimdiye bakar ve bu nedenle, gözlemleyenle gözlemlenen arasında bölünme vardır. Öyleyse korkuyu, buna geçmiş, başka bir deyişle gözlemleyen bağlamında bir tepki olmaksızın gözlemleyebilir misiniz?

Bunu açıklayabildim mi? Bakın, bana söverseniz ya da beni överseniz, tüm bunlar belleğin birikimidir, ki bu da geçmiştir. Geçmiş, gözlemleyendir, düşünendir. Size geçmişin gözleriyle bakarsam, size yepyeni bir biçimde bakmamış olurum. Öyleyse sizi hiçbir zaman doğru bir biçimde görmem, sizi yalnızca zaten bozulmuş, zaten bulanıklaşmış gözlerle görürüm. Korkuyu geçmiş olmadan gözlemleyebilir misiniz? Bu korkuyu adlandırmamak, *korku* sözcüğünü hiç kullanmamak, ama yalnızca gözlemlemek anlamına gelir.

Tamamı gözlemlediğinizde—bu tam dikkat ancak gözlemleyen, başka bir deyişle geçmiş olmadığında olanaklıdır—korku bağlamında bilincin tüm içeriği dağılır.

Dıştan gelen korku ve içten gelen korku vardır. Oğlumun bir savaşta öldürüleceği korkusu. Savaş dışsaldır, yaratılan teknoloji bu denli korkunç boyutlarda yıkıcı araçlar geliştirmiştir. İçsel bağlamda oğluma tutunuyorum, onu seviyorum ve onu yaşadığı topluma uyması için eğittim ve bu toplum ondan öldürmesini istiyor. Böylece korkuyu hem içsel bağlamda, hem de oğlumu öldürecek savaş olarak ad-

landırılan o yıkıcı şey bağlamında kabul ediyorum. Bunu oğluma duyduğum sevgi olarak adlandırıyorum! Bu korkudur. Büyük ölçüde yozlaşmış, ahlâksız bir toplum yarattık; yalnızca daha çoğuna sahip olmakla, tüketicilikle ilgilenen bir toplum.

Biliyorsunuz, şefkat duygumuz yok. Bir sürü bilgimiz, deneyimimiz var. Tıbbi, teknolojik, bilimsel açıdan olağanüstü şeyleri başarabiliriz, ama hiçbir biçimde şefkat duygumuz yok. Şefkat, bütün insanlar ve hayvanlar, doğaya karşı tutku beslemektir. Korku olduğunda, zihin sürekli hazzı aradığında şefkate nasıl yer olabilir? Korkuyu denetlemek, bunu bastırmak istiyorsunuz ve aynı zamanda şefkat de istiyorsunuz. Siz hepsini istiyorsunuz. Ama buna sahip olamazsınız. Şefkate ancak korku olmadığında sahip olursunuz. İlişkimizde korkuyu anlamak da işte bu nedenle çok önemlidir. Bu korku söz konusu tepkiyi, bunu adlandırmadan gözlemleyebilirseniz, tamamıyla sökülüp atılabilir. Bunun adlandırılması, geçmişin yansımasıdır. Böylece düşünce, hazzı destekler ve bunu arar, düşünce aynı zamanda korkuyu güçlendirir—yarın olabileceklerden korkarım; işimi kaybetmekten korkarım; ölüm anlamında zamandan korkarım.

Öyleyse düşünce korkudan sorumludur. Oysa biz, düşünce içinde yaşarız. Günlük etkinliklerimiz düşünceye dayanır. Düşüncenin, insan ilişkilerindeki yeri nedir? Eğer bir yere sahipse, ilişki tekdüze, mekanik, günlük, anlamsız haz ve korkudur.

Saanen 31 Temmuz 1974

Krishnamurti: Eğer ben ciddi biriysem, neden sayısız bilinçli ve bilinçsiz korku olduğunu bulmak isterim. Kendime, bu korkunun neden var olduğunu, bunun merkezi etkeninin ne olduğunu sorarım. Size nasıl sorgulamanız gerektiğini göstermeye çalışıyorum. Zihnim, korktuğumu biliyorum der—sudan, karanlıktan korkuyorum; bazı kişilerden korkuyorum; bir yalan söyledim, bunun ortaya çıkmasından korkuyorum; uzun boylu, güzel olmayı istiyorum, ama değilim, bunun için korkuyorum. Sorguluyorum. Böylece pek çok korkum var. Hiç bakmadığım derin korkuların ve yüzeysel korkuların olduğunu biliyorum. Şimdi hem gizli hem de açık korkularımı bulmak istiyorum. Bunların nasıl var olduklarını, nasıl oluştuklarını, kökenlerini bulmak istiyorum.

Peki, kişi bunu nasıl bulur? Adım adım ilerleyeceğim. Bu nasıl bulunabilir? Yalnızca zihin, korku içinde yaşamanın sinirsel olduğu kadar olağanüstü yıkıcı olduğunu gördüğünde bulabilir. Zihin ilk önce, bunun sinirsel olduğunu ve dolayısıyla sinirsel etkinliğin süreceğini ve yıkıcı olacağını görmelidir. Korkan bir zihnin, hiçbir zaman dürüst olamayacağını, korkan bir zihnin tutunmak için herhangi bir deneyimi yaratacağını görmek gerekir. Öyleyse ilk önce, korku olduğu sürece sefaletin kaçınılmaz olduğunu açıkça ve bütünüyle görmeliyim.

Şimdi, bunu görüyor musunuz? Bu ilk gerekliliktir. Bu ilk hakikattir: Korku olduğu sürece, karanlık vardır ve o karanlıkta, ne yaparsam yapayım, o hâlâ karanlıktır, hâlâ karmaşadır. Bunu çok açık bir biçimde, kısmen değil, bütünüyle görüyor muyum?

Soran: Kişi bunu kabul ediyor.

K: Kabul etme yoktur bayım. Karanlıkta yaşadığınızı kabul ediyor musunuz? Pekala, bunu kabul edin ve karanlık içinde yaşayın. Gittiğiniz her yere karanlığı taşıyorsunuz, o zaman karanlıkta yaşayın. Bununla yetinin.

S: Daha üstün bir hal var.

K: Karanlığın daha üstün bir hali mi?

S: Karanlıktan aydınlığa.

K: Görüyorsunuz, yine bir çelişki. Karanlıktan aydınlığa bir çelişkidir. Hayır bayım, lütfen. Ben sorgulamaya çalışıyorum ve siz bunu size göstermemi engellemeye çalışıyorsunuz.

S: Bu bir çözümleme.

K: Bu çözümlemeyle olmaz. Lütfen bayım, şimdi şu zavallı adamın söylediklerine kulak verin. Gizli ve yüzeysel, fiziksel ve psişik birçok korkum olduğunu biliyorum, bunun farkındayım, bilincindeyim. Bu alan içinde yaşadığım sürece, karmaşanın olacağını da biliyorum. Korkudan özgürlük olmadıkça, ne yaparsam yapayım bu karmaşayı temizleyemeyeceğim. Bu açıktır. Böylece korku olduğu sürece, karanlıkta yaşamamın kaçınılmaz olduğu hakikatini

gördüğümü, kendime söylüyorum—bunu ışık olarak adlandırabilir, bunu aşacağımı düşünebilirim, ama hâlâ bu korkuyu taşıyorum demektir.

Şimdi, bundan sonraki adım—çözümleme değil, yalnızca gözlemleme—zihin incelemeye, gözlemlemeye yetkin midir? Gözlemlemeyi ele alalım. Korku var olduğu sürece, karanlığın kaçınılmaz olduğunu anlarken, zihnim korkunun ne olduğunu ve bu korkunun derinliğini gözlemlemeye yetkin midir? Peki, gözlemleme ne anlama gelir? Korkunun bütün hareketini mi, yoksa bunun yalnızca bir parçasını mı gözlemleyebilirim? Zihin, korkunun bütün doğasını, yapısını, işlevini ve hareketini—yalnızca bunun parçalarını değil—gözlemleyebilir mi? Bütün sözcüğüyle, korkunun ötesine gitmeyi istememeyi kastediyorum, çünkü o zaman, bir yöne, bir dürtüye sahip olurum. Bir dürtü, bir yön olduğunda, bütünü görmem olanaksızdır. Bunun ötesine geçme ya da mantık yürütme isteği olduğunda, bütünü gözlemlemek olanaksızlaşır.

Düşüncenin herhangi bir hareketi olmadan gözlemleyebilir miyim? Bunu dinleyin. Korkuyu, düşünce hareketi aracılığıyla gözlemlersem, bu eksiktir, karanlıktır, açık değildir. Öyleyse, bu korkuyu—tümüyle—düşünce hareketi olmadan gözlemleyebilir miyim? Hemen atlamayın. yalnızca gözlemliyoruz. Çözümlemiyoruz, bu olağanüstü karmaşık korku haritasını yalnızca gözlemliyoruz. Korku haritasına baktığınızda, herhangi bir yönünüz varsa, buna yanlızca eksik bir biçimde bakıyorsunuz demektir. Bu açıktır. Korkunun ötesine gitmeyi istediğinizde, haritaya bakmazsınız. Öyleyse, herhangi bir düşünce hareketi olmadan, korku haritasına bakabilir misiniz? Hemen yanıt vermeyin, zamanınız çok.

Bu, gözlemlediğim sırada düşünce sona erebilir mi anlamına gelir. Zihin gözlemlediğinde, düşünce sessizleşebilir mi? Bundan sonra bana, düşüncenin nasıl sessiz olacağını soracaksınız. Değil mi? Bu yanlış bir sorudur. Ben, şimdi, gözlemlemeyle ilgileniyorum ve bu gözlemleme, düşüncenin herhangi bir hareketi, titreşimi, bir düşünce dalgası olduğunda engellenir. Böylece, benim dikkatim—lütfen bunu dinleyin—tamamıyla haritaya verilir ve dolayısıyla düşünce buna girmez. Size tamamıyla baktığımda, dışta hiçbir şey var olmaz. Anlıyor musunuz?

Öyleyse, bu korku haritasına, tek bir düşünce dalgası olmadan bakabilir miyim?

Saanen'de Son Konuşmalar 1985'*den* *14 Temmuz 1985*

Çocukluğumuzdan başlayarak inciniriz. Her zaman baskı, her zaman ödüllendirilme ve cezalandırılma duygusunu yaşarız. Siz beni incitecek bir şey söylersiniz ve bu beni incitir—değil mi? Öyleyse çocukluğumuzdan başlayarak incindiğimiz olgusunu anlıyoruz, yaşamımızın geri kalan bölümünde de bu incinmeyi taşırız—daha fazla incinmekten korkarız ya da incinmemeye çaba gösteririz, bu da bir tür dirençtir. Peki, bu incinmelerin farkında mıyız ve böylece kendi çevremize bir duvar, korku duvarı mı örüyoruz? Bu korku sorununa biraz daha girebilir miyiz? Benim kendi zevkim için değil, çünkü burada sözünü ettiğim sizsiniz. Çok derinlere inip neden insanların, hepimizin, binlerce yıldır korkuyla yaşadıklarını görebilir miyiz? Korkunun sonuçlarını görüyoruz—ödüllendirilmeme korkusu, başarısız olma korkusu, zayıflık korkusu, belirli bir noktaya gelmeniz gerektiği, ama buna yetkin olmadığınız duygusuna kapılmanın neden olduğu korku. Bu sorunu irdelemek sizi ilgilendiriyor mu? Bu, sorunu tamamıyla ve "Üzgünüm, bu çok zor" demeden sonuna kadar incelemek demektir. Bunu yapmak istiyorsanız, hiçbir şey çok zor değildir. *Zor* sözcüğü, sizi ilerlemekten alıkoyar. Ama bu sözcüğü bir yana atabilirseniz, bu çok karmaşık sorunu ele almaya başlaya-

biliriz.

Öncelikle buna neden katlanıyoruz? Arabanız çalışmazsa, en yakın tamirciye gidersiniz ve böylece gerekli onarım yapıldıktan sonra yolunuza devam edersiniz. Korkumuz olmaması için gidebileceğimiz ve bize yardım edecek kimse olmadığından dolayı mı? Soruyu anlıyor musunuz? Korkudan özgür olmak için birilerinden—psikologlardan, psikoterapistlerden, psikiyatrlardan, rahiplerden ya da gurulardan—yardım mı istiyoruz? Biz bunu yapıyoruz. Siz şimdi buna gülebilir, eğlenebilirsiniz, ama biz bunu her zaman içsel bağlamda yapıyoruz.

Yardım mı istiyoruz? Dua etmek bir tür yardımdır; korkudan özgür olmayı dilemek, bir tür yardımdır. Konuşmacının size, korkudan nasıl özgür olacağınızı söylemesi bir tür yardımdır. Ama size bunun nasıl olacağını söylemeyecek, çünkü hepimiz birlikte yürüyoruz, kendimiz için, korkunun nedenini keşfetmek amacıyla enerji harcıyoruz. Bir şeyi çok açık biçimde görürseniz, karar vermeye ya da seçmeye ya da yardım istemeye gerek kalmaz—harekete geçersiniz—değil mi? Korkunun bütün yapısını, iç doğasını açıkça görebiliyor muyuz? Korktunuz ve bunun anısı, size bunun korku olduğunu söylüyor.

Öyleyse bunu dikkatlice inceleyelim—konuşmacı bunu inceledikten sonra siz bunu onaylayacak ya da onaylamayacaksınız demek istemiyorum, siz kendiniz, sözel ya da entelektüel açıdan değil, irdeleyerek, sorgulayarak, araştırarak konuşmacıyla birlikte hareket edeceksiniz. Keşfediyoruz; tıpkı su bulmak için bir bahçeyi kazdığınız gibi araştırmak istiyoruz. Derin kazarsınız, dışarıda bekleyip "Su bulmalıyım" demezsiniz. Ya kazarsınız ya da ırmağa gidersiniz. Öyleyse ilk önce netleştirelim: Korkudan özgür olmak için

yardım ister misiniz? Yardım isterseniz, bir lider, bir rahip, bir yetke belirlemekten sorumlu olursunuz. Öyleyse bu korku sorununa girmeden kişi kendisine, yardım isteyip istemediğini sormalıdır. Kuşkusuz bir ağrınız olduğunda ya da hasta olduğunuzda doktora gidersiniz. Vücudunuzun yapısı hakkında sizden çok daha fazlasını bildiği için, size ne yapılması gerektiğini söyler. Burada bu tür bir yardımdan söz etmiyoruz. Biz yardım almaya, sizi bilgilendirecek, size yol gösterecek ve "Bunu yap, şunu yap, gün geçtikçe korkudan özgür olacaksın," diyecek birine gerek duyup duymadığınız hakkında konuşuyoruz. Konuşmacı size yardım etmiyor. Bundan emin olabilirsiniz, çünkü büyük liderlerden, köşedeki en zavallı psikoloğa kadar düzinelerle yardımcınız var. Öyleyse konuşmacının size psişik bağlamda herhangi bir biçimde yardım etmek istemediğini kendi aramızda açıkça belirtelim. Bunu kabul etme kibarlığını gösterebilir misiniz? Bunu dürüstçe kabul edebilir misiniz? Evet demeyin; bunu yapmak çok zordur. Tüm yaşamınız boyunca, çeşitli yönlerde yardım aradınız. Yardım isteğinin insanlığa nelere mal olduğunu görmek, yalnızca dışsal algılamayı gerektirmez. Yanlızca karmaşa içinde olduğunuzda, ne yapacağınızı bilmediğinizde, emin olmadığınızda yardım istersiniz. Ama olayları açık bir biçimde gördüğünüzde—yalnızca dışsal açıdan değil, daha çok içsel bağlamda gördüğünüzde, gözlemlediğinizde, algıladığınızda—herhangi bir yardım isteğinde bulunmazsınız. Bundan da hareket doğar. Hepimiz aynı fikirde miyiz? İsterseniz bunu bir kez daha yineleyelim. Konuşmacı size nasıl olduğunu söylemiyor. 'Nasıl' sorusunu kesinlikle sormayın, çünkü her zaman size el uzatacak birini bulursunuz. Konuşmacı size yardım etmiyor, ama birlikte, belki aynı hızda olmasa da, aynı yolda yürüyoruz. Kendi hızınızı ayarlayın ve birlikte yürüyelim.

Korkunun nedeni nedir? Lütfen, yavaş ilerleyelim. Neden—

nedeni keşfedebilirseniz, bunun hakkında bir şeyler yapabilir, nedeni değiştirebilirsiniz, değil mi? Doktor konuşmacıya kanser olduğunu söylerse—öyle bir şey yok—varsayalım bana "Bunu kolayca alabiliriz, hiçbir şeyiniz kalmaz" derse, o doktora giderim, doktor o bölgeyi alır, böylece neden sona erer. Dolayısıyla neden her zaman değiştirilebilir, kökten yok edilebilir. Başağrısı çektiğinizde, bunun nedenini bulabilirsiniz; yanlış besleniyor, sigara içiyor ya da çok fazla alkol alıyor olabilirsiniz. Ya içkiyi, sigarayı ve diğerlerini bırakırsınız ya da bunun için bir hap alırsınız. Böylece söz konusu hap sonuç bağlamında, o an için geçerli nedeni durdurur, değil mi? Böylece neden ve sonuç her zaman değiştirilebilir, hemen ya da belirli bir süre içinde. Bunun için zaman harcadığınızda, o süre sırasında diğer etkenler buna katılır.

Öyleyse korkunun nedeni nedir? Neden bunu iyice araştırmadık? Neden korkunun etkilerini, sonuçlarını bilmemize rağmen, buna izin veriyoruz? Psişik açıdan, hiç korkmadığınızda, hiç korkunuz olmadığında, tanrılarınız, tapınacağınız simgeler, tapacağınız kişilikler olmaz. Böylece psişik bağlamda olağanüstü özgürsünüz demektir. Korku aynı zamanda kişinin çekingen, endişeli olmasına, bundan kaçmayı istemesine yol açar ve böylece kaçış, korkudan daha fazla önem kazanır. Bunu izliyor musunuz? Öyleyse bunu birlikte inceleyip korkunun nedenini bulacağız—bunun kökenindeki nedeni—ortaya çıkaracağız. Bunu kendimiz için keşfettiğimizde konu kapanır. Nedeni ya da nedenleri gördüğünüzde, bu algılamanın kendisi, nedeni sona erdirir. Tıpkı babam, dedem, doğduğum ırk, tüm toplum gibi ben de korkuyu taşıdım; tanrı ve törenlerin bütün yapısı korkuya ve olağanüstü bir duruma ulaşma isteğine dayanır.

Öyleyse bunu araştıralım. Korkunun, çeşitli biçimlerinden

söz etmiyoruz—karanlık korkusu, kişinin kocasına, karısına karşı duyduğu korku, toplum korkusu, ölüm korkusu, vb. Bu tıpkı sayısız dalı, çiçeği, bir çok meyvesi olan bir ağaca benzer, ama biz, o ağacın tam kökünden söz ediyoruz. Bunun kökü—size özgü korku biçimi değil. Size özgü bir korku biçiminin izini köküne kadar sürebilirsiniz. Öyleyse soruyoruz: Kendi korkularımızla mı, yoksa korkunun bütünüyle mi ilgileniyoruz? Tek bir dalıyla değil, ağacın bütünüyle mi ilgileniyoruz? Çünkü ağacın nasıl yaşadığını, gereken suyu, toprağın derinliğini vb. anlamadığınız sürece yalnızca dallan budamanız hiçbir şeye yaramayacaktır; korkunun tam köküne inmeliyiz.

Öyleyse korkunun kökü nedir? Benim yanıtlamamı beklemeyin. Ben sizin lideriniz, yardımcınız, gurunuz değilim—şükürler olsun! Birlikteyiz, iki kardeş gibi ve konuşmacı bunda çok ciddi, bunlar yalnızca sözcükler değil. Tıpkı başlangıçtan beri birbirini tanıyan, aynı yolda yürüyen, aynı hızda yürüyen, sizin çevrenizde ve içinizde olan her şeye bakan iki iyi arkadaş gibi, birlikte bu konuyu araştıracağız. Yoksa bunlar yalnızca sözcük olarak kalır ve sonunda siz, "Gerçekten, ben korkumla ne yapacağım?" dersiniz.

Korku son derece karmaşıktır. Olağanüstü bir tepkidir. Eğer korkunun farkındaysanız bu bir şoktur, yalnızca biyolojik, organik açıdan değil, aynı zamanda beyine giden bir şoktur. Beyin bir şoka rağmen sağlıklı kalma gücüne sahiptir, bunu başkaları söylediği için değil, kendiniz de keşfedebilirsiniz. Bu konuda her şeyi bilmiyorum, ama şokun kendisi, kendi korumasını davet eder. Bunu kendiniz araştırdığınızda göreceksiniz. Öyleyse korku bir şoktur—anlıktır ya da çeşitli biçimlerde, farklı ifadeler, farklı yollarla sürer. Öyleyse bunun tam köküne ineceğiz. Korkunun tam kökünü anlayabilmek için, zamanı anlamalıyız değil mi? Dün bağla-

mında zaman, bugün bağlamında zaman, yarın bağlamında zaman. Yaptığım ve utanç duyduğum, sinirlendiğim, çekindiğim ya da korktuğum bir şeyi anımsarım; tüm bunları anımsarım ve bu geleceğe doğru sürer. Sinirli, kıskanç, açgözlüydüm—bu, geçmiştir. Ben hâlâ biraz değişmeme rağmen kıskancım; eskiye oranla oldukça cömertim, ama kıskançlığım sürüyor. Bütün bu süreç zamandır, değil mi?

Zamanın ne olduğunu düşünüyorsunuz? Saat, gün doğumu, gün batımı, gece, yıldızlar, yeni ay ve dolunay mı? Zaman sizce nedir? Bir beceriyi öğrenmek bağlamında zaman? Bir dil öğrenmek için zaman? Bir mektup yazmak için zaman? Buradan evinize gitmek için zaman? Tüm bunlar uzaklık bağlamında zamandır, değil mi? Buradan oraya gitmeliyim. Bu, zamanın kapladığı bir uzaklıktır. Ama zaman psişik, içsel bağlamda da vardır: Ben buyum, böyle olacağım. Evrim olarak adlandırılan oluş. Evrim, tohumdan ağaca anlamına gelir. Ayrıca cahilim, ama öğreneceğim. Bilmiyorum, ama bileceğim. Şiddetten kurtulmam için bana zaman verin. Tüm bunları izliyor musunuz? Bana zaman verin. Bana birkaç gün, bir ay, bir yıl verin ve bundan kurtulacağım. Öyleyse zaman ile yaşıyoruz—yalnızca her gün dokuzdan beşe ofise gitmek için değil, Tann korusun, bir şey olmak için. Bakın, tüm bunları anlıyor musunuz? Zaman, zamanın hareketi? Sizden korkmuştum ve o korkuyu hatırlıyorum; o korku hâlâ orada ve sizden yarın da korkacağım. Umarım korkmam, ama bunun hakkında çok kesin bir şeyler yapmazsam, sizden yarın da korkacağım. Zaman ile yaşıyoruz ki bu, yaşıyorum, öleceğim demektir. Ölümü, olabildiğince erteleyeceğim; yaşıyorum ve kaçınılmaz olmasına rağmen, ölümden kaçınmak için, her şeyi yapacağım. Bu nedenle, biyolojik olduğu kadar psişik bağlamda da, zaman ile yaşıyoruz.

Zaman korkunun bir etkeni midir? Lütfen sorgulayın. Zaman—başka bir deyişle, bir yalan söyledim, bunu bilmenizi istemiyorum; ama siz çok zekisiniz, bana baktınız ve "Yalan söyledin" dediniz, "Hayır, hayır, söylemedim"—kendimi hemen korurum, çünkü sizin benim bir yalancı olduğumu bulmanızdan korkuyorum. Yaptığım ve sizin bilmenizi istemediğim bir şeyden korkuyorum. Bu nedir? Düşüncedir, değil mi? Anımsadığım bir şeyi yaptım ve bu anımsama, dikkatli ol, yalan söylediğini bulmasına izin verme, çünkü dürüst bir insan olarak tanınıyorsun, bu nedenle kendini koru der. Öyleyse düşünme ve zaman el ele gider. Düşünce ve zaman arasında bölünme yoktur. Lütfen, bu konuyu açıklığa kavuşturun, yoksa daha sonra karmaşa içine düşebilirsiniz. Korkunun nedeni, bunun kökeni zaman/düşüncedir.

Zamanın, başka bir deyişle, kişinin yaptığı tüm şeylerle birlikte geçmişin ve düşüncenin, ister hoş olsun ister olmasın, özellikle hoş olmadığında, korkunun kökü olduğunu açık bir biçimde görebiliyor muyuz? Bu açık bir olgudur, son derece yalın, sözel bir olgudur. Ama sözcüklerin ötesinde, bunun hakikatini görebilmek için, kaçınılmaz bir biçimde—şunu sorarsınız: Düşünce nasıl durdurulur? Bu doğal bir sorudur, değil mi? Korkuyu düşünce yaratıyorsa, ki bu son derece açıktır, düşünmeyi nasıl durduracağım? "Lütfen düşünmeyi durdurmamda bana yardım edin." Bu tür bir soruyu sormak için budala olmak gerek, ama soruyorum. Düşünmeyi nasıl durduracağım? Bu olanaklı mıdır? Devam edin bayım, sorgulayın. Düşünmek. Düşünerek yaşarız. Yaptığımız her şey düşünce aracılığıyladır. Geçen gün bu konuyu dikkatlice irdeledik. Bunun nedeni, düşünmenin nerede başladığı, nasıl ortaya çıktığı—deneyim, bilgi, ki bunlar her zaman sınırlıdır, bellek ve düşünce—konularında zaman harcamayacağız. Yalnızca, bunu kısaca yineliyorum.

Öyleyse düşünmeyi durdurmak olanaklı mıdır? Bütün gün boyunca konuşup durmamak, beynin dinlenmesini sağlamak, kendine ait bir ritme, kan akışına, kendi etkinliğine sahip olmasına rağmen olanaklı mıdır? Kendi etkinliği, düşüncenin yüklediği etkinlikten söz etmiyorum—anlıyor musunuz?

Konuşmacı bunun yanlış bir soru olduğunu göstermek istiyor. Düşünmeyi durduracak olan kimdir? Bu hâlâ düşüncedir, değil mi? "Düşünmeyi durdurabilseydim, hiç korkum olmazdı" dediğimde, düşüncenin durmasını dileyen kimdir? Bu hâlâ düşüncedir, değil mi, çünkü başka bir şeyi ister?

Öyleyse ne yapacaksınız? Düşüncenin herhangi bir hareketi—olduğundan farklı olmak—hâlâ düşünmektir. Açgözlüyüm, ama açgözlü olmamalıyım—bu hâlâ düşünmektir. Düşünce, kiliselerde süre giden tüm sistemi, yapıyı kurmuştur. Tıpkı bu çadır gibi, düşünce tarafından dikkatlice kurulmuştur. Düşüncenin, varlığımızın kökü olduğunu söyleyebiliriz. Öyleyse düşüncenin neler yaptığını gördüğümüzde, en olağanüstü şeyleri, bilgisayar, savaş gemisi, füze, atom bombası, tıp ve aynı biçimde insanın aya gitmesini sağlayan, vb. şeyleri yarattığını gördüğümüzde, son derece ciddi bir soru soruyoruz. Düşünce korkunun köküdür. Bunu görüyor muyuz? Düşüncenin nasıl sona erdirileceğini değil, gerçekten düşüncenin korkunun kökü olduğunu görüyor muyuz? Görmek, sözcükleri görmek değil, gerçekten görmek. Ciddi bir acınız olduğunda, bu acı sizden farklı değildir ve anında harekete geçersiniz, değil mi? Tıpkı, saati, konuşmacıyı ve yanınızda oturan arkadaşınızı gördüğünüz kadar, düşüncenin korkunun nedeni olduğunu açıkça görebiliyor musunuz? Lütfen, "Nasıl göreceğim?" diye sormayın. Nasıl diye sorduğunuz an, biri size yardımcı olmaya gönüllü olur ve siz onun köle-

si olursunuz. Siz kendiniz, düşünce/zamanın gerçekten korkunun kökü olduğunu görürseniz, bir karar alınmasına, tartışmaya gerek kalmaz. Akrep zehirlidir, yılan zehirlidir—bunları algıladığınız an harekete geçersiniz.

Öyleyse neden görmediğimizi sorabilirsiniz. Savaşın nedenlerinden birinin uluslar olduğunu neden görmüyoruz? Birinin Müslüman, diğerinin Hıristiyan olarak adlandırılabileceğini neden görmüyoruz—neden isimler üzerine, propaganda üzerine çatışıyoruz? Bunu görüyor muyuz, yoksa bunu yalnızca anımsıyor, bunun hakkında düşünüyor muyuz? Bilincinizin insanların geri kalanını oluşturduğunu anlıyor musunuz, baylar? İnsanlar, siz ve diğerleri gibi, her tür güçlük, acı, iş, endişe, yalnızlık, depresyon, üzüntü, hazdan geçer—her insan bunları yaşar—dünyadaki herkes. Öyleyse bilincimiz, varlığımız, tüm insanlığı simgeler. Bu böyledir. Bu denli yalın bir olguyu nasıl da güç kabul ediyoruz, ama bireyselliğe ne çok alışmışız—ben, önce ben diyoruz. Ama bilincinizin bu olağanüstü dünyada diğer tüm insanlar tarafından paylaşıldığını görürseniz, yaşamınız tümüyle değişir. Tartışma, inandırma, baskı, propaganda hepsi de tamamıyla gereksizdir, çünkü bunu kendiniz için siz görmelisiniz.

Öyleyse biz, her birimiz, ki biz insanların geri kalanıyız, insanlarız, çok yalın bir olguya bakabilir miyiz? Korkunun nedeninin düşünce/zaman olduğunu gözlemleyebilir, görebilir miyiz? O zaman algının kendisi harekettir. O andan başlayarak hiç kimseye bel bağlamazsınız. Bunu çok açık bir biçimde görün. O zaman özgür bir insan olursunuz.